ПАВЕЛ АВТОМОНОВ

В КУРЛАНДСКИЯ КОТЕЛ

НО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО

ПАВЕЛ АВТОМОНОВ | В КУРЛАНДСКИЯ КОТЕЛ

ПАВЕЛ АВТОМОНОВ

В КУРЛАНДСКИЯ КОТЕЛ

Преведе ФЬОДОР НЕМАНОВ

ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО

На другарите —

съветски

партизани-парашутисти

посвещавам

Авторът

„КАКВО ВИ Е ИЗВЕСТНО ЗА КУРЛАНДИЯ[1]?“

Камионът летеше на изток.

Ние — четирима, стоим прави в каросерията, притиснати до кабината. Насрещният вятър сърдито разрошва отдавна нестриганите ни коси. Ние се поглеждаме и се усмихваме. Лицата ни са радостни: пътуваме по освободената земя, стоим изправени в цял ръст и говорим високо.

Камионът преваля една височинка. Познати места. Ето от тези брези през един ясен майски ден аз гледах разхвърлените стопанства сред зелените ниви, гората, която тъмнее в далечината и се стопява на хоризонта. Но тогава и нивите, и гората, и цялата открила се сега пред очите великолепна, бликаща с безкрайното си разнообразие равнина ми се струваше друга — посърнала и разтревожена. Сега ожънатите нивя са вече посивели, брезите на хълмчето златеят с увехналите си листа, къщата до шосето е полуразрушена от снаряд и аз гледам и не чувствувам бавната смърт на есента. Пред очите ми всичко изглежда така светло и радостно, като че ли отново се е върнал май. Не е беда, че е съборена стена на къщата до шосето, че покривът е пробит от бомбени парчета. Не е беда! Сигурно също така мисли и онзи мустакат летонец, който поправя разрушения покрив. Гледам наоколо и ми става малко

[1] Една от трите области на Латвия — Курземе, Латгале и Земгале.

тъжно, че сега, когато тук отново се възражда животът, аз трябва да напусна този край.

Насреща ни по шосето се движат обози, колони камиони, артилерия и свързочници, които обтягат жица. Всичко това се насочва натам, на запад, към Рига, за освобождаването на която се води бой.

Вдигаме ръце за поздрав на съветски войници в един срещнат камион.

— Познаваш ли мястото? — докосна ме по рамото командирът на нашата група Николай Зубровин, като ми посочи гората до шосето. — Познато нещо.

Зубровин е само на двадесет и четири години, но лицето му е обрасло с гъста руса брадичка; отдавна нестриганите му къдрави коси покриват врата му.

На поляната пред гората се виждат изгорени немски коли и до тях — три ръждясали танка, полузарити в земята. Спомних си как през пролетта тогава на тази поляна се беше спряла на почивка хитлеристката танкова колона и как аз предадох на командуването на фронта радиограма за броя на колите и координатите на разположението им.

— Добре ги наредиха тогава нашите бомбардировачи — размърда широките си рамене Агеев, който стоеше до Зубровин.

— Интересно дали са разбрали немците тогава, че са били издебнати от разузнавачи? — попита четвъртият ни спътник — Ефим Колтунов, хубав, строен младеж. — Какво ти е настроението, Альоша? Ще летиш ли пак в тила на хитлеристите? — след късо мълчание попита той, като се обърна към Агеев.

— Не — усмихна се той. — Май че няма да летя. Два пъти летях, веднъж пеш преминах фронта. . . Сега отивам на първа линия, страхувам се, че ще полудее жена ми, ако не ѝ пиша пак половин година.

— И все пак, ако размислиш добре — не се успокояваше Колтунов.

— Няма да летя — повтори решението си Агеев. — Виж, ако получа отпуска, ще помисля, щом пристигнем в щаба — добави той и намигна, като лукаво присви очи.

— А пък аз ти казвам — ще летиш, Альоша, честна дума. Ще минат три-четири дни и ти не ще изтърпиш. . . ако биха ми предложили на мене, ще летя, стига на баня да ида преди това. . . А нима ти ще се откажеш? Обичам си аз, момчета, разузнаването — продължаваше Колтунов, но в това време камионът друсна в трапчина и той, като се хвана за рамото ми, замълча.

. . . До Изборск пътувахме, без да спираме. Но на влизане в Изборск бариера прегради пътя на колата ни. Един лейтенант — дежурен на контролно-пропускателния пункт — ни заповяда да слезем и да покажем документите си. Зубровин се опита да обясни кои сме.

— Това не ме интересува — каза лейтенантът. — Покажете документите си!

— Хитлеристите не можаха да ни снабдят с документи, другарю лейтенант — обяснява Зубровин на дежурния. Но дежурният подозрително поглежда нашите автомати и твърдо държи на своето.

Ние разбираме поведението на лейтенанта. Всеки от нас на негово място би направил същото. Ние нямаме документи. Ние сме обраснали с бради, без фуражки, в цивилни палта, с оръжие и радиостанция и изглеждаме подозрителни.

Изпращат ни при коменданта.

Възрастен майор, присвил строгите си очи, ни изгледа от главата до петите.

— Що за компания — попита той.

Зубровин отговори, че сме партизани, по-точно разузнавачи от Ленинградския фронт, почти половин година сме се намирали в тила на врага и сега, след

идване на нашата армия, отиваме на разположение на командуването си.

— Ясно! — съгласи се майорът. — И аз съм командувал партизански отряд край Ляди.

— Първата ни възложена задача беше около Новоселие — каза Зубровин. — Били сме почти съседи.

Майорът се оживи. Поведе се разговор за командирите на псковските партизани, за боевете, в които са участвували те. Недоверието, с което ни посрещнаха, се стопи.

— В Ленинград ли отивате? — попита майорът. — Сигурно сте ленинградчани?

— Не, другарю майор — отговори Зубровин. — Между нас няма нито един ленинградчанин. Аз съм командир на групата — родом от Урал, нашият радист — Зубровин посочи мене — е от Украйна, този... Агеев — от Волга, Колтунов — от Естония, от град Мустве, почти тукашен, но ние, другарю майор, по душа сме ленинградчани!

— Преживяхме блокадата в Ленинград — казах аз.

Като се убеди, че наистина сме разузнавачи, майорът престана да ни разпитва повече. Той даде нареждане на дежурния:

— Нахранете другарите и ги настанете в кола, която отива най-далече на изток.

— Слушам, другарю майор!

Комендантът ни стисна ръце и ние излязохме.

Докато чакахме кола, аз неволно си представих пристигането ни в Ленинград. Как ли изглежда сега той след блокадата? На два пъти през тази война ние излитахме от Ленинград в тила на врага.

— Ти, Николай, когато пристигнем, да не забравиш да си обръснеш брадата — подхвърляше Колтунов на Зубровин. — Инак току-виж си се втурнал брадат в болницата при Валюшка. Помниш ли как

през зимата тогава ти се премета през оградата? Ще я изплашиш.

— Ще опитам и сега през оградата, по-бърже е така — смееше се Зубровин. Той лежеше на тревата, поставил ръце под главата си. — А колкото до брадата ми — продължи той — какво лошо в това? Бради са носили много велики хора.

— Да, но те са велики, а ние сме разузнавачи — намеси се Агеев. — Пък ти трябва да ликвидираш брадата си в първата срещната бръснарница!

До зданието на комендантството спря лека кола. От нея излезе непознат подполковник и бързо изтича по стълбите. След известно време той се появи заедно с коменданта.

— Ето ги, другарю подполковник — посочи ни комендантът. — Още не са заминали.

Ние учудено се спогледахме.

— Кой от вас е лейтенант Зубровин? — попита подполковникът, като приближи до нас.

— Аз — скочи Николай.

— Здравейте! Вас търся. . .

— Слушам, другарю подполковник.

— Вашата група се намира под мое командуване.

— Ние сме в разпореждане на ленинградския фронт.

— Зная. Участъкът, в който се намирахте вие, мина към Прибалтийския фронт.

— Как към Прибалтийския? Ние от все сърце сме ленинградчани — без да скрива огорчението си, възкликна Агеев.

— И добре, че сте ленинградчани, но засега налага ви се да измените посоката — каза подполковникът и се усмихна. — Предстои ви задача. След един час ще дойде кола.

Точно след един час, както бе обещал подполковника, дойде кола и ние вместо в Ленинград се озовахме недалеч от град Печора, в едно село; там ни беше приготвена стая.

Събитията на фронта радваха сърцето.

Войските на Ленинградския фронт, които още през лятото заедно с Карелския фронт във взаимодействие с Балтийския и Северен флот поставиха на колене Финландия, сега от Тарту и Нарва се устремиха на запад. След седмица боеве беше почти напълно освободена Съветска Естония, оръдията на Съветската армия гърмяха вече на подстъпите към Рига; войските на генерал Баграмян в участъка между Лиепая и Мемел стигнаха до морето и отрязаха на хитлеристите пътя за отстъпление от Курландия в Източна Прусия. В Курландския полуостров попадна в „котел“ голяма вражеска групировка. Хитлеристкото командуване упорито не искаше да евакуира войските си от полуострова. То смяташе да задържи тук част от съветските войски и да ги отклони от участие в основните операции.

На петия ден от почивката ни заедно с подполковника, който ни изпрати в това село, пристигна началникът на разузнаването. След като ни поздрави с награждаването ни с бойни ордени за образцово изпълнение на възложената ни задача и попита как прекарваме времето, как се чувствуваме, той каза:

— Аз говорих с командуването за отпуската ви; разбира се, вие имате право на отпуска, но засега налага се да я отложим. Бойната обстановка в Прибалтика се очерта така, че е необходимо по-бързо да се ликвидира вражеската групировка. Решено е

за успешно провеждане на операцията да се спусне в тила на врага малка разузнавателна група.

Ние мълчахме.

— Къде ще летим, другарю полковник? — попита най-после Зубровин. — Ние дори не ще успеем да се спуснем и Съветската армия ще ни „освободи“.

— Работата ще бъде тежка, другари, и ще срещнете доста трудности — каза полковникът. Той извади от планшета си карта и я разгъна. — Трябва да летите тук, в Курландия — добави той.

Какво знаех за Курландия? Много малко. В училище ни бяха говорили за нея, когато ставаше дума за незамръзващите пристанища Лиепая и Вентспилс. Сега, разглеждайки картата, аз нищо не можех да кажа за тази земя.

— Курландия или Курземе, както тя се нарича по летонски, представлява сега много важен плацдарм — говореше в това време полковникът, като ни запознаваше със задачата. — Там има много пътища, почти на всеки километър жилищни сгради — стопанства. Както виждате, полуостровът като остър клин влиза в морето. Сега този клин е отрязан от съветските войски. По съвсем неточни данни в Курландия се намират около тридесет хитлеристки дивизии, а така също и враждебната към съветската власт част от летонската и естонска буржоазия, която сътрудничеше на хитлеристите през време на окупацията на прибалтийските съветски републики от тях и сега бяга от гнева на народа си.

Като слушах полковника, мислено си представих този „котел“. Откъм сушата той беше плътно затворен от нашите войски, откъм морето беше открит. Врагът има на свое разположение пристанище, през което може да се съобщава с пристанищата на Източна Прусия и цяла Германия.

Ние трябва да знаем какво правят в този „котел" хитлеристите и за това трябва да спуснем там наши хора, опитни в разузнавателната работа в тила на противника. Командуването на фронта смята, че вашата група може да изпълни тази отговорна задача — добави полковникът в края на обяснението си.

Настъпи тишина. Предложението на полковника беше така неочаквано и така не съвпадаше с нашите доскорошни планове за отпуска, за свиждане с близките, че в първия момент всеки от нас не знаеше какво да каже.

Зубровин стоеше до прозореца и само бегло поглеждаше Колтунов, сякаш очакваше, че той трябва да заговори пръв.

— Аз ще летя — като наруши мълчанието, високо каза Агеев. Той хвърли на пода угарката от цигарата си и я стъпка.

— Добре го каза, Альоша! Щом трябва, значи трябва — обърна се на токовете Колтунов и добави: — Ще летим!

— Е, добре, познат път — каза Зубровин. — А ти, Галка? — и той въпросително ме погледна.

Ето вече за четвърти път през време на войната аз попадам в такова положение, когато решителната крачка зависи само от мен.

Спомних си думите на баща ми, които той каза в предсмъртния си час на нас, неговите синове, три момчета: „Не мислете, чеда мои, че вие сте по-слаби, по-неразумни от другите. Не мислете, че вие сте и по-добри от другите. Знайте винаги какво струвате и не говорете за това. Следвайте най-добрите и тогава всеки ще каже, че вие сте хора. . ."

— Каква разузнавателна група ще бъдете без радист? — казвам аз колкото се може по-спокойно, но

чувствувам, че гласът ми малко трепери. Завършвам твърдо: — Ще летя!

— Бях уверен, че ще се съгласите — каза усмихнат полковникът. — Остава от все сърце да ви пожелая успех. Утре към вас ще се присъединят двама другари-летонци — те ще летят с вас. Пожелавам ви да се завърнете в Голямата Земя живи и здрави. Отлитането ви в тила на врага е определено за десети октомври, бъдете готови за тази дата.

На другия ден при нас дойдоха новините.

Константин Озолс беше назначен за заместник-командир на групата. Още от първата среща ние обикнахме този летонец-шишко. Той беше така тромав и така тежък, че в селската къща, където живеехме, подът трепереше от неговите тежки стъпки. Озолс обичаше да пее. Той пееше и летонски, и руски песни, като при това махаше огромните си ръце, сякаш дирижираше. Той особено обичаше песента „Седяхме ние на покрива". Тя беше в тясна връзка с професията му. Озолс беше тенекеджия — майстор на покриви, неговите ръце бяха направили стотици покриви из разните краища на Летония.

В началото на войната Озолс пеша се домъкнал от Рига в Москва, а оттук заминал за Ташкент; там той се настанил на работа по своята специалност и бил освободен от военна служба. Но той не можел да живее далече от непосредствената борба с враговете, заграбили родината му. В 1943 година Костя се озовал в Летония. Той станал партизанин.

Вторият другар, който дойде при нас заедно с Озолс, беше една девойка. Като се запозна с нас, тя се нарече Аустра.

Не зная защо, но Аустра каза, че ми е землячка. На външност тя действително приличаше на украинка — мургава, с кестеняви очи. Аз помолих Аустра да изпее някоя украинска песен. Тя с висок, гърлен глас запя мелодията на „Реве та стогне Дніпр широкий“[1], но не произнасяше думите на песента. Тогава аз я попитах с какво ядат варениките[2]. Аустра се засмя, изчерви се и наведе очи като за изпит.

Аустра се яви при нас не само като боец-разузнавач, но и като медицинска сестра. Тя носеше със себе си различни медикаменти и дори хирургически инструменти.

Озоле много я хвалеше, но девойката не понасяше похвалите, дори се обиждаше от тях.

— Как не ви е срам, Костя, да ми се присмивате — казваше тя, като чуеше похвала за себе си.

— Та аз съвсем не се присмивам — разгорещен, че тя не разбира искреността на думите му, се сърдеше Озоле. — Ти сама с автомата си прогони полицейската засада.

— Та те сами побягнаха след първия „диск“.

Оказа се, че Аустра стреля точно, владее леко картечница. Коста Озоле и Аустра бързо свикнаха със средата и още същия ден, в който пристигнаха, ние ги гледахме вече като свои.

На десети октомври ние се стягаме за път. Проверихме новите автомати тип ППШ, получихме обмундироване, чакаме самолета и — прощавай, родна земя!

— Май че всичко свършихме — като завършихме приготовленията, каза Зубрович, помагайки ми да закопчея калъфа на антената на новата радиостанция. — Остава само [illegible] си, да ни

[1] „Плаче и стене Днепър широки“.

[2] Малки пирожки с извара, които се ядат със сметана

предупредим, че ако не получат писма, то значи така се налага.

Същия този ден Зубровин и Агеев ми дадоха препоръки да стана кандидат-член на комунистическата партия.

„За изпълнение на третата задача искам да отида като комунист — написах аз в заявлението си.

— А ти, Ефиме, кога ще напишеш заявлението си? — попита Зубровин Колтунов.

В групата ние неведнъж говорехме за Колтунов, когато се намирахме в тила на врага и през време на почивка отсам фронта. Ефим смяташе, че той малко е направил за разгрома на фашистите. Той беше израснал в Естония. До установяването на съветската власт при буржоазното правителство децата на работниците и селяните нямаха възможност да се учат. Ефим можа да свърши само два класа на първоначалното училище. Той се стесняваше от малограмотността си. В бойна обстановка той беше находчив, смел и решителен. Ние го познавахме като безстрашен разузнавач и надежден другар и всякак се стараехме да му помогнем да разшири знанията си.

Сега при въпроса на Зубровин Колтунов примижа с веселите си сини очи и се усмихна:

— Като отидем още веднъж в тила на фашистите и аз ще донеса важни документи или ще плена някой хитлеровски генерал, тогава ще дойда и ще кажа: „Приемете ме, другари, учете ме! . . .“

— Скромничиш, Ефиме. То не е лошо. Скромността украсява човека — каза Зубровин. — Сега, братлета, нашата работа е да изпълним съвестно бойната си задача. Готови ли сте всички, другари? Нищо ли не сте забравили? — попита той.

— Готови сме, само едно остана — усмихна се Агеев.

— Какво?

— Ще попитахме новаците познават ли Ленинград? Казват, че който не познава Ленинград, той нищо не знае.

Всички се разсмяха.

— Разбира се, че го познаваме — заяви Аустра.

— Я кажи де, кажи!

— Ленинград . . . той е пристанище. Красив град, като нашата Рига.

— Това не е всичко — като погледна девойката, обади се Колтунов. — Когато дойдох в групата, аз горе-долу отговорих като вас.

— Какво трябва да зная още за Ленинград? — попита Аустра.

— Много. Ленинград е люлка на революцията, град на Ленин. Там в 1917 година Ленин и Сталин поведоха работниците и войниците на бой с буржоазията. Ленинград е град на мъжество и народна доблест, град, където не е стъпвал вражески крак, град-герой — на един дъх изтърси Колтунов и като погледна тържествуващо Аустра, добави:

— Воинът непременно трябва да знае това, та в тежки минути да не се смути.

ПОЛЕТ

Колата спря до самолета.

Падна ми се най-големият багаж. Освен раницата с продукти и автомата аз нося и радиостанцията и батериите ѝ. Отрупан от всички страни, тежко ми беше да стоя с този багаж и в очакване на старта аз полегнах на пожълтялата изсъхнала трева.

По небето плуват две синкави продълговати облачета като кораби, изостанали от своята армада. Само те две върху целия лазурен океан изпращат залеза на слънцето. И ето то се скри зад хоризонта, като остави червена следа от залеза — сякаш спомен от изминалия ден. Сърцето ми се сви. Кога пак ще видим залеза на слънцето тук, от тази страна на фронта?

Пристигна екипажът на самолета. Между летците, Зубровин и придружаващия ни подполковник започна кратко съвещание.

Щурманът отхвърли мястото, избрано за скачане: хитлеристите започнали да строят там укрепления.

— Сега в Курземе е пълен мрак — каза той, — затова най-добре сами ще потърсим място и ще ги спуснем.

— Значи скокът ще бъде сляп — попита Зубровин.

Щурманът не отговори.

— Няма що — проточи замислено Зубровин и като ни погледна, добави: — Добре! Групата е готова.

— Другарю подполковник, пишете на майка ми да не се безпокои — помолих аз.

— А ти на кого приличаш? — отвърна той с въпрос.

— Казват че на нея, на майка ми.

— Щастлив си значи.

— Същото ми каза генералът в Ленинград преди първия полет — казах аз.

— До скорошна среща, другари! — подполковникът здраво ни стисна ръцете. — Добър път!

— Благодарим...

Ние се настанихме в кабината. Вдигайки вятър, моторите забучаха. Самолетът стремително потегли и се понесе по пътечката, поемайки скорост.

Във въздуха сме. В кабината е тясно. Понякога самолетът пропада във въздушни ями и ние се хващаме един за друг, за да се задържим, но той отново се изравнява и ние летим по-нататък на запад.

— Как се чувствуваш, Костя? — през шума на мотора крещи Колтунов на Озолс.

— Добре.

— Ой, лъжеш! За твоята фигурка тук е възтесничко!

— А ти как си? — попитах аз Аустра, която седеше до мене.

— Като тебе! Ето, ще скоча върху твоя парашут — ще ме носиш до земята — смее се тя.

— Внимавай, няма да стигнем живи.

— Изплаши ли се? Нарочно ще се стоваря на главата ти. На честна дума ще си изпатиш, Виктор.

Мина около един час.

Някъде под нас, невидимо в тъмнината — море. Самолетът сви на юг.

Наближаваме Курландия. Аз по-здраво стискам халката на парашута, макар че той може да се отвори автоматически, но така е по-сигурно.

Споразумяхме се да скачаме в такъв ред: първи — командирът, след него — аз, Аустра, Колтунов,

Агеев и последен — заместник-командирът Озолс. Сигнал „приготви се“ ще бъде отварянето на люка, за „скачай“ — сирена.

Аз с нетърпение чакам сирената, души ме и ме притиска накачения по мене товар.

Люкът се отвори. . . Сирена. . . Зубрович, кой знае защо, нещо се бави.

— Скачай!

Като подритвам назад, аз падам почти на гърба му.

Секунда. . .

Дръпвам халката. . .

Шумолене на разтварящ се парашут, след това силно дърпане.

Сега не чувствувам нито болка, нито студ, нито шум. Струва ти се, че стоиш във въздуха. Внимателно обръщам глава и виждам черния грамаден отдалечаващ се силует на самолета.

Оглеждам се настрани и се старая да намеря във въздуха скочилите след мене другари. Но тях ги няма.

Долу се виждат някакви светлинки, нарязан от просеки и ручеи горски масив.

Бавно се точат минутите на живот между небето и земята. Кацам върху гората. Закривам лицето си с ръце, за да го запазя от клоните, и докосвам с крака земята.

ВЪВ ВРАЖЕСКИЯ СТАН

Върви ми при кацане на земята. Нито веднъж не съм увисвал на дърво. Спускам се на просека.

Освободих се бързо от парашута, приготвих автомата си и започнах да се ослушвам.

Вятърът донася викове, тропот на коли и изстрели. Направих първата крачка. Под краката ми изпръщя съчка. Ослушах се.

Отново изстрели и викове.

Започнах да смъквам парашута, който се беше закачил на една брезичка. Тази работа не е лека, изисква ловкост и сила. Най-после парашутът е скрит между опадалите листа и клони и аз тръгвам да търся другарите си. Сигнализирам, като цъкам с език. Няма отговор. На около сто метра се спирам до едно голямо сечище. Отново се чуват изстрели.

Гледам небето. То вече цяло е покрито с облаци, ръми дъжд.

Мина още малко време. Наоколо всичко утихна. Само вятърът като през есен свиреше във върховете на дърветата. Мирише на спарена кора, на горска гнилота.

Часовникът показва един след полунощ. Беше настъпил новият ден — единадесети октомври.

Преди четири години на същия този ден аз напуснах дома си, отивайки в армията, и ето сега отново с тази дата започват седмиците, а може би и месеците от нашето пребиваване в Прибалтийския „чувал“.

Ходех по просека, давах сигнали, но никой не се обаждаше на зова ми. Най-после седнах в края на гората и изведнъж чух пръщене.

— Николай? Ти ли си?

— Аз.

— Е, здравей, приятелю!

— Здравей, братле!

Това беше Николай Зубровин. Стиснахме си ръцете както винаги, когато се срещаме след кацането ни на земята във вражеския тил.

Почнахме да обсъждаме положението. Излезе, че аз съм кацнал по-рано от Зубровин, защото бях по-тежък. Той, както и аз, не беше забелязал някакъв парашут и дори не беше чул сирената. Самолетът летеше на голяма височина, затова беше възможно и разсейване на парашутистите.

Ние свалихме парашута на Зубровин, който се беше закачил на една ела, поседяхме малко, изпушихме по цигара, като криехме огъня й в ръцете си, и тръгнахме. Спирахме се, ослушвахме се и цъкахме с език.

В три часа се срещнахме с Агеев и Колтунов. Агеев беше одраскал врата си и разбил устните си — неговият парашут се беше усукал на един бор. И така нашата стара четворка отново беше заедно. Къде са обаче Аустра, Костя Озоле? Съмва вече, а тях ги няма. . . . .

Потърсихме място на едно островче сред блато и решихме да си починем.

Сутринта на север от нас се чуваше безредна стрелба. Може би полицаи или наказатели претърсваха гората, за да ни намерят. Възможно беше те да са видяли парашутите, когато скачахме от самолета. Дори при спокойна обстановка след кацване на земята парашутистите отиват в друг район, но

ние не можехме. Да отидем сега — значеше да изоставим другарите си. . .

Продължихме да ги търсим през целия ден.

Най-после на една малка ливадка видяхме нашия дебел Костя. Той беше без фуражка и като изтриваше потта от челото си, оглеждаше гората.

Това беше радостна среща. Сигурно така се чувствуват при среща хора, изхвърлени от морето на някой непознат остров.

Привечер ние не можахме да намерим мястото, където бяхме скрили радиостанцията, продоволствието си и другото имущество. Голямото количество малки блата ни объркаха. Принудихме се да се настаним за нощувка под прикритието на една огромна вековна ела.

Беше рядко тиха ясна нощ. Изплува луната. Тя студено и равнодушно ни гледаше през решетото на клоните.

— Викторе, ти спиш ли?

— Не.

— И на мене не ми се спи — каза Зубровин, като въздъхна, и се обърна към мене. Бузата му се опря до моята, а ръката му легна върху рамото ми.

— Е, как се чувствуваш в „котела“? — попита ме той съчувствено.

— Струва ми се — отговорих аз шепнешком, — че всичко ще бъде благополучно.

— И аз съм уверен в това. Но виж, лошото е, че Аустра я няма — като помълча, продължи Зубровин. — В нашата работа увереността е голямо нещо, Витя. Без вяра в себе си, в това, което вършиш, за което се бориш — няма живот.

— Ти си прав — съгласих се аз. — Увереността е половин победа.

— Сутринта, щом намерим нещата си, ти с Костя ще тръгнеш на разузнаване. Трябва да уточним къде се намираме. Наблюдавайте движението на немците по шосето. А ние с Ефим и Алексей ще търсим Аустра.

Агеев и Озолс замърдаха под платнището. Колтунов също не спи. Аз чувам монотонния, сподавен глас на Агеев — Алексей разказва за себе си, за своя живот. Колко пъти бях слушал вече този разказ и всеки път Агеев го разказва по нов начин и влага в думите цялата си душа. Той говореше за широката хубавица Волга, за родния приволжски колхоз, за жена си Клавдия и за седемгодишната си дъщеря, която вероятно не помни баща си: Агеев още преди войната служел в армията. Като от приспивна песен другарите заспиват от неговия разказ. Агеев не млъква. Аз слушам. Дежурен съм — не бива да спя.

Пък и не ми се искаше. Под впечатлението на разказа на Агеев мислите ми се понесоха към къщи, далече в Украйна. Какво е останало там, след като изгониха окупаторите? Живи ли са близките, майка ми? . . . Отдавна не съм получавал от нея писма, не можах да дочакам и сега отговор.

— Витя, разбуди Николай? Нека легне по-удобно. Хърка — прекъсна мислите ми Агеев.

Жал ми беше да събудя командира. Аз внимателно оправих главата му.

Настъпи тишина. Луната се издигна още по-високо, сенките в гората станаха по-ясни. Отдалеч се донасяха артилерийски залпове. Някак си радостно ми стана на сърцето. Там е фронтът!

Оказа се, че нашата база била съвсем близо до мястото на нощуването ни. Сутринта ние бързо я

намерихме. Като завършихме със студената закуска и навлякохме маскировъчните комбинезони, ние се разделихме: Зубровин, Агеев и Колтунов — да търсят Аустра, Озоле и аз — на разузнаване към шосето.

. . . Повече от час заобикаляхме стопанствата и се промъквахме към шосето. По горския път подслушахме разговора на двама селяни.

— Отиват в Сабиле — каза Озоле, когато замлъкна тракането на талигата.

Разтворихме картата и намерихме Сабиле.

— Мисля — посочих аз на една от горските пътища, — че ние се намираме недалеч от шосето, което свързва Кулдига с Рейда.

Избрахме „наблюдателен пункт" и започнахме да следим движението по шосето. Ние грижливо отбелязвахме броя на камионите и товарите, които те караха. Времето мина незабелязано в работа. На връщане намерихме още по-скрит достъп до „наблюдателния пункт" — трябваше да се мине през едно малко блато.

Първата крачка в нашата работа беше направена.

Радост ни обзе, когато приближавайки към базата, ние видяхме на поляната не три, а четири фигури с наметнати на главите платнища. Ние ускорихме крачките си. Озоле дори се затича, като разпръскваше водата в горските локви.

— Така си мислех, аз си знаех, че тя ще се намери! Не може да загине такава девойка! — говореше той.

Очакваше ни обаче разочарование. Вместо Аустра ние видяхме киселата муцуна на пленен от нашите „език".

„Езикът“ беше обер ефрейтор от дивизията „Норд“. По пътя за Кулдига той оставил колата си в едно стопанство, тръгнал на лов за глигани и попаднал в ръцете на „ловците“. Той разказа за бягството на хитлеристките войски от Рига.

Вечерта Зубровин и Колтунов дежуриха на „наблюдателния пункт“, смениха ги Агеев и Озолс. Сега ние разполагахме със сведения за движението по шосето на вражеските войски и техника.

ИЗЛИЗАНЕ ОТ ГОРАТА

Сутринта всички бяхме в лагера. Аз трябваше да се свържа с Голямата Земя.

Агеев и Колтунов обтягат антените. Колтунов се мъчи да хвърли края на жицата по-високо, но тя под тежестта на изолаторите се смъква от горните клони.

— Не трябва, Ефиме, нека остане върху храстите — спирам аз Колтунов, завършвайки шифроването на телеграмата.

— Ама антената е само на метър от земята? — учудено ме погледна Озолс.

Вместо мене отговори Зубрович:

— Всякога са ни чували, когато антените са били опънати ниско. Това е вече изпитано.

Аз седнах при апарата и дадох сигнал — първият сигнал след кацването ни.

Агеев се отдалечи на двадесетина крачки, свали кепето си и като свъси вежди, замря. Той слушаше.

Сред хаоса от звукове, които се носеха в етера, аз улавям сигнала на отговора.

— Всичко е в ред! — казвам аз и успокоявам другарите си.

Около половин час предавах съобщение за прехвърлянето от Тукуме към Кулдига на триста камиона с войници, данни, получени от „Вика", посочих нашето местонахождение, казах, че Аустра я няма с нас. После опаковах радиостанцията, скрих я под корените на един огромен бор и внимателно я замаскирах с мъх.

На мястото, където работех, Агеев събра късчетата хартия, нишка от парашутното въже — всичко това той изгори. Агеев се грижеше за реда навсякъде, но особено в лагера, където престояваме, и на „наблюдателните пунктове". Така трябваше да бъде. Колтунов често си патеше от чело, защото забравяше да крие угарките.

След кацането на земята ние още нито веднъж не бяхме палили огън. Ядяхме намокрени сухари с масло и колбаси, вода за пиене вземахме от ручея.

— Необходимо е за нас да разузнаем по-точно обстановката в този район — като се разхождаше по пътеката, казваше Зубровин — да разберем настроението на местните жители. Сега аз, Костя и Виктор ще отидем в стопанството. Имаме три комплекта немски униформи, ще ги използуваме. Ефим и ти, Алексей, ще се отправите към шосето, ще наблюдавате движението.

— Да запушим, другари, и да поседнем, преди да тръгнем — предложи Агеев, когато ние — тримата — се преоблякохме в немски униформи и бяхме готови за път.

Запушихме. Уговорихме място за среща в случай на бой.

— Добър успех, другари!

— И на вас също!

Като се разделихме с Колтунов и Агеев, ние скоро излязохме на една горска пътечка. От двете ѝ страни като зелена стена се издигаха високи, стройни борове.

Не ни се налага да се любуваме дълго на красотата на гората. На завоя Озолс, който вървеше отпред, отскочи встрани и тихо извика:

— Хитлерист!

Зубровин изкомандува:

— Не обръщайте внимание!

Зубровин нахлупи фуражката на челото си и уверено закрачи напред. Ние последвахме примера му.

Напред, встрани от пътя, стоеше висок човек в кожен комбинезон с трицевна пушка. Трябва да беше на лов за кози. Като ни видя, той трепна, застана „мирно“ и вдигна ръка за поздрав. „Да бях му викнал сега „хенде хох“[1] на този ловец“ — помислих си аз. Но заповедта си е заповед, ние мълчаливо отговорихме на поздрава и продължихме понататък.

Пред нас наблизо до гората имаше стопанство: къща, плевня, баня. В далечината се виждат сградите на друго стопанство.

— Да се отбием! — каза Зубровин.

До входа имаше кофи и един бидон. Рунтав пес се спусна срещу нас и без да лае, завъртя опашката си.

Костя Озолс почука на вратата.

Излезе стопанинът, един дебелан със запретнати до лакти ръкави. Лицето му изразяваше тревога. Той мълчаливо ни пусна в пруста.

В стаята имаше две жени — възрастна и млада; за полата на младата се държеше три- четиригодишно момченце.

— Гутен таг![2] ... Свейки[3] ...

Жените студено отговориха на поздрава, а младата с явна враждебност погледна червенокосия Зубровин и бързо влезе в другата стая.

Зубровин попита по немски селянина как е работата, ще бием ли болшевиките.

---

[1] Горе ръцете.

[2] Добър ден.

[3] Здравейте (на летонски).

Стопанинът мълчаливо разтвори ръце.

— Той не разбира немски — обясни Озолс.

— А руски?

— Разбирам.

— Тогава може и по руски — усмихна се Зубровин.

Командирът и аз лошо знаехме немски език, което сега ни поставяше в неловко положение. Намирайки се в тила на противника, как се ругаех, че някога в училище в часовете по немски език решавах шахматни задачи.

— Дали ще ги биете, дали няма да ги биете — вие по-добре знаете, господа — отговори селянинът на въпроса на Зубровин. — Фронтът у нас не се чуваше, а сега гърми — показа той встрани.

Искаше да каже още нещо, но възрастната жена в старичка синя рокля, която стоеше до него, очевидно жена на стопанина, дръпна мъжа си за рубашката. Той замълча, смутено се огледа и ни покани в другата стая.

Аз приближих до етажерката, която стоеше в ъгъла. На лавиците имаше около десетина книги. Взех една, попадна ми христоматия по литература. Като я разтворих, видях портрета на Александър Сергеевич Пушкин и под него стихотворението „Паметник“ на латвийски език. Като прелиствах книгата, там срещнах имената на Гогол, Толстой и Горки. Тук имаше стихове от Ян Райнис, латвийски поет-революционер, стихове от Тарас Шевченко. Христоматията беше издадена през 1941 година. На първата страница намерих подписа на притежателката на тази книга — ученичката от седми клас Ада Мелдер.

Аз показах христоматията на приближилия до мене Зубровин, той се усмихна.

— Аха — тихо каза той и като кимна с глава, сякаш се съгласяваше с нещо, се обърна към Озоле и стопанина, които се разговаряха.

— Какво ми харесахте? — начумерен попита строго Озоле. — Кажете какво сега ви пошепна жената.

— Тя каза, че вие приличате на тези, които падат от небето — отговори селянинът и погледна Зубровин, после мене.

— А вие как мислите? — попита Зубровин, като се намеси в разговора.

— Как мисля ли? — започна селянинът. — Мисля, че тя е права. Личите каквато и форма да облечете. Аз съм бил на война и горе-долу нещичко разбирам. Дойдохте вие и дори почукахте на вратата. Хитлеристите така не постъпват, влизат без разрешение.

— Така да бъде, щом ви харесва — каза Зубровин, разбрал, че да се представяме повече за немци, е съвсем безполезно.

— Коя е тази Ада? — попитах аз, като показах на стопанина христоматията.

— Ада... дъщеря ми. Тя, още когато русите бяха оттатък Псков, отиде при брат ми в Алуксненска околия. Сега там от три месеца вече няма немци.

Дойде стопанката с гощавка. Тя каза, че преди две вечери „дивите котки" (търсачите на партизани) забелязали четирима парашутисти, които се спуснали от съветски самолет. От вчера сутринта търсели парашутистите, но не ги намерили. „Дивите котки" се страхуват от идването на Съветската армия. Общинските чиновници са приготвили вече партушините си и очакват сигнала за евакуирането си в Германия. Пощата и телеграфът почти са прекратили работата си. От ден на ден тук очакват идването на съветските войски.

Ние разказахме на селяните за последните събития на фронта и като се сбогувахме, напуснахме къщата.

Младата жена — снаха на стопанката, със сина си на ръце излезе да ни изпрати. Тя каза, че мъжът ѝ от 1941 година се намира на фронта за съветска страна. Тя приветливо се усмихна на Зубровин, когото отначало бе взела за враг.

— Трябва, момчета, по-малко да се разхождаме в немска униформа — каза Зубровин, когато се отдалечихме от стопанството — зер летовците могат да ни пречукат — добави той.

Дебелият Костя Озоле доволно се усмихваше.

Късно вечерта по молба на Агеев Колтунов разказваше за демонстрацията в неговото родно градче Мусгве в деня на прогласяването в Естония на съветската власт и присъединяването на Естония към Съветския съюз.

— Да, да. . . — казваше Колтунов. — Целият народ този ден беше на улицата — маса като че ли повече, отколкото са жителите на града. Червени знамена, песни. . . Моят съсед изнесе портретите на Ленин и Сталин. Двадесет години ги беше пазил той, крил ги от полицията. И аз с нашите момчета — зидари, крачех под знамето!

— А буржоазията? Буржоазията как се чувствуваше? — любопитствуваше Агеев.

— Буржоазията ли? Тя затваряше прозорците, за да не гледа.

А ТРЯБВА ДА СЕ ДЪРЖА. . .

След освобождаването на Рига от нашите войски потокът на вражеските войски и техника се заточи на запад към Кулдига, после към пристанищата Лиепая и Вентспилс. В района на Лиепая се водеха боеве. Отрязаната групировка на врага се опитваше да излезе от „котела", да си пробие път към Източна Прусия. Но това не се удаваше на хитлеристите.

През тези дни движението по пътищата особено се усили; ние дежурехме при шосето цели денонощия. Случваше се по два пъти на ден да предаваме в щаба на фронта радиограми за движението на противника.

Една вечер на нощно дежурство отидохме Костя Озолс и аз.

Като простряхме на земята платнището, ние седнахме сред млади елхички. Оттук до пътя се простираше широка поляна, по която лъкатушеше ручейче. Коритото на ручейчето можеше да се определи по върбовите храсти, които растяха по бреговете му. Оттатък шосето нямаше гора и силуетите на движещите се камиони ясно се виждаха в здрача.

Около три часа, след като ние бяхме започнали наблюдението, потокът на колите по шосето стана почти непрекъснат. За да наблюдаваме по-удобно, ние решихме да се преместим по-близо до шосето, скрити там във върбовите храсти.

Току-що успяхме да пропълзим и да изберем място за наблюдение, по шосето загърмяха колелета

на оръдия. Озолс отбелязваше с чертички върху хартия броя на минаващите топове.

Но ето че се проточи обоз. Войниците унило пееха някаква песен, един от тях с устна хармоника акомпанираше мелодията.

— Ето ни и концерт, Виктор, дори безплатен — прошепна Озолс.

Изведнъж от предната каруца се раздаде команда.

Обозът спря. Войниците започнаха да се настаняват на почивка край шосето, близо до нас. Да останем на мястото си и да чакаме, докато те си отидат — беше рисковано. Не знаехме колко време ще стоят обозите. Като напук на небето изплува луна. Трябваше да се оттеглим към гората по залятата от лунната светлина поляна.

Озолс посочи автомата. Вярно, аз го разбирам. Оттук е удобно да се даде един откос по обозите, но тогава ние бихме издали присъствието на нашата група в този район и бихме провалили наблюдението на шосето. . .

Нямаше обаче време за размишление. Аз се прилепих към земята и запълзях. Озолс последва моя пример. Аз държах приготвен автомата си и без да свалям очи от немските обози, запълзях по откритата, залята от лунна светлина поляна. Озолс пълзи до мене. Ето и ручея с полегатите брегове. Докато пропълзим през него, ние се измокрихме до кости.

Най-после ето ни в гората. Гледаме се мълком един друг. Озолс вдигна крак, от широкия конч на ботуша му потече вода. Той събу ботуша си и се залови да изстисква партенките си.

Утре трябва да дойдем тука. След нощувката ще останат пликове. По тях ние ще узнаем номера на военната поща на тази част — като заекваше и трепереше от студ, с мъка промълви Костя.

Положението ни беше сериозно: ние бяхме мокри до кости. Чакаше ни нощ, която се налагаше да прекараме на влажната земя. Не можехме да запалим огън, за да не се издадем на врага. Докато се добрахме до базата си, аз се почувствувах съвсем зле. Другарите ме завиха с каквото можаха.

„Само да не се разболея, само да не стана бреме за другарите си“ — тази мисъл не ми даваше покой. Да се разболявам тука, в тила на врага, аз нямам право.

По пладне съвсем близо до мястото, където се намирахме, се разнесоха два дълги автоматни откоса и след това високи пронизващи сърцето викове.

— Хо-ох! . . . Ала-а-а! . . . — се носеше над гората заедно с нестихващата стрелба.

— Ох! — отговаряше ехото.

Очевидно че се беше случило нещо на нашия „наблюдателен пункт“, където дежуреха Зубрович и Колтунов. Това, което Озолс и аз избягнахме през нощта, сигурно сега се беше случило с тях.

— Стига си боледувал, Виктор! — каза ми Агеев и започна да вади от раницата си бомби.

Аз станах. Тъмнееше ми пред очите; олюлявах се като пиян.

— Дръж се, Витя! — стараеше се да ме ободри Озолс, който също се въоръжаваше с бомби.

Минутите се точеха бавно, бавно. . . Виковете утихнаха, но редките изстрели все още нарушаваха тишината; някъде, може би в стопанството, виеше куче.

Изведнъж близо до нас в храстите се чу шум, пръщене от чупещите се под краката съчки.

— Кой е там? — извика Агеев, готов да хвърли бомбата.

Ние се разпръснахме зад дърветата, готови за срещата.

— Свои.

Връщаха се Зубровин и Котунов. Ние се спуснахме към другарите, искахме по-скоро да научим какво се беше случило край шосето, какво беше предизвикало стрелбата.

Оказа се, че в еловата гора, където се намираше „наблюдателният пункт“, попаднало страничното охранение на едно фашистко пехотно поделение. Нашите дали по него един откос и като повалили предните, се спуснали в гората, съпровождани от залповете и виковете на цялата част.

— Струва ми се, че те няма да дойдат тука, ще мислят, че ние сме отишли далече — предположи Зубровин. Частта вървеше бързо, може би хитлеристите нямат време да се бавят.

Той не беше успял да каже тези думи, когато отново се раздадоха изстрели.

— Може би те претърсват гората — като държеше готов за стрелба автомата си, промълви Озолс.

— Не допускам — възрази Зубровин. — Стрелят, за да им е чиста съвестта. Те не знаят колко сме ние и няма да искат да навлязат в гората.

— Това е възможно, но все пак трябва да си отваряме очите.

Аз седнах и опрях гърба си до дънера на един бор.

Зубровин седна до мене.

— Можеш ли да работиш, Виктор?

— Ще опитам — тихо отговорих аз.

— Постарай се! Предай ето това. . . Около двеста думи. Трябва непременно още днес. На изток замина артилерийски полк и танкове. През нощта имаше движение на запад, а сега на изток. Трябва да съобщим това на командването.

Агеев ми помагаше да шифровам радиограмата. Той акуратно написа цифровите групи на думите.

Опънаха антените и аз, като сложих слушалките под калпака си, натиснах ключа.

И ето повече от три часа аз чукам, чукам, поддържан от другарите си. Колко тежко отмерих последните десетици цифри! Все по-силно и по-силно нещо боде в главата ми, сякаш в зараснал белег на рана забиват игли. В ушите ми бучи. . . Най-после получих сигнал, че съобщението е получено, и като оставих другарите ми да приберат апаратурата, домъкнах се до мястото си и легнах.

Беше седмият ден от нашето пребиваване в „котела".

Мина още една нощ, която не беше никак по-добра от вчерашната — със студен дъжд и вятър. Сутринта ми казаха, че съм бълнувал. Аз така бях отпаднал, че не можех да стана. . . Мъчителната мисъл, че Аустра е загинала в блатото с неразтворен парашут, кой знае защо ме преследваше през всичкото време.

Наистина какво беше станало с Аустра? През време на скачането аз не видях нейния парашут, както не видях и другите си другари. Идващият непосредствено след Аустра Колтунов също не можеше нищо да каже. Той не беше видял дали се е разтворил нейният парашут. Наистина в гората по просеките ние намирахме следи от женски обуща, но тези следи можеха да бъдат и на жени от съседните стопанства. В гората пасат добитък. Там ходят за дърва. Нямахме никакво определено място за среща след кацането на земята. Ние скокнахме слепешката. . .

Привечер, събрал всичките си сили и воля, аз отново работя на радиостанцията.

Предават ни по радиото: „Благодарим за данните. Търсете Аустра. Гответе се да идете в нов район."

— Що да правя? — питам аз.

— Трябва да ядеш повече, Виктор — строго отговори Зубровин. — Ти съвсем ще отпаднеш.

Мъча се да надвия болестта, да не ѝ се поддам.

На следния ден получихме по радиото заповед: да вървим на юг, да наблюдаваме шосето Тукумс—Кулдига. Това беше на петнадесет-двадесет километра от мястото, където се намирахме.

Колтунов ми отряза тояга и ми я подаде.

— Я вземи. И това ми било войник — с укор ми каза той.

Преди да тръгнем, ние в хор извикахме името на Аустра. Мълчание. Само ехото проеча из гората.

Извикахме още веднъж — същият отговор. . .

— Не, загуби се девойката — с въздишка каза Зубровин. — Хайде братлета!

Ние крачехме мълчаливо по просеката, шумоляха опадалите и вече потъмнели листа. Печална е гората през есента. По клоните на осиротелите брези като сълзи треперят прозрачни капки. Струва ти се, че дърветата плачат, тъгуват по загубените си златни премени; унило шумят клоните на голите храсти, само елите и боровете стоят зелени и високи; тях сякаш им е безразлично лошото есенно време — техните върхари шумят със същия шум, както и през лятото. Но ето че просеката се прекъсна и пред нас се разстла поляна. На отсрещната страна, до самата гора, около стар сеновал пасат диви кози.

— Ех да бихме могли да гръмнем — бива си ги козичките! — изцъка с устни Колтунов.

Козите, като чуха шум, наостриха уши. Като ни видяха, сякаш разбрали, че ние не можем да стре-

ляме по тях, те, без да бързат, изчезнаха между дърветата.

Мрачно и тихо стана на поляната. Сякаш сивото небе, надвиснало ниско над гората, притисна всичко живо. Не се чуваше нито звук, сякаш всичко наоколо е измряло и страшната сянка на смъртта, завила се със сива мъгла, още малко и ще докосне тялото ми. Стана ми страшно от тази мисъл. Не, аз не бива да падна! И аз няма да се огъна! Ще вървя. Аз трябва да победя болестта заради другарите си, заради борбата, за която сме дошли тука. . .

И аз по-уверено, по-твърдо стъпвам на земята, опирам се с ръце на автомата си, пръскам вода от горските локви и крача, без да изоставам от другарите си.

ПРЕКЪСНАТА ЗАКУСКА

Второ денонощие ние вървим на юг. С всичката сила на волята си аз правя усилия да вървя, да не обръщам внимание на слабостта си. Старая се да мисля за нещо скъпо за мене, понякога дори се шегувам с другарите си и се радвам, чувствувайки, че наистина ми става по-леко.

На сутринта ние пресякохме шосето Кабиле—Кулдига и се разположихме в една малка рядка горичка. Оставаше ни още малко да вървим. Някъде в този район ние трябваше да изберем място за лагер.

Изведнъж Колтунов забеляза наблизо двама души с автомати. Ние още не бяхме успели да предприемем каквото и да било, когато единият от тях даде един откос, а след това и двамата се спуснаха да бягат. Онзи, който стреляше, беше без фуражка, светлорус. . . Той тичаше, без да се обръща, сврял глава в раменете си. . .

Дрехите им бяха пъстри -- по всяка вероятност това бяха полицаи. Нас лесно можеха да ни познаят. Ние бяхме с черни кожени палта, с раници на раменете. След срещата си с полицаите не биваше да губим нито минута време, трябваше по-скоро да се махаме от мястото, където бяхме почивали. В далечината, на югозапад от нас, тъмнееше гора. Решихме незабавно да се насочим натам.

Разбира се, ако срещата ни с полицаите се беше случила надвечер, ние бихме се чувствували по-другояче. Но сега беше десет часа сутринта, а това е ло-

що време за такива срещи. Като се измъкнахме от горичката, ние излязохме на брега на някакъв ручей. Аз и Колтунов останахме в храстите до ручея, а Зубрович, Агеев и Озоле тръгнаха напред, за да разузнаят местността.

Току-що се отдалечиха те и близо до нас се чуха гласове. Приближаваха се към нас. Аз бързо скрих под стръмния бряг на ручея радиостанцията. Като държахме автоматите си готови за стрелба, ние чакахме появяването на непознатите. Вероятно полицаите, които стреляха по нас, се бяха върнали. Колко ли са те?. . .

По брега на ручея вървяха четирима. Те вървяха по нас, но онези, които стреляха срещу нас, ги нямаше между тях.

— Стой! — извика Колтунов, като не издържа. Хвърли оръжието!

— Хвърлете го вие! Ние сме руси!

Без да сваляме автоматите, ние гледахме противниците си. Те бяха четирима, ние двама. Сега отблизо те не приличаха на полицаи. Но какви са те?

Минаха няколко секунди. Двама от непознатите оставиха на земята автоматите си и приближиха. Единият от тях — висок с черна измачкана шапка, облечен в памуклийка и къси немски панталони, които се мотаеха под коленете му, се усмихна.

— Виждам, че вие сте наши хора — каза той. Ние, щом научихме за вас, веднага се досетихме какви хора сте. Ние сме партизани! По вас стреляха наши момчета — готвачът и санитарят. Тръгнали на разузнаване към пътя, ама пък и „разузнаха“. . . От изненада те ви взели за немци. Хайде да се запознаем — Петър Трифонов или „Тарас“ — както ме викат завърши той, като дойде още по-близо.

— А аз съм Гусак, Леонид Петрович — каза вторият, по-нисък, с буйни руси мустаци.

След няколко минути ние се запознахме истински. Приближиха и онези двама, които стояха по-далече. Ние сърдечно си стиснахме ръцете.

— Запушете! — Тарас ни предложи немски цигари.

— Ние разграбихме лавката им до контролно-пропускателния пункт — поясни единият от новоприближилите се — широкоплещест, широконос, тромав момък, който при запознаването се назова Коста Толстих, а партизанският му прякор бил „Майор".

Ние предложихме да запушат „отечествен".

— Това е друго нещо! Не е като лавкаджийския боклук. — Тарас хвърли цигарата, откъсна хартийка и започна да си свива махорката, която му насипа Колтунов — Тарас правеше това с явно удоволствие и светнали очи.

— Аз през цялото време ви държах на мушка ето зад онзи храст — показвайки към орехов храст, каза дошлият последен възрастен вече партизанин със също такава черна шапка, както и Тарас. — Но като се вгледахме, решихме, че сте наши хора. Прякорът ми е „Казимир Големият".

Аз попитах Казимир Големия не е ли служил в Червената армия.

— Не, аз съм местен жител. Бях учител преди войната.

Скоро при нас дойдоха Зубровин, Агеев и Озолс. След като побеседвахме още с партизаните, ние отидохме в техния лагер. Техният лагер беше скрит в млада, но много гъста елова гора. Там имаше няколко ниско опънати палатки, покрити с клон-

ки, под която можеше да се седи или лежи. Аз неиз казано се зарадвах на това.

Между две високи ели гореше огнище, над което висеше кофа с вариво.

Край огнището видях стрелялия по нас светлорус готвач.

Той ни поглеждаше изпод вежди и виновно се усмихваше.

КАПУСТИНЦИ

Партизанският отряд, с който се срещнахме, се състоеше от група разузнавачи от Първия прибалтийски фронт, местни жители и съветски войници, избягали от немски плен. Разбира се, названието „отряд" беше условно, защото за целия му личен състав до нашето идване за обед стигаше една кофа чорба. Партизаните се наричаха капустинци по името на своя командир Александър Данилович Капустин.

Капустинци ни приеха като близки, нагостиха ни с всичко от каквото имаха. Като научи, че аз съм болен, Капустин незабавно ми предложи леглото си.

Александър Данилович Капустин беше от онези хора, които не можеш да забравиш, щом ги видиш веднъж. Той имаше силна, кокалеста фигура, едър гърбав нос и мургаво, енергично лице с пресен, наскоро зараснал белег от рана на лявата си буза, черни като смола коси и такава брада и мустаци. Погледът му беше ту строг, сякаш пронизва, ту мек и ласкав. Още първия ден от нашето пребиваване в лагера Капустин и Зубровин водиха делови разговор. Беше решено да живеем заедно. Намирайки се тук, ние можехме не само да изпълним възложената ни от командването задача да организираме наблюдение на движението по един от най-важните шосейни пътища в Курландия Тукумс—Кулдига, но значително по-широко да разгърнем нашата разузнавателна работа: да установим връзки с местното население, да имаме разузнавателни данни за работата по железниците, за работата на вражеските щабове и пр. Беше решено, че всяка група, т. е. нашата петорка и

капустинците, ще си вършат своята работа, като взаимно си подпомагат. Ние ще представляваме едно бойно семейство. Сега готвачът Михаил, когато вареше чорба, окачваше над огъня не една, а две кофи.

Ние разказахме на капустинците за Аустра. Съобщението за изчезването на девойката беше незабавно предадено на местните жители, които поддържаха връзка с партизаните. От един от тях — дядо Галабка — наскоро се получи съобщение, че той видял на просеката девойка, която приличала по описанията на Аустра. Тя била с автомат и със сумка. Това се случило преди една седмица. След това тя не се появила вече.

В лагера на капустинци аз бързо се поправих. Михаил — познатият ни светлорус готвач — сам ми донасяше храната.

— Ето донесох ви топличко — казваше той. — Току-що свалена от огъня. Оправяйте се! — Михаил, макар че никой не го упрекваше за стрелбата му по нас, види се, сам се чувствуваше донякъде виновен.

Агеев и Колтунов в смяна с още двама партизани, които отдели Капустин, поддържаха денонощно наблюдение на шосето. Но движението по шосето всеки ден видимо отслабваше. Активните бойни действия на фронта се прекратиха. На хитлеристите не се удаде да се промъкнат в Източна Прусия и те се свряха като мишки в къта си. Нашето командуване може би не бързаше с разгрома на курландската групировка.

„Къде ще се дянат? Да пукнат от глад!" — казваше готвачът Михаил. Той, когато бил в плен, сечел дърва за щаба на осемнадесета хитлеристка армия. Трябвало да работи до припадък, а храна — гола брашнена чорбица, парче хляб и един картоф. Макар да беше избягал от плен отдавна, той досега не можеше да забрави това, което беше преживял там

Зубрович и Озолс споходиха стопанствата и завързаха познанство с жителите.

Моята работа на радиостанцията заедно с шифроването и дешифрирането на телеграмите заемаше два-три часа в денонощието. Аз и другарят ми по ключ от съветската страна на фронта се разбирахме по тона на сигналите и по почерка. Затова вместо знаците за повикване ние често прочуквахме нещо прилично на марш или на бърз танц. Когато работата върви добре и на душата ти е леко. След успешно предаване и приемане на делови телеграми понякога ти се иска да кажеш на далечния сержант или старшина, когото ти никога не си виждал в очите, топла дума и разбира се, не се сдържаш, кажеш я, възползуван от международния радиоезик, а преди сигнала „край на работата" даваш такъв финал, че ти иде да заиграеш.

Често аз присядах край огъня и слушах разказите на партизаните. Всяка вечер заедно с радиста на капустинците, Володя Кондратиев, прекарвах времето до приемника в очакване заповедите на другаря Сталин.

Володя Кондратиев беше московчанин. Шестнадесетгодишен юноша той беше напуснал къщата си, за да стане партизанин. Володя обичаше да разказва за детството си, за Москва, за партизанската зона в Белорусия, където беше попаднал за известно време.

Преди войната с успех учил в средното училище. Той имал склонност към музиката, добър слух; свирел в оркестъра на московските ученици, ръководен от композитора Чернецки.

През пролетта на 1944 година Володя имал щастие да споходи Москва. Старата му майка не могла веднага да познае сина си. Тя си го представлявала все още ученик, а той се явил възмъжал, заякнал боец-партизанин.

Капустин обичаше Кондратиев. Те работеха неразделно вече три години. Капустин, както и много други партизани, особено парашутистите, имаше и друго партизанско име — „Сашок“.

— Славен човек е този Сашок! — казваше Костя Озолс. — Умен, решителен. Двадесет и шест годишен е, а има брада като за изложба. Младежта сега е брадата!

— Добър момък! — даваше мнението си Агеев. — Момчетата се бориха днеска, Сашок всички поред ги победи с туш. А кой е той? Атлет? Акробат? Нищо подобно. Счетоводител на МТС от околността на Барнаул. Трябва аз да се поборя с него.

Аз се сприятелих с двамата „братя“ — с командира на разузнаването Петър Трифонов — „Тарас“, който пръв позна в нас свои хора, и с русия, белолик Павел Ершов.

Ершов винаги ходеше с лъснати като огледало ботуши. Той кой знае защо никога не гледаше другарите си в очите. Това ме заинтересува. Опитах се да науча нещо за Павел от Тарас, който от 1942 година бил с Ершов в партизанската зона в Смоленско и в Белорусия, но точен отговор също не получих — „Той има момическа привичка да си навежда очите — усмихнат отговори Тарас, — а изобщо е хубав човек.“ Ершов имаше още една странност. Ако около него нямаше хора той непременно ще се огледа в огледалото си и ще вчеше косите си. Тарас, ако забележи Ершов с огледалце, непременно ще каже: „Нашият Паша иска на всички да харесва.“ — Оставы, Тарас! — сърди се Ершов. — Не обичам да ходя зачуснат и това си е...“ Тарас широко се усмихва и намига на другарите си: „Знаем ние защо не обичаш. Срещнал е една девойка в стопанството, ето ти причината.“

Но разправят, че Павел Ершов в най-тежките минути на боя никога не губи спокойствие и самообладание.

Тарас и по характер, и по външност рязко се отличаваше от своя „брат“. Той носеше облекло, без да се придържа към някаква форма — летоцека шапка, руска фланела и възкъси немски панталони. Той е добродушен и прост. Той няма никакви тайни. Всичко, което мисли, споделя с другарите си. Всички, събрани тук, сме родени из разни райони на Съветския съюз — аз от Украйна, Тарас откъм Рязан, Ершов от Белорусия. Между нас има и московчани, и уралци, но нашият живот преди войната така си прилича, че ние всички се чувствуваме в отряда като братя, близки и надеждни другари.

Ефим Колтунов се сприятели с Костя Толстих — снажен, силен момък с моряшка куртка. Преди войната Толстих бил колхозен чобан в Мордвинската АССР. За смелостта му и бойните му подвизи партизаните го бяха нарекли „Майор“. Той, както и Колтунов, никога не избягва опасностите; колкото по-трудна и по-опасна е задачата, толкова по-охотно той се залавя за нея. Той владее майсторски подривното дело и доста вражески коли хвръкнаха във въздуха по шосето от мини, заложени от нашия „Майор“.

Агеев строго следеше за реда в лагера и се бореше срещу най-малкото нарушение на дисциплината. В лагера не трябваше да има шум, висок смях, викове. Агеев се караше с готвача, ако от огъня излизаше дим. Той искаше огънят да гори без дим, с пламък. Всички тези предпазни мерки бяха крайно важни, тъй като на половин километър от нас се намираха стопанства. Да се разположи лагерът по-далече от стопанствата беше невъзможно. Гората не беше голяма. За да не издадем местонахождението си, на-

лагаше ни се всяка седмица да се местим на ново място. Сега много близо до лагера се намираше жилището на горския; това ни караше да бъдем особено предпазливи, тъй като ни беше известно, че нашият „съсед“ не храни симпатии към партизаните.

Агеев беше израснал в село. В лагера той се сприятели с Пьотър Порфилиев, селянин от Лудзенска околия, от Латгалия. Порфилиев беше вече около четиридесетгодишен. Външно той не приличаше никак на разузнавач. Ходеше бавно, обичаше да говори разумно и най-често слушаше разказите на другарите си; сам знаеше много приказки и вечер, когато му се случваше да седне край огъня, охотно разказваше.

Една вечер аз се занимавах с новия комплект сухи батерии за нашето радио, а Порфилиев и Агеев седяха наблизо и пушеха. Двамата бяха сложили автоматите на коленете си, но разговорът, който водеха, имаше най-мирен характер.

— Кажи честно, Альоша — като се приближи към Агеев, попита Порфилиев, — колко жито може да се изкара в колхоза. Ако да речем семейството е три-четиричленно, може ли да се изхрани

— Как да ги кажа — хитро се усмихна Агеев. — Зависи от това, как работи човек, какви ръководители има в колхоза.

— Все пак. . . Да речем, човек работи добре?

— Ето у нас например в колхоза „Искра“ годината преди войната даваха за трудоден по три килограма жито и по три рубли и четиридесет копейки пари. Аз имам четиричленно семейство, а трудоспособни сме двама. Ние изработихме осемстотин и двадесет трудодни. Смятай сега колко сме получили?

Порфилиев дълго седеше мълчалив, види се пресмяташе доходите на домакинството на Агеев.

— Излиза, че вие сте получили два и половина тона жито и около три хиляди рубли пари? — недоверчиво проточи той.

— Не излиза, а така си е наистина. Освен житото и парите ние получихме много зеленчуци, фураж и други продукти. При това нашият колхоз не е най-добър, може да се каже среден е. Има у нас в района такива, които на трудоден дадоха един път и половина повече от нас.

— Това е като в приказка. Когато ние в паметната четиридесета година станахме съветски, говорехме за колхоз, но у нас е мъчно. Нашата земя е блатиста. Тежко е у нас.

Агеев угаси цигарата си и скри в мъха угарката ѝ.

— Колкото за блатата не се безпокой — каза той. — В колхоза ще има техника — след около пет години от вашите блата няма да остане нито следа. Където е имало блата, там колхозът ще сее пшеница. За това е и съветската власт. Тя ще ви помогне.

— Агитираш за колхоза — казах аз ей така на Агеев.

— Не агитирам, а разказвам как живеем ние в колхоза. Тук работата е ясна. Порфилиев, макар и да е живял като единоличник, когато в Летония нямаше съветска власт, но е сериозен човек — при милерисите е лежал в затвора. Той казал, че съветската власт ще се върне в Летония, затова го и арестували. Избягал от затвора и попаднал при партизаните.

— Комунист ли е той, или безпартиен? — почина Колтунов, който слушаше нашия разговор.

— Безпартиен. При капустяните само командирът е комунист, има няколко комсомолци, а повечето са безпартийни съветски хора

УТРО В ЛАГЕРА

— Свейки, другарю! Аз също съм партизанин — представи ми се и ми подаде ръка сивооко момче с руси вежди и румени страни.

— Как се казваш? — попитах аз.

— Валюк — като вирна важно глава, отговори момчето. — Мене ме познават отдавна в отряда.

Дружбата на капустинците с Валюк беше започнала преди два месеца, когато, спуснати с парашут в тила на противника, капустинците дошли край Кулдига.

Запознанството станало така. Една привечер Капустин и радистът Володя Кондратиев се връщали от обиколка. Като се промъквали през гората, те изведнъж чули, че някой наблизо вика по латвийски.

— Взвод, пръсни се покрай лъката!... Защо не изпълняваш заповедта? Аз ти заповядвам... Ще идеш в ареста!

— Другарю командир, може би са полицаи?... Заобикалят ни — усъмнил се Володя.

Те се ослушали. Командувал един и същи глас. После всичко утихнало. Минали няколко минути. Партизаните започнали внимателно да се придвижват напред. Изведнъж съвсем близо се чуло пращене на чупещи се клони. Из храстите изтичал на поляната вол, а подир него момче с камшик.

— Ще ти дам да разбереш — викало то и ударило вола с камшика.

Като видяло непознатите хора, воловарчето се спряло, погледнало ги и виновно се усмихнало.

— Ти какво правиш в гората? — попитал Капустин.

— Паса добитъка — живо отговорило момчето. А вие откъде сте?

— Ние . . . вървяхме по просеката, чухме, че тук някой командува. Не си ли виждал насам полицаи?

— Не.

— А кой викаше?

— Аз. . . Волът ми се загуби.

— Ти сам ли си тук?

— Сам. . .

Момчето се оказало разбрано. То обяснило, че пасе чужд добитък, че две момчета от близките стопанства избягали от хитлеристите, където били на работа, и търсят партизаните. В края на краищата те се споразумели, че момчето утре ще донесе хляб, че то пак ще дойде в тази гора.

— А името ми е Валюк — съобщило то на раздяла.

На следния ден Валюк довел на уговореното място Саша Гайлис и неговия другар, невисоко, но с яко телосложение момче, което се наричало Казимир. Оказало се, че те вече няколко седмици се крият от хитлеристите. Така започнало познанството. Саша Гайлис и Казимир Малкият били приети в отряда.

Чрез тях отрядът установил връзка с околните стопанства; Валюк започнал да работи като свръзка. Той влизал в лагера всяка сряда, донасял разузнавателни данни. С помощта на местни жители капустинците научили колко и какво въоръжение имат хитлеристите в Кулдига, колко войници се намират там; Валюк дори изброил жиците, обтегнати към щаба на

курландската група войски, която се намираше на пет километра от Кулдига в едно стопанство.

Валюк идваше в лагера не само денем, но и нощем. Веднъж го задържал един полицай, но Валюк казал, че отива за сметката си в стопанството „Лейша“, където пасал крави. Полицаят му повярвал и го пуснал.

С нас той скоро се сприятели. Ние и други партизани ходехме в стопанството при неговия баща. Тъкмо там отивахме много охотно. Причината за това беше Емилия — сестрата на момчето — весела, хубава девойка. Валюк под секрет съобщаваше, че сестра му от всички наши момчета най-много харесва Тарас, но все пак мнозина мечтаеха да споходят стопанството, да разменят няколко думи с момичето.

Рано сутринта, когато синята мъгла на зазоряването чезнеше между боровете, които заобикаляха лагера, се върнаха от нощна обиколка Костя Озолс и Агеев.

— Фашистите докарват на пътя щитове, стягат се да зимуват — съобщаваше Озолс, разположил се в палатката, направена от опънати платнища и борови клони. По усмихнатото му лице се виждаше, че той беше доволен от това, което беше успял да научи.

— Разказвай, Костя — предложи Зубровин.

— Срещнахме се с „Онзи същия“ — каза Озолс и извади от вътрешния джоб на фланелата си изписана хартия. — Ето тук — той показа хартията — има точни данни за транспортните кораби в Лиепайското пристанище, които вчера са били там. Тридесет кораба! Транспортите ще престоят още около две денонощия, а ето това — той подаде друго листче хартия — е план на пристанищните складове и описание на маскировката им.

Аз разтворих картата, на която ние отбелязахме новите отбранителни точки по река Вента и разположенията на зенитните батареи.

„Онзи същият", на среща с когото бяха ходили Озолс и Агеев, беше кинооператор, летонец по народност, който работеше в кинохрониката при хитлеристите. Миналата нощ той беше дошъл в стопанството край Ренда, за да навести жена си, която живееше там. Озолс, запознал се с тази жена и уверил се, че тя ненавижда хитлеристите, които разстреляли баща ѝ, се срещнал с нейния мъж, който се оказал честен човек. Оттогава, когато идваше в стопанството при жена си, „Онзи същият" предаваше чрез нея много ценни разузнавателни данни, защото във връзка с работата си като кинооператор за хроника случвало му се да отива в Лиепайското пристанище и по други военни обекти на хитлеристите.

Този ден в определения час за предаване аз пратих на командуването радиограма с данни за Лиепайското пристанище: за транспортите, които се намираха там, за разположението на пристанищните складове с описание на маскировката им, а също и за отбранителните съоръжения на хитлеристите по Вента.

Като свършиха доклада си, Озолс и Агеев отидоха при огъня, където се бяха събрали партизаните. Връхлитащите пориви на вятъра гасеха огъня и димът, стелейки се по земята, обгръщаше любителите на топлото. От дима партизаните се мусеха, гонеха с ръка дима, но никой не напускаше мястото си. От дрехите се вдигаше пара, приятна топлина обгръщаше тялото. Да поседиш и да се огрееш край огъня след влажната и студена нощ, това удоволствие с нищо не може да се сравни за хората, които са принудени да живеят в гората, да понасят и студа, и есенния дъжд.

Влажната мъгла, която обгръща през нощта лагера, постепенно се разсейва, откривайки тъжния изглед на есенната гора. Над огъня в две кофи ври чорба. Миризмата на лука и месото гъделичка ноздрите.

Тарас и група бойци се стягат да поемат наряд. Едни ще отиват на пост, други ще патрулират около стопанствата и ще наблюдават кръстовищата на горските пътища. Смяната ще дежури до три часа след обяд.

Около десет часа в лагера се яви Саша Гайлис. Той съобщи, че в стопанството, на около три километра от нашия лагер, се намира група от около четиридесет души — хитлеристки войници и полицаи. Освен автомати хитлеристите имат и две картечници. Лагерът се раздвижи. Партизаните взимаха оръжието си, стягаха ремъците си, окачваха по тях автоматните дискове, бомби, мини. Разговаряха шепнешком. Огънят продължаваше да гори, но зад гърба на готвача Михаил стърчеше цевта на винтовка. Павел Ершов дори и сега не забрави да лъсне с кадифено парче ботушите си и изглеждаше, че той е потънал единствено за се любува на блясъка им. Група партизани тихичко тракат плочките на доминото, играят на „козел".

Минава още един час. От патрулите няма никакви сигнали. Лагерът започва да се успокоява. Но ето отново се яви Саша Гайлис. Лицето му е мрачно и зло.

— Фашистите задигнаха крави от стопанството — докладва той на командира, — сигурно за това са идвали.

— Никого ли не забелязаха от нашите? — попита Капустин.

— Не.

— Да останеш незабелязан, а да видиш повече и повече да знаеш е наше златно правило, другари —

каза Капустин. — След днешното посещение на стопанството от хитлеристите ние трябва да бъдем нащрек.

— На фашистите не им стига продоволствие. Затова почнаха да ограбват селяните.

— И конете си ще изплюскат, ако Съветската армия не ликвидира в най-близко време курландския „котел".

— Всичкия ли добитък откараха от стопанството? — питат Саша.

— Всичкия. Нищо не оставиха — отговаря той.

Двамата командири — Капустин и Зубровин — взеха много сериозно съобщението за появата на хитлеристи по стопанствата, че хитлеристите се бяха явили само за да откарат добитъка — не вярваха нито Капустин, нито Зубровин. Според тях хитлеристите можеха да откарат добитъка, без да изпращат въоръжен взвод войници. Тая „доставка" е един от начините, прилагани от фашистите, да ни проследят. Не добитъкът, а нашето точно разположение — ето кое ги интересува сега.

Капустин изпраща допълнителни патрули на подстъпите към нашия лагер, заръчва по-внимателно да следят пътищата и придвижването на противника. Със същото разпореждане Валюк, който по това време беше в лагера, тръгна за стопанството при баща си. По никой начин ние не трябва да допуснем врагът да ни изненада.

ЕДНА ЗВЕЗДНА ВЕЧЕР

Два дена вече нашите летци бомбардират Лиепайското пристанище. Избухванията на фугасните бомби в пристанището понякога се сливат с артилерийските залпове край Скрунда и Салдус.

Вечер. Вятърът гони облаците към морето. И чистото небе с трепкащи звезди гледа земята. На югозапад от нас избухна пожар. Пак там, подобни отдалече на звезди, увиснаха в небето осветителни ракети, донася се тътен на избухвания.

— Лиепая гори!

— В пристанището избухна танкер с бензин.

— Нормално, другари. Мисля, че хитлеристите има да помнят работата на нашите летци.

— А какво предаде Москва за бомбардировката?

— Совинформбюро във вчерашния си бюлетин съобщи, че е извършено нападение над Лиепайското пристанище в момента, когато там са се намирали към тридесет вражески кораба. Отбелязани са преки попадения.

Приятно е да съзнаваш, че в успеха на бомбардирането на фашистките военни обекти има дял и нашият незабележим, скромен труд. Нашите радиограми със съобщението за положението в пристанището са били използувани.

Всички в лагера, които бяха свободни от наряди, излязоха на едно сечище, за да гледат далечния пожар. А над главите ни се носеше непрекъснатото буботене на мотори. Това са нашите въздушни кораби, които летят да громят фашистите.

Внезапно се разнася автоматна стрелба. . . Още веднъж. . . Прозвучаха два изстрела от винтовка.

Това става на шосето, там дежури Зубровин с група бойци. Възложено им е да хванат „език".

Откъм шосето изстрелите затихнаха. Ние отиваме към палатките. Аз се отбивам при „братята" — Тарас и Павел Ершов.

В палатката на Тарас и Ершов се бяха събрали партизани: тук също е и Костя Озолс. Той много обича да слуша разказите на другарите си.

— Добре казано — той се усмихва, клати глава и пак наостря уши, слуша, старае се да не пропусне нито една дума.

Аз полегнах до Тарас. Той сложи парченце овнешка лой в кутийката и скоро пламъчето на „лампичката" лумна по-силно.

— Михаиле, твой ред е. Разкажи нещо за Одеса!

Михаил се понадигна и погледна наоколо.

— Ех да ми беше тука хармониката, а и партизанската зона както беше в Полесието, така бих я дръпнал, че мехът ѝ да се разцепи. Руската бих. . . А тук сега — с цяло гърло не можеш да се провикнеш.

Весел момък е Михаил от Одеса. В отряда го обичат, но командирът рядко го праща в наряд. След онзи случай, когато при срещата си с нас Михаил, слисвайки се, стреля с автомата, Капустин казва, че е опасно готвачът да отива на разузнаване: ще загърми без време с тенджерите — ще издаде себе си и другарите си. Михаил се обижда от това, но знаеше, че да спори с Капустин е безполезно. Характерът му беше твърд, щом кажеше нещо — думата му на две не ставаше.

— Тарас, помниш ли партизанската зона? — попита Ершов.

— И още как, нима може да се забрави.

Водите напролет реката широко разлива.
Партизанин обичах аз и мълком бях много щастлива.
Партизанин обичах аз, утеха ми бе за душата
Винтовката сама да му окачвам с ръката.

— полугласно запя Тарас, Ершов подхвана припева. Когато песента свърши, в палатката заръкопляскаха.

— Да изпеем, братлета, още нещичко — партизанско, ама така, че всички да подхванат — извика Михаил. — Започвай, Тарас!

— Хайде да изпеем. Имаше при нас в отряда един добър момък, пишеше стихове. Четеше́ ни ги той край огъня... Така четеше, че сърцето ти грабне. Убиха го фашистите. Това е негова песен

Ще мине бурята на боя,
Ще се върнем в родните места.
Но, семейство партизанско мое,
Ще те помним вечно на света.
Цел велика свързваше ни всички —
Разговор край огъня в нощта;
Как фашистките влакове гърмяха
Надолу в пропастта...

* * *

Не им се беше удало да хванат „език" и Зубровин се върна недоволен от резултатите на срещата с хитлеристите. Групата му беше обстрелвала на шосето една лека кола. Зубровин строго заповядал да стрелят в колелетата, но няколко куршума ударили погоре и един улучил в главата пътуващия с колата лейтенант от полската жандармерия. Това беше на-

правил командирът на второго отделение от отряда Николай Гомолов.

Комсомолецът Николай Гомолов от осемнадесетата си година се бие в тила на врага. Най-напред той дошъл в партизанския отряд в края на 1941 година заедно с баща си Карп Григориевич. И бащата, и синът служили във взвода на разузнаването, който командувал Александър Данилович Капустин. Отрядът действувал в родното място на Гомолови, в Калининска област. В последните дни преди освобождението на Калининска област от фашистките грабители хитлеристите хванали и зверски убили Карп Григориевич. През февруари 1942 година, след освобождението на родните места, Николай Гомолов помолил съветското командуване да го изпрати в тила на врага. Той се бил в Белорусия и Литва. През лятото на 1944 година през време на отпуската си Николай Гомолов отново се срещнал с Александър Данилович Капустин; в резултат на тази среща Гомолов се озовал на територията на завзетата от хитлеристите Латония. В партизански боеве през трите години Гомолов беше заловил около петдесет фашистки „езика" и беше хвърлил във въздуха два вражески ешелона. Сега той сам се сърдеше на себе си, че по негова вина не са успели да хванат жив офицера от хитлеристката фелджандармерия.

— Най-късно утре ще имате „език", другарю командир — обеща Гомолов. — А този — той показал на жандарма — ще го оставим тук и ще го минираме.

Като взели походната сумка на жандарма, оръжието, личните му документи и значката с надпис „фелджандармерия", партизаните минирали трупа на хитлериста и се скрили.

Между заловените документи се намираха протоколи за разпити на немски войници, чиято вяра в техния фюрер и победата им явно била разклатена

След Сталинград в хитлеристката армия все по-остро проличаваха упадъкът на духа и загубване на вярата в победата. Между войниците, които се намираха в Курландския „котел", тези „настроения" се проявяваха особено рязко, за което свидетелствуваха многобройните арести, извършени от жандарми и гестапо. Попадналите в наши ръце протоколи за разпити на арестуваните войници потвърждаваха това. Между книжата, намерени у жандарма, имаше различни донесения, циркуляри, разпореждания и между тях и разпореждане моторните коли, които пътуват по шосето Талси — Кулдига, да се движат само в колони. Ние знаехме това нещо. Хитлеристите никога не бяха уверени, че колите им няма да бъдат надупчени от засада от партизанските автомати. Освен нашия отряд в Курландия имаше доста други, съставени от избягали в гората местни жители-латвийци и избягали от плен войници от Съветската армия.

Между личните книжа на жандармерийския лейтенант се намериха и порнографически картички; такива картички ние намирахме у много убити и заловени хитлеристки офицери. Там имаше фотография, която представляваше група полуголи главорези на брега на едно езеро. От надписа на гърба личеше, че това бяха „курсисти", ако можеха така да се нарекат, от хитлеристкото военно училище; сред тази група беше и собственикът на фотографията.

Толстих, който разглеждаше картичките, не издържа:

— Какъв срам! Кажи, Сашок — обърна се той към Капустин. — Та той, този лейтенант, сигурно се е учил, представял се е за културен човек, искал е да властвува над целия свят със своя фюрер, а ето тук — Толстих разтърси вдигнатите високо картички, — тук се е проявила цялата му душица. Нашите бойци умират с пробити от куршуми комсомолски билети

и книги като „Как се каляваше стоманата", а този... Ето той е цял тук — хитлеристко изчадие.

По лицето на Толстих имаше и гняв, и сурово презрение. Костя рядко е такъв. Обикновено шумен, весел, той с мъка може да каже сериозно две думи. В неговия гняв сега се прояви цялата му омраза към фашистите; към тези врагове в сърцето му няма милост.

В отряда Костя Толстих е скромен, прекрасен другар. Прост, общителен, той никога не отстъпва пред опасността. Колкото по-трудна е задачата, толкова по-охотно той поема да я изпълни. Той не е по-висок от Зубровин, но е здрав, набит, силен. . . Той дори и по земята крачи някак си особено твърдо. Като го гледам, всякога мисля, че ето такива хора като Костя са способни на големи дела; всяко негово движение е пълно с непоколебима увереност в бъдещето, в слънчевото бъдеще на всички прости хора.

Костя Толстих и Ефим Колтунов имаха една обща цел: те двамата мечтаеха да хванат, ако не главнокомандуващия групата „Север" хитлеристкия генерал-полковник Шернер, то поне някой друг от щабните генерали. Щабът на Курландската група хитлеристи се намираше на някакви си десетина километра от нас; по шосето, на което ние уредихме постоянно наблюдение, често минаваха щабни коли. Да се спре една от тях и да се хване го тям „език" — за това често се говореше край партизанския огън. Разправят, че доскоро още сам Шернер пътувал по шосето без особена охрана, сега не само той, но и щабни генерали не се появяваха, без да бъдат придружавани от една до три бронирани коли.

Днес вечерта край огъня пак говореха за Шернер. Като се върнаха от дежурство на шосето Тукумс — Кулдига, Казимир Малкият и Саша Гайлис съобщиха, че видели колата на Шернер.

— Ех, вие. . . заплеси! Не се опитахте да го спрете. . . Какви сте такива партизани: разузнавачи! — възмущаваше се Толстих. — Изпуснахте такъв случай! Ако аз бях командир, бих ви пратил в ареста, докато Курландският „котел“ не бъде ликвидиран.

— Право каза Костя — подкрепи Колтунов Костя Толстих.

— А какво можехме да направим? — оправдаваха се разузнавачите. — Срещу ръжен ли да ритаме? Ние не бихме докопали Шернер, а сами вече сигурно не бихме седели тук край огъня. Пък и задачата ни беше да броим колите. . .

— Можем да свалим Шернер, когато полети с „патерица“[1] — каза някой.

— Не, изтървахме вече случая. . .

— По-тихо, момчета! — викна Капустин на спорещите. — Забравихте къде се намирате. Николай Абрамович — обърна се той към Зубровин, — дайте да видим книжата на хитлериста. Ех, ето кога трябвало знанието на немски език — оплака се Капустин. А пък знаеш само „хенде хох“ и толкова.

— Преди войната, Сашок, ти трябвало да постъпиш в института за чужди езици.

— Не би било зле, но аз свърших само седмилетката и счетоводителски курсове. Да бях знаел, че ще се наложи да се занимавам с разузнаване в тила на врага, щях да се подготвя.

---

[1] „Патерица“ наричаха учебния самолет (б. а.)

ЗАПАСЯВАНЕ

Наблизо до лагера се раздаде чукане. Това е условният сигнал на часовите. Така викаха някого от лагера.

На пътечката стояха двама непознати. Единият беше висок, слаб, на вид не повече от тридесет и пет годишен, вторият — по-як, кръглолик. Двамата бяха в стари куртки, закърпени панталони и износени обуща. На главите си и двамата имаха тъмни широкополи шапки.

Те се оказаха ратаи. Господарят отдавна не им плащал за работата. Той завежда пункта за събиране на млякото и маслото. Дружи с айзсарги[1]. Като не знаели как да заставят господаря си да им плати, ратаите намислили да дойдат при нас да се оплачат.

Те разправиха, че в стопанството е събрано много продоволствие, което днес-утре ще бъде изпратено в хитлеристкото интендантство; освен господаря им в стопанството сега има полицай с автомат.

— Дайте ни оръжие, ние ще се разплатим с тях за всичко — молеха те. — Кои сме ние — ето Петро знае.

Приближилият Порфиличев каза, че той познава тези хора, те неведнъж са му помагали и може да им се вярва.

Като се посъветваха, Зуброзин и Капустин решиха, че трябва да се изземат събраните от фашистите

[1] Нацистка полувоенна организация в Летония (б. пр.).

продукти в стопанството. Решението беше обявено след обяда и веднага отделиха група партизани за изпълнението на задачата.

Павел Ершов пое ръководството на групата. Тръгнаха незабавно, за да успеят до вечерта да изминат разстоянието до стопанството. Преди тръгването на групата се получи донесение, че при разбитата лека кола с фашистския жандарм са разкъсани от оставените от нас мини още трима фашисти. В този момент извиканите пионери търсят още мини.

Зубровин, макар и без желание, ме пусна заедно с групата „снабдители". Като излязохме от лагера, ние се проточихме един след друг. Отпред — избягалите от стопанството ратаи, след тях Казимир Големият и Ян Залатис; завършвахме групата Павел Ершов и аз.

— При среща с населението помнете, че вие сте съветски хора — каза Капустин, като ни изпращаше. — Раздайте на селяните намерените продукти освен това, което можете да донесете за попълване продоволствените запаси в лагера. Значи вие сте сигурни, че господарят ви не знае къде сте отишли?— обръщайки се към избягалите ратаи, запита още веднъж той.

— Не знае. Той мисли, че ние сме отишли в общината, за да сложим печати на паспортите си — заявиха те. — Ние бяхме там наистина и същевременно тука. . . .

— Е, добре. Тръгвайте, другари!

— Хайде! — махна с ръка Ершов.

В гората беше тихо, влажно и мрачно. Свечеряваше. Оттатък бързия и пълноводен през тези дни ручей се издигаше плевня. Стара, с изкривена стена, с продупчен, обраснал с мъх покрив, тя отдавна беше изживяла вече живота си, но още се държеше подпряна с греди.

Ние се прехвърлихме през ручея, изпушихме по цигара и пак излязохме на просеката. Просеките бяха най-удобните пътища за нас; по тях може и нощем безпогрешно да се мине по най-краткия път.

Стъмни се, когато ние приближихме до шосето. Като издебнахме време, когато наблизо нямаше вражески коли, ние го прехвърлихме. Отвъд шосето се ширна ливада, а после — пак гора, малки блата. По-често започнаха да се срещат стопанства. Ръмеше дъжд. В тъмнината се виждаше как в посока от фронта излитат ракети; оттам долита артилерийска стрелба.

До стопанството, което ни трябваше, стигнахме около полунощ. Там освен полицая се намираха още двама пияни войници. Казимир Големият, който ходи на разузнаване, доложи, че вратата не е заключена.

Ние се приготвихме. Ершов даде команда:

— Напред!

В миг вратата се разтвори и в осветената, изпълнена с тютюнев дим стая, се вмъкнаха нечакани гости.

Колтунов и Саша Гайлис обезоръжиха единия войник, ние с Казимир — другия. Юрий и Мартин — ратаите, които ни съпроводиха до стопанството, завързаха полицая и Юрий, като взе автомата му, застана до вратата.

Стопанинът, който седеше на масата, вдигна ръце. Колтунов разпитваше единия от войниците.

— Ти не ме занасяй, говори ясно, как се казва командирът на батальона ви? — питаше той пленения.

— Майор Толчин — по руски отговори той. — Нашата е работна рота, нестроеви.

Казимир Големият „беседваше" със стопанина:

— Ти си кучи син, а не летонец — казваше му той.

— Ето летонци – сочеше той Яя и Саша Гайлис – те са партизани, а други са в гвардейския корпус от онази страна на фронта. А ти си по-лош от хитлерист. Ти си продажна душа! Ти заслужаваш да бъдеш обесен на най-високото дърво, та цяла Летония да види предателя.

Освен бурето с масло, мед, пушено месо и други продукти на тавана на къщата Юрий и Мартин намериха десет винтовки и четири сандъка с патрони; домъкнаха сандък с немски бомби с дълги дървени дръжки.

От пленените войници взехме оръжието, отрязахме пагоните им; решихме войниците да оставим в стопанството, като им дадохме съвет по-скоро да дезертират от частта си. Постъпвайки така, ние им доказахме лъжливостта на слуховете, разпространявани сред войниците от хитлеристката армия, че в Съветската армия разстрелвали всички пленени. . . Собственика на стопанството, който беше направил къщата си склад на оръжие, и полицая взехме със себе си.

В лагера се върнахме натоварени с продукти. Юрий и Мартин не останаха в стопанството, където работеха; те дойдоха заедно с нас в отряда.

НИЕ ТЕ ЧУВАМЕ, НАША РОДИНО!

Това беше изключителна, незабравима вечер в Курземската гора — навечерието на двадесет и седмата годишнина на Великата октомврийска социалистическа революция.

Всички, които тази вечер бяха в лагера, се събраха при командирската палатка. От високата ела до палатката се спускаше антената. Ние се стараехме да осигурим добро приемане. Днес в Москва ще говори другарят Сталин.

. . . От радиото гръмна шумът на аплодисментите, през който се промъкваха гръмките приветствени възгласи в чест на любимия вожд. Партизаните още повече се приближиха.

— Това е Москва! . . . Другарят Сталин ще говори!

Шумът на овациите ставаше все по-силен и заедно с тези, които се намираха сега там, в залятата от светлини зала, ние преживявахме радостта и щастието от срещата с великия вожд и пълководец, с нашия Сталин. В този миг сякаш се разтвори тясната горска поляна. Ние се гледахме един друг в очите. По-високо се повдигаха гърдите. Повечето от нас, които бяхме на поляната, се бяхме родили след историческите залпове на „Аврора". Милиони такива прости млади съветски хора като нас са готови да отдадат всичките си сили, живота си, за да сияе винаги над света знамето на великия Октомври, великото знаме на Ленин—Сталин.

— Да бяхме дали такъв салют сега по цялата гора, че да чуеха чак в Кулдига! — не се стърпя някой.

— Ще салютираме! И на нашата просека ще има празник. Часът на нашата победа вече е близък!

Аплодисментите утихнаха. Струва ми се, че стихна дори и шумът на дърветата.

— Другари. . . — разнесе се от радиото.

Гласът на вожда достигна до нас през линията на фронта тук в убежището на фашистките дивизии, притиснати към морето от съветските войски.

Като чиста изворна вода, която жадно гълта измъчен от жажда човек, ние — съветските хора, сражаващи се в тила на врага — поемахме думите на другаря Сталин. Те — тези думи — влизат в кръвта, в сърцето. В паметта ми се изправяше друга също такава вечер, когато слушахме вожда. Това беше на Октомврийската годишнина през 1941 година.

. . . Нашият червенофлотски патрул вървеше по Большой проспект на Василиевския остров[1]. На трамвайната спирка стояха няколко жени. Изведнъж почти едновременно с глухия изстрел от немско оръдие се изви нагоре стълб дим и остър взрив разцепи студения есенен ден. После втори, трети. . . Димът се разнесе. На паважа бяха паднали вдигнати от взрива камъни. Ние се спуснахме към мястото, където избухнаха снарядите. Стенеха ранени.

А вечерта след доклада на другаря Сталин дневалният в моряшкото помещение донесе до масата, където стояха бойците, шинела ми. Той беше опръскан с кръв — с кръвта на момчето, което аз занесох в медицинския пункт. Някой от бойците възбудено каза:

— Това е кръвта на нашите деца, жени, старци. Това е кръвта, за която говори днес другарят Сталин. Тя може да се измие само с фашистка кръв. . . „Само с фашистка кръв“ — тези думи аз запомних завинаги.

[1] В Ленинград (б. пр.).

... Фашистите пречат на радиопредаването, но усилията им са напразни. Ние чуваме! Ние те чуваме, наша съветска родино! Ние чуваме твоя глас, татко наш! ...

— Сега на Червената армия остава последната й заключителна мисия... Да доубие фашисткия звяр в собственото му леговище и да забие над Берлин знамето на победата.

И отново гръмва от радиото буря аплодисменти, тя преминава в нестихваща оглушителна овация.

— Да живее нашият любим вожд и пълководец другарят Сталин! — и ние аплодираме, и нашите сърца са заедно с тези другари, които виждат сега вожда.

Радиото млъква. Но партизаните не се разотиват. Всеки иска да сподели мислите си.

— Фашистите са изгонени от пределите на нашата родина.

— Само едно парченце съветска земя тъпчат враговете — Курландия.

— Да помогнем, другари, на Червената армия по-скоро да довърши хитлеристите.

— Виж сега ще има какво да разказваме на селяните! — казва Порфилиев. — В трудните дни ние вярвахме в победата и победихме.

Съветската родина е свободна.

Родина...

Чист слънчев залез. Покрай село се носи прах, вдигнат от завръщащото се стадо. Весели детски викове. Песни на момци и девойки се носят от единия до другия край на селото, приглася им бученето на тракторите, на чиито кормила седят също такива момци и девойки, като тези, които са на улицата. Прекрасната песен на младостта отеква като далечно ехо в тихата звездна нощ.

Родина. . . Това е нивата, където ме е родила майка ми, първият мой вик, изтръгнал се из малките ми гърди, и въздухът, нагрят от топлите лъчи на юлското слънце, въздухът, който аз съм вдъхнал за първи път тогава — преди двадесетина години.

Това е изворът, където и през летните горещини водата е студена и бистра, над който шумят четири високи тополи, посадени от моя вуйчо в годината на раждането ми.

Това е приспивната майчина песен, училището, където аз — осемгодишен хлапак — гордо крачех с преметната през рамо торбичка, върху която грижливата майчина ръка беше извезала петолъчка; училището, където ние разбрахме простата и мъдра истина на нашето време — стремежът да бъдем достойни за бащите си, да се стремим да бъдем в живота такива като Ленин, като Сталин.

Това са моите другари от Комсомола, с които презрели, ходех из улицата, това е езикът, на който на осемнадесетата си година от живота си аз за първи път казах на една девойка — „моя мила". . .

Родина — това е всичко, което в тежкия час на борба и велики изпитания ражда чувство на гордост за своята страна. Това е дружбата между руси, и летонци, украинци и грузинци, дружбата между народите, за които е еднакво скъп всеки кът съветска земя, дружбата, в трайността на която ще разбие глава всеки агресор, която ни помага, намирайки се тук, в тила на врага, да го разгромяваме.

ОЧИ И УШИ НА АРМИЯТА

Трябва да хванем „език". Тази работа се усложни, защото движението на колите по пътищата през нощта много намаля. Но ние трябва да знаем как прекарват хитлеристите в Курзем, какво замислят? Въпросът за „език" се обсъжда сега в палатката на Капустин.

Говори Леонид Петрович. Преди войната в Лудзенска околия, Летонска република, Леонид Петрович беше известен като добър шивач. От началото на войната той, както и Костя Озолс, напуснал Летония със съветските войски. На първо време работил в дивизионната шивалня, но омразата му към фашистите, заробили родната му земя, принудила Леонид Петрович да остави ножиците. С група парашутисти той бил спуснат в тила на врага. Но и тук той не забравил професията си. Сега неговите ножици късаха телефонната и телеграфна връзка на хитлеристите. Той беше много предпазлив и пресметлив. С неговите буйни светлоруси мустаци, примижали очи и бавни, сякаш лениви движения не би могло да се допусне, че той е способен да проведе успешно рискована операция. А при това за такива операции той се залавяше с най-голяма готовност и нямаше случай да не е изпълнил поръчението си.

— Моето мнение е следното — казваше сега той. — Трябва да се излезе на шосето денем, когато хитлеристите не очакват среща с нас.

— Мисля че Леонид Петрович е прав — завършвайки обсъждането, каза Капустин. — Утре ще про-

въдем операцията. Ще отидем аз, Зубровин, Колгунов, Толстих, Леонид Петрович, Казимир Големият и Жеравът. Ще организираме на шосето контролно-пропускателен пункт и ще проверяваме минаващите коли. Няма да бъде лошо? А? . . . — засмя се Капустин.

Мрачен ден. Гората, ливадите, нивите и небето изглеждат сиви от гъстата мъгла, която ги забулва.

Към стопанството, разположено до самото шосе, приближават въоръжени хора. На прозорците се показват лицата на жителите. Посред бял ден, разбира се, никой не очаква партизани тук — на десет километра от Кулдига.

Като минала стопанството, групата излязла на шосето и се спряла до прелеза. Откъм хълма се задал камион. Капустин излязъл напред и вдигнал ръка. Камионът намалил бързината си и спрял. Като прегледал мълчаливо документите, Капустин заповядал, показвайки прелеза:

— Свивай!

Още една кола! Колгунов и Толстих я спрели и също я накарали да свие в прелеза.

— От Кулдига идва лека кола, другарю командир! — доложил на Капустин Казимир Големият.

На пътя застават Капустин и Зубровин. В кабината се оказва жандарм. Той отворил вратичката и види се, без да разбира в какво се състои работата, сърдито попитал:

— Вас ист дас?

Но щом видял насочения срещу него автомат от застаналия до колата Костя Толстих, жандармът, изумен, недоумяващ, вдигнал ръце.

Колите, залети с бензин, пламнали. Партизаните отстъпили в гората и отвели пленниците.

* * *

. . . А на двадесетина километра на юг от горящите коли Агеев и Порфилиев предпазливо приближили откъм гората до стопанството край шосето Салдус — Кулдига. В стопанството живее селянин, познат на Порфилиев.

Няколко минути разузнавачите наблюдавали къщите. Не бива да излизат от гората. В стопанството се намират хитлеристи или полицаи. За това говори сигналът — голям бял парцал, който се развява на една връв.

Агеев и Порфилиев заобиколили по края на гората стопанството. Порфилиев, след като се поровил в хралупата на една стара тръстика, която растяла тук, извадил оттам консервна кутия, в която била поставена записка. В записката имало написани с молив в стълбица три букви „Т“, „О“, „К“. Това значи — танкове, оръдия, кухни. След това срещу всяка буква — редица чертички, които показват количеството на минаващите по шосето коли. По-долу забележка: „До шосето, отвъд хълма, към Салдус при кръстопътя хитлеристите строят дзот“.

— Браво на стареца — каза Агеев, като прочел записката. — Това, което той е записал, дава ясна картина за движението по шосето през деня.

Порфилиев се усмихва.

— Ако ти, Алексей, би видял дядо Галабка, би разбрал какъв човек е той. Красив, истински партизански дядо! Просто да го представиш за награда!

* * *

Второ денонощие в района между Стенда и Талси се намират Тарас, Костя Озолс и Саша Гайлис. Те завързват връзки с населението, прозеряват дан-

ните, която ще имаме за строящите се от фашистите укрепления. Определят къде се намират складовете с боеприпаси и продоволствие.

В същото време, когато групата на Капустин, заловила „езика" и се връщала в лагера, Тарас, Костя и Саша приближили към стопанството. Тук живееха две руски девойки от Псковско — сестрите Нюра и Клава. Девойките успяли да избягат, когато такава група като тях „бежанци" фашистите конвоирали за концлагера. Поделонили сестрите в тази къща. Дъщерята на хазаина на стопанството работила в пощата, с нея Тарас отдавна вече беше завързал познанство. Като оставили на пост Саша Гайлис, Тарас и Озолс се отбили в къщата.

Озолс започнал разговор с хазаите на родния си език. Докато те се разговаряли, Тарас се срещнал с Лъва, която работела в пощата. Беседата им прекъснали появилите се Нюра и Клава.

— Пак ли ще молите да дойдете в отряда? — позасмял се Тарас и стиснал ръцете на девойките.

— Пак! — усмихнала се Нюра. — А защо не бива да сме там?

— Защото Курландия не е партизанска зона каквато беше при вас в Псковско, а „котел", натъпкан с фашистки войници. Живейте засега тук. Ако стане тежко, тогава ще измислим нещо.

— Ние всичко, всичко ще правим. Всяка тежка работа — подкрепила Клава сестра си. — Ние също сме партизанки.

— Добре, трябва да поговорим с командира — обещал Тарас. После той казал на Озолс:

— Девойките са бойки, ама какво да правим с тях? Тука са две и в стопанството при Сорокин — три. . . Трябва някъде да ги настаним. Командирът няма да разреши да ги вземем в отряда. . .

— Няма да разреши.

— Тук, по стопанствата, има толкова наши хора, че може да се организира голям отряд. Тогава бихме забъркали една каша, не по-лоша, отколкото в Смоленска област или в Белорусия!

— Не, Тарас, нашите задачи са други. Ние сме разузнавателна група. Командуването ни предупреждаваше още преди излитането да не помисляме да организираме партизански отряд.

В стаята отново влязла Лиза. Тя държала в ръцете си китара. Докоснала струните и запяла по руски, като изговаряла със слаб акцент думите:

Горные вершины
Спят во тьме ночной;
Тихие долины
Полны свежей мглой;
Не пылит дорога,
Не дрожат листы. . .
Подожди немного —
Отдохнешь и ты. . .[1]

— Хубава песен — похвалил я Тарас, — но жалко — тя засега още не е за нас. Аз не искам да почивам, искам да действувам, да се боря. . . Но скоро ще дойде време, ще седнем ето така както сега и ще запеем в хор. . . И не тихичко както Лиза, а от цяло гърло. . .

Влязъл Саша Гайлис.

[1] Нощем планините
Свеждат в сън чела,
Пълни долините
Свежата мъгла;
Пътят пуст е в мрака
Вейка не трепти. . .
Мъничко почакай
Ще починеш ти. . .

— Време е да си вървим — казал той. — В съседното стопанство се появиха някакви подозрителни хора.

Тарас и Озоле се сбогували с девойките. Време беше!

* * *

Павел Ершов, Ян Залатис и Сорокин стоят в гъста гора недалеч от Кабиле. Те разговарят с жената на Залатис — Ана.

Ана съобщила последните новини. В Кабиле се намира войскова част. Училището е заето от хитлеристите за казарма. На неотдавна направеното летище има седем самолета.

Като свършила съобщението си, Ана отишла малко настрана, спряла се и поглеждала ту своя Ян, ту Ершов.

— Ние ще си вървим, Ян — усмихнал се Ершов. — Ще те почакаме отвъд просеката.

Ершов и Сорокин тръгнали, за да дадат възможност на Ян да се прости с жена си насаме.

— Добра жена е Ана — тъжно, тихо промълвил Ершов. — И се обичат. И да не искаш, ще завидиш на щастието им.

— Нима ти нямаш любимо момиче?

— Имах, запознах се с него в партизанския отряд край Себеж. Убиха го фашистите.

Сорокин го погледнал. Той искал нещо да каже, да изрази съчувствието за скръбта на своя другар, но вместо това казал:

— Да почакаме тук. . .

Те седнали върху изкъртено коренище на повалена от бурята ела. Под коренището, в образувалата се яма, блестяла вода. Ершов се навел и мълчаливо се огледал в нейното огледало, после извадил кърпичката си и започнал с нея да изтръсква от ра-

менете си полепилите се борови игли. Сорокин си свил цигара и запушил. Както и Порфилиев, той вече не е млад. Въпреки руското си име той по народност е латвиец. Преди войната той работил в един завод в Рига. Още от първите дни, след като немскофашист-ките окупатори завзели Латвия, Сорокин избягал в гората, постъпил в партизанския отряд и оттогава с оръжие в ръце се бори за освобождаването на Латвия. През юли 1944 година станал взрив на Рижката гара. Немските вестници съобщили за това мимоходом, без да споменават, че от експлозията на гарата пострадала войсковата част, която се намирала там. Тази експлозия била дело на Сорокин. Работейки в града, Сорокин помагал на избягалите съветски военнопленници да се доберат до партизаните. В началото на август Сорокин по поръка на нелегалния комитет трябвало да направи рейд от Латгалия до Курзем и след около месец и половина да се върне обратно. Но започнало настъплението на съветските войски. Латвия бързо се освобождавала от немските окупатори. Скоро съветските войска сключили пръстена на обкръжението около Курзем. Сорокин, който останал тук, успял да влезе във връзка с групата на Капустин и преминал в отряда.

Приближил Ян. Той бил доволен от днешния ден, от срещата си с Ана. Като видял чакащите го другари, той широко се усмихнал:

— Да вървим, другари!

* * *

Ето вече трети час аз изрязвам шахмат. На пръстите ми излязоха мехури. Другарите ми най-напред се смееха на моето намерение. Първият кон, който

изрязах, приличаше на нещо средно между куче и патка.

По постепенно аз се измайсторих и моите фигури предизвикаха одобрение. Като работех шахмата, мечтаех да се сразя „край огъня“ с Тарас. Той, както и аз, в юношеството си бил шампион по шахмат в училището си.

Свечерява. Ситен сякаш пресят дъжд неуморно шумоли по опънатото платнище на палатката. Готвачът Михаил шета около огъня. В лагера се връщат другари от изпълнение на бойни задачи. Чува се гласът на Капустин:

— Миша, приготви батареята си! Обяд е.

ПОПЪЛВАНЕ

Тарас, Агеев и аз се връщахме в лагера. Недалеч от стопанството на дядо Галабка ни извикаха:

— Стойте, другари!

Ние се спряхме! Към нас се приближиха непознати хора в най-разнообразни дрехи. По гърбовете на някои от тях имаше клеймо „SU", с което враговете отбелязваха съветските военнопленници.

— Ние сме ваши съседи — махаше ръце и оживено като стар познат говореше още съвсем млад войник.

— Приемете ни при вас — прекъсна го широкоплещест мъжага в моряшки панталони и мичманка.

— Ние сме готови да изпълним каквато и да е задача — казваше третият — червенокос момък със сипаничево лице.

— А вие къде бяхте досега, юнаци? — попита Тарас, като втренчи строг поглед в тях.

— В плен.

Те започнаха да разказват кой и при какви обстоятелства е попаднал в плен.

Морякът Коржан бил контузен при преминаването на река Нарова[1] и хванат от немците, Панас Касианенко — слаб момък — бил затиснат от парчетата на вдигнат във въздуха от него дзот край Старая

[1] Естонска река, която се влива в Балтийско море (б. пр.).

Руса, синанчевият Феодор бил на нощно разузнаване, заблудил се и попаднал във вражески окоп.

— Ще поговорим с командира. Но мога да ви предупредя, че такива каквито сте сега, няма да ви приемат в отряда — каза Тарас.

— Защо няма да ни приемат? — учудено повдигна вежди морякът.

— В отряда трябва да дойдете с оръжие, а вашето къде е.

— Но ние нали сме. . .

— Избягали от плен — прекъсна го Агеев. — Разбира се, пленът е нещастие! Но за съветския воин това е позор. Как може да бъде иначе? Даде ли ви родината оръжие? Даде. Загубихте ли го? Тъй вярно. Сега вие успяхте да се измъкнете от телените мрежи. Хайде тогава постарайте се да си набавите и оръжие.

Момците мълчаливо, виновато се спогледаха.

— Трябва най-напред да се проявите — продължаваше Агеев. — Доверие да спечелите, а после ще говорим за приемането. Но ако предприемете някаква работа, постарайте се да я извършите не под носа ни, а по-далечко от лагера.

— Ясно! .

Когато съобщихме в лагера за нашите нови познати, Зубровин и Капустин, след като се посъветваха, решиха да приемат новаците в отряда, ако издържат изпита.

Около десет дена новите ни познати не се показаха в нашия район. Но ето, че от Тален достигнаха слухове, че там някакви неизвестни лица нападнали часовия и му задигнали оръжието, а в едно от стопанствата посред бял ден бил убит полицай. Съши-

те неизвестни партизани спрели на шосето една кола с хитлеристки офицери и я разрушили.

Наскоро след тези събития нашите познайници бяха приети в отряда. Сега те бяха не безоръжни момци, избягали от немско-фашисткия плен, а бойци, въоръжени с винтовки и пистолети.

Така в нашия отряд дойде попълване. Като готвеше обяд, готвачът Михаил окачваше над огнището трета кофа.

От ден на ден в гората се срещаха все повече и повече летонци и руси, избягали от фашистки плен. Всички те молеха да ги приемем в нашето семейство.

Ние помолихме командуването на фронта да добави към товара, който приготовлява за нас, десетина автомата и една картечница. Но това ни беше отказано. Напомниха ни, че работата ни е разузнаване и преди всичко разузнаване.

— А ние искахме да организираме гарнизон в гората — шегува се Костя Озолс. — Нашата работа е разузнаване. Правилно. Но ако говорим по съвест, другари, сърбят ме ръцете. Трудно е да се сдържа човек.

В околностите на лагера стихийно възникваха партизански групи. Ние непрекъснато получавахме сведения за бойните действия на партизаните, понякога и в нежелателни за нас места. В Курземе нямаше организирано ръководство за възникващите малки партизански отряди. Цялата съветска земя беше вече освободена от немскофашистките окупатори. Хитлеристите оставаха само на Курландския полуостров, където се довършваха шестнадесета и осемнадесета фашистка армия. Затова не е случайно, че

в Курзем всички, които искаха да се борят със заклетия враг, се стремяха към нас, искаха да се свържат с нас. Ние бяхме пратеници на Голямата Земя, пратеници на армията-освободителка, пратеници на болшевишката партия.

Трябваше нещо да се направи и ние намерихме изход. Въоръжихме с трофейно оръжие около четиридесет души руси и летонци и създадохме от тях партизански отряд, който получи названието „Червена стрела". За командир на отряда беше назначен боевият сержант Семьонов. Избрахме място за разместването на отряда — района на река Абава и езерото Усмас. Стопанствата тук бяха по-редки, отколкото където и да било другаде, наоколо имаше езера и блата.

В „Червена стрела" влязоха и девойките Нюра и Клава. Там те започнаха да работят като санитарки.

„Червена стрела" ставаше дисциплиниран боен отряд. За делата на новия партизански отряд ние съобщавахме на фронта. Оттам обещаха да изпратят за „Червена стрела" радист. В същото време в горите в северната част на полуострова, в района на Дундага, две хиляди летонци, насила мобилизирани от фашистите, бяха въстанали и започнаха ожесточени боеве с окупаторите. В тези боеве хитлеристите загубиха повече от хиляда свои войници. Загинаха и много летонци. Част от въстаналите после се присъединиха към „Червена стрела".

Отрядът „Червена стрела" беше верен другар на населението, надежден помощник на Червената армия. Партизаните от „Червена стрела" изпълняваха задачи, възлагани от щаба на фронта, вършеха разузнавателна работа, те безпощадно изтребваха окупаторите до последния ден на безславната им капитулация.

ПРАТКА ОТ ГОЛЯМАТА ЗЕМЯ

В края на ноември посрещнахме самолет.

Старото сечище, на което очаквахме чувалите с товара, ние наричахме летище. Дежурството на летището в очакване на самолета е една от незабравимите страници от живота ни в тила на врага.

През нощта, като оставяме двама дневални при горивото за огньовете и изпращаме патрули, ние чакаме появата на самолета. За да убият времето, партизаните разказват и било, и не било. Добрите разказвачи винаги високо се ценяха и се ползуваха с уважението на партизаните.

Случваше се, чакаме цяла нощ — и напразно: самолет не идва. Или пречи времето, или някаква друга, неизвестна за нас причина.

Днес ни съобщиха по радиото, че ще бъдат хвърлени три чувала, придружени от човек.

Приготвихме се за посрещането още от вечерта. Златистият сърп на луната висеше тъкмо над гората. Блещукаха звезди. Понякога в небето се мернеше метеор, като оставяше след себе си светла диря. Аз търсех познати съзвездия. Стори ми се странно, че и у дома, в Украйна, и в Ленинград, и тук, в Курзем, отсам линията на фронта, небето е все едно и също, светеха същите, познати от детинство звезди.

Аз обичах лятно време да спя на двора или в плевника, да гледам звездите и да мечтая какво ще правя след пет-шест години.

„Какъв ще станеш?" — Някога на тази тема пишехме контролни работи в училище.

Моят другар Борис Аминов се готвеше да разлага атома — той дори написа фантастична повест за това в училищното литературно списание. Желанието му беше да отопли целия Север. Петър Долгодуш, Виктор Шутенко, Александър Яременко писаха, че искат да станат командири в Червената армия. Аз писах това, което ме интересуваше, и поставих над работата си епиграф: „Борбата е щастие".

В близкото стопанство залая куче.

— Срещу месечината лае — поясни Порфилиев.

Но ето че се чу шум. . .

— Не е наш. Това е „нахерина" — определи Тарас.

Ние лежим и продължаваме тихо да беседваме.

Мина час. Луната се скри зад облак и сенките в гората изчезнаха. Скоро облаци покриха цялото небе. Обикновено прибалтийско време.

— Няма да дойде, времето не е за летене — роптаеха бойците.

И когато вече изглеждаше, че самолетът наистина няма да дойде, далече от север се донесе нарастващо бучене. То ставаше все по-близко и по-близко. . .

— Самолет! Наш!

Над гората се понася рев на мощни мотори.

— Пали, Алексей! Пали!

Огньовете пламват. Самолетът се ориентира по огньовете, прави завой и лети право към нас.

— Ех, да ме вземеше, макар и на опашката си! Три години вече не съм виждал Русия! — възкликва Фьодор Куйбишевски, новак.

— Опашката си е опачка! Внимавай за чувалите.

От самолета се отделиха черни точки и като увиснаха на парашути, започнаха да се приближават към земята.

— Нали казвах аз, че ще хвърлят! — радостно се вълнуваше Кондратиев.

— По-тихо! — предупреди Зубров.

Заедно с групата на Агеев, която пресрещна товара, към нас приближи току що кацналият нов радист, изпратен от командуването на фронта за отряда „Червена стрела“.

Агеев се смееше и разправяше подробности по кацането.

— Виждам, спуска се момък, тичам на помощ и си мисля: сега ще запуша роден тютюн. Трофейните ерзаци ми се втръснаха. Поздравяваме се. Искам за тютюн, а момъкът отговаря: „Не пуша“. Гледаме се, а то парашутистът бил девойка.

— Зина — весело се представи девойката. — Много поздрави от Голямата земя — на вас и на вас, на всички — усмихна се тя на момчетата, които я бяха заобиколили.

— Благодарим!

— Не ни забравят значи.

— Не ви забравят, помнят и се грижат за вас — казва Зина. — Там — тя показа чувалите, донесени от мястото на кацването — има писма за вас.

— Виж това е пратка! — възкликна Колтунов. Пощаджийката паднала направо от небето. Вас, Зина, май че сега вече няма да ви дадем на „Червена стрела“.

Зина погледна Колтунов, усмихна се, но нищо не отговори.

Разглеждаме съдържанието на „пратката“.

Новички автомати, пачки патрони, мини, бомби, тютюн, бинтове, топли куртки, панталони, ботуши. Всичко наше, съветско. . .

В една от „пратките“ се оказаха радиобатерии, торбички със захар, консерви.

— Писмата, дайте писмата!

— Ето ги — Агеев вдигна здраво вързана пачка с писма.

— За мене има ли?

— А за мене?

— Разтваряйте по-скоро!

Аз получих няколко писма. От майка си, от брат си.

Сядам по-близо до огъня. Разтварям един плик и гледам изписаните страници. Познавам почерка на майка си. И виждам аз лицето ѝ, нейния загрижен поглед; чета и ми се струва, че чувам нейния разтревожен глас. Тя пише, че никак не може да разбере къде се намирам, тревожи я и това, защо не ѝ пиша. . . Ясно виждам печата на разлетите редове. Не издържам, извръщам се от огъня и гледам в далечината. Как ми се иска да кажа гальовна дума на майка си. . . Край огъня са развълнуваните лица на другарите ми. Не зная, аз нямам думи за онези чувства, които изпитвахме, когато получавахме писма от родината в дълбокия тил на врага.

Брат ми Евгений пише, че той заедно с Борис вари захар за фронта. Те работят на един апарат и двамата са стахановци. Пише, че техният Конгресовски завод е получил преходното знаме на Държавния комитет на отбраната.

В края на другото писмо имаше стихове:

Під час блокади був у Ленінграді,
Великий голод пережив,
Був на морі, плавав на лінкорі!
В окопі кров свою пролив.
А коли блокаду вже прорвали
І наша армія рвонулася вперед,

Тоді тебе у тил до ворога послали,
Сліпому Гітлеру на вред. . .[1]

„. . . Това аз съчиних за тебе, скъпо наше братленце — обясняваше Борис. — Ние видяхме на кино „Ленинград в борбата“ и когато гледахме, мама плачеше, като си спомняше за тебе.

През лятото си дойде в отпуска Иван Вишик, той пита за твоя адрес. Ние с Желя се досещаме къде се намираш ти и успокояваме мама. . .“

Стана ми задушно. Разкопчах яката на фланелата си, отместих калпака от челото си. В тъгата, навяна от писмата на близките, се промъкна и чувството на радост и гордост от братята ми близнаци. Те — петнадесетгодишни момчета — варят захар. Татко! Да беше жив сега и ти също като мене би се гордял, че твоите момчета са истински хора. Възможно е, моите братя да са варили тази захар, която получихме днес. И сърцето ми се изпълва с гордост за нашия съветски строй, за нашите работници и колхозници, които коват меча на победата, обличат, хранят своята славна могъща армия.

На следния ден още от сутринта група партизани се готви за поход. Те отиват да съпроводят Зина Якушина до отряда „Червена стрела“. С тази група отива Зубровин. Той трябва да съгласува плано-

[1] През цялата блокада бях в Ленинграда
И глад невиждан преживях.
Бях на море, плавах на линкори
И своята кръв в окопите пролях.
А след блокадата, когато в път обратен
Се втурна нашта армия с бой —
На слепия Хитлер ти беше изпратен
В тила да не даваш покой.

нет. за нашата оперативна работа с командира на „Червена стрела“ и да се споразумеят за съвместните ни действия през наближаващата зима.

Зина е готова за поход. На гърба си носи раница. Десният джоб на палтото ѝ забележимо е издут; под палтото на Зина е кобурът с пистолет „ТТ“. Зина се прощава с оставащите в лагера.

— Довиждане!

— Да беше останала при нас, Зина! — отчасти на шега, отчасти сериозно казва Колтунов, като се усмихва и приглажда със синия си ръкав. — Нима нашите момчета са лоши? Погледни само — един от друг — по-харни!

— Славни момчета! — съгласява се девойката и му стиска ръка.

— Останете наистина! — повтори той своята молба.

— Бих останала — отново се усмихна Зина, но... заповед.

— По-добре да беше долетяла при нас без заповед!

Като се сбогуваше с мене, Зина каза:

— Ако се развали моето радио, ще се обърна към тебе, Виктор...

— Разбира се — утвърдително отговорих аз. — Работилница ние нямаме, налага се сами да си ги поправяме.

Скоро след заминаване на групата от връзката край Граудупските стопанства близо до Кулдига дойде Леонид Петров. Той разказа, че по пътеките, по които ние отиваме в стопанството, тук-там са нахвърлени пресни елови клончета. Това е работа на мъжакетите¹, на които фашистите поръчали да ни следят.

¹ „Диви котки“ (лат.).

Освен местните межакети и айзсарги в Курландия се намираха „полицаи", избягали от западните области на Русия, от Белорусия и Естония. През годините на немскофашистката окупация тези хора служеха на хитлеристите, убиваха и грабеха своите земляци, сега те, спасявайки се с бягство от настъпващата Червена армия, заедно с двете хитлеристки армии попаднаха в курландския „котел". Сега тези предатели на родината с робско усърдие се стараеха да покажат, че те не напразно гълтат фашистката дажба. Преди една седмица нашите патрули заловиха в гората двама „полицаи-бежанци". Отначало те се представиха като ловци на кози, но после се признаха в престъпленията си и разказаха, че в Курландската комендатура има съобщение, че уж фашисткото командване ще ликвидира партизаните преди настъпването на зимата. За всеки жив или мъртъв партизанин са определени парични награди и премии във вид на водка и цигари.

Леонид Петрович донесе също така последния брой от вестника, който излиза в Кулдига. На втората страница на вестника имаше рисунки, посветени на нас, партизаните. Фашисткият лист ни представяше обрасли с бради, с ножове в зъбите. Една от рисунките представяше как „партизани" дебнат един селянин с намерение очевидно да го убият. Във вестника беше напечатано обръщение към партизаните, в което се предлагаше до 14 декември доброволно да напуснат гората. На всички, които излязат от гората, се обещаваше помилване, в противен случай хитлеристкото командване в Курландия заплашваше да ликвидира „бандите" в продължение на три дни. В една от бележките се говореше, че скоро „фюрерът" ще даде на своята армия ново оръжие и болшевишките армии ще се затъркалят към Москва. Като прочетохме фашисткия лист, ние ясно разбрах-

ме, че населението на Курзем активно поддържа партизаните и това вбесява фашистите. Всички техни заплашвания са обречени на провал.

Смрачава се. В палатките запалиха военните лампички. Хората, незаети с бойни задачи, почиват. Едни играят на шах, собственоръчно изделие, други разговарят. Агеев чете Толстоевата повест „Хаджи Мурат“, донесена от него някъде от странствата. Перфилиев и Юрий внимателно слушат Агеев. Утихналият лагер в тези минути почти с нищо не напомня лагер на народни отмъстители. Той изглежда мирен, прилича на нощен заслон на дървари или на останали в гората ловци.

НАШИЯТ ДЯДО

Събуди ме Володя Кондратиев, той ме попита:

— Искаш ли да отидеш на баня?

Аз взех този въпрос за шега, дори не исках да отговоря. Изведнъж такъв нетърпим сърбеж обхвана отдавна немитото ми тяло, та ми се струваше, че кожата ми щеше да се попука.

— Дядо Галабка кани: „Елате, каза, да не пропуснете, докато е тихо по стопанствата."

През нощта беше студено и земята замръзна. След есенната влага беше приятно да усещаш твърда земя, да чуваш как пращи под краката ти тънката корица лед. Заедно с нас тръгна и младият Григорий Галабка. Нямаше луна, но звездите грееха така ярко, сякаш се радваха, че изчезна есенната кал, скована от студа.

Дядо Галабка ни посрещна на улицата. Нисък, сух, но със здраво тяло, той ни стори път да влезем в къщата му.

— Заповядайте — покани той. — Бабо, донеси сега мляко на братята. Банята е силно затоплена, като се измиете, сякаш тежък товар ще смъкнете от гърба си. Вие се мийте, а аз ще поглеждам, ако има нещо — ще обадя.

— Не се безпокой. Наши другари вече стоят на пост.

— Вие по-добре знаете, разбира се. Вие по-добре знаете. . . То, разбира се, дисциплина, караулна служба. . . А как воюва моят Гришка? — поинтересува се старецът и поглади широката си брада.

— Свиква — отговори Капустин.

— Разбира се — повтори своя любим израз старият Галабка. — Ще свикне! Ти, Александър Данилович, пращай го там, където е по-тежичко...

В стаята влезе снахата — жената на Григорий — Дуня.

— Готово ли е там? — попита я дядото.

— Готово.

— За шестимата ще бъде тясно — като се обърна към нас, каза Галабка. — Вървете по трима. Метличките са там, в съблекалнята.

— Нищо ли не се чува за девойката, която веднъж бяхте видели на просеката? — спомнийки си за изчезналата Аустра, попитах стареца, когато първата тройка отиде в банята.

— Не, не се чува — въздъхна старецът. — От онова време, когато аз я бях видял — никакви следи вече. Разбира се, ако знаех, че тя е ваша, щях да я задържа.

Старецът говореше така, сякаш той беше виновен за изчезването на Аустра. Той искрено жалеше девойката и макар да не казваше нищо, но може би в душата си предполагаше, че Аустра са я проследили и заловили враговете.

Всеки път и мене, и моите другари при спомена за Аустра ни обхващаше тежко, мъчително чувство. Ние се губехме в догадки, но нищо не можехме да направим.

Капустин наруши тежкото мълчание. Той попита дядо Галабка какво е научил, когато е ходил в Кулдига и Талси?

— Ходих, Александър Данилович — отговори старецът. — В Кулдига бях и в Талси. Войска там има. Ето тук всичко подробно съм записал на едно листче. — Галабка извади от тайния джоб на пазвата си добре сгънато листче и го подаде на Капустин.

Още едно искам да съобщя. . . В Кулдига има православен свещеник. Той иска да поговори с някого от партизаните. Нему, разбира се, поради положението му се разрешава да ходи навсякъде; ако той се съгласи — може много полезни работи да каже.

Ние никак не очаквахме такова съобщение.

— Кого ли пък да отделим за срещата? — попита Капустин. — Трябва някой от по-възрастните.

Аз предложих да пратим Порфилиев и Колтунов. Порфилиев е човек възрастен, улегнал.

— Кога ще могат да се срещнат с него? На кое място му е по-удобно? — попита Капустин.

— Аз ще съобщя за това, Александър Данилович. Но можете да се срещнете със свещеника в моята къща — след като помисли малко, отговори дядо Галабка.

Историята за гибелта на летонската девойка ни разказа боецът от летонския партизански отряд, участник в боевете с хитлеристите в района на Дундига.

Девойката се появила в отряда около двадесети октомври зад Абава. Отрядът отивал към Дундига и девойката тръгнала с тях. Тя била добре въоръжена, говорела малко, но и не й досаждали с въпроси: какво ли не се случва с човек, грабнал оръжие, за да се бори с врага в неговия тил!

Близо до Дундига отрядът бил заобиколен от наказателни части, които по това време почнали настъпление в Дундигските гори.

Партизаните приели боя.

Няколко пъти враговете се хвърляли в атака, но безуспешно. С ръчните бомби, с огъня на картечниците и автоматите си партизаните отбивали всички

атаки на врага. Девойката се сражавала в първите редици. В минути на затишие тя оставяла автомата си и превързвала ранените.

Боят продължил цял ден. От петдесетте бойци на отряда живи останали една трета. Патроните се свършили. И тогава партизаните се решили на последното средство — да ударят врага, с бой да се измъкнат от обкръжението. Ударът им бил стремителен. Врагът не издържал атаката. Победата била спечелена, но девойката не я видяла. Тази девойка се наричала Аустра.

Това беше нашата Аустра. Обикновена латвийска девойка, която живя като войник и загина като герой. . .

Обхваната от първата слана, гората утихна. Оронили и последните си листа, оголелите брези се губеха между зелените ели. Природата сви крила и задрямала от студ, чакаше сняг.

На нашия участък на фронта имаше затишие; възползувани от него, фашистите засилиха борбата срещу партизаните. По-често се случваха стълкновения. Ние научихме заповедта на немско-фашисткото командуване — да бъдат претърсени всички гори, да бъде проверено цялото население човек по човек. По такъв начин хитлеристите се надяваха да ликвидират не само партизаните, но и техните ятаци.

В средата на декември арестуваха дядо Галабка. Някой донесъл, че неговият син Григорий се сражава като партизанин.

Преди да напусне дома си, дядо Галабка все пак успял да размени няколко думи със своята бабичка. Разговорът бил толкова кратък, че не успели да попречат на Галабка. Като нахлузвал на главата си рунтавия си калпак, той високо заявил: „Не се тревожи, старо. Господин комендантът не е такъв глу-

чак като онзи, който ме е наклеветил. Господин комендантът ще разбере.“

В комендатурата Галабка се държал спокойно.

— Осмелявам се да кажа, господин комендант, че аз не познавам никакви партизани. Съседът ми, той, разбира се, е могъл да ме наклевети. Ние не се погаждаме с него още от онова време, когато аз дойдох в Курландия. Дотогава аз живеех в Латгалия — стоял мирно пред масата на коменданта, нареждал Галабка, отговаряйки на поставените му обвинения.

Комендантът му задал още няколко въпроса, но старецът отговарял уверено и спокойно и започвал всяка фраза с думите „Осмелявам се да кажа, господин комендант“. Отношението на коменданта явно се променило в полза на Галабка. На въпроса за сина си Галабка казал, че нищо не е чул за него.

— Моят син е мобилизиран на работа във велика Германия и осмелявам се да кажа, господин комендант, грешно е за мене, стареца, да се бъркам в каквото и да било. Осмелявам се да помоля, господин комендант, да поставите при мене на стопанството да квартируват ваши войници. Аз ще бъда спокоен. А ако, да речем, както при съседа се явят от гората за продоволствие, то при мене и охрана ще има. Може при случай и да хванат някого от тях.

Това предложение се понравило на коменданта. Той втренчено погледнал стареца:

— Добре, ти ни докладвай всичко, което научиш за партизаните. Германия няма да те забрави — казал той.

— Осмелявам се да кажа, господин комендант, ще доложа всичко, което науча.

Освободили Галабка. Като се върнал в стопанството, той спуснал стърчишката на кладенеца си, кое-

то означавало — не може да се идва в къщи, има опасност.

Вечерта при него в стопанството се явили двама войници от комендатурата.

— Бабка, ядем дай — заявили те, щом прекрачили прага.

Старицата се разшетала и изпод вежди сърдито поглеждала Галабка. Той сякаш нищо не забелязвал.

След вечерята един от войниците попитал хазайката:

— Нямаше ли днеска партизани край стопанството?

— Имаше, петима или шестима — отговорила старицата. — Те всеки ден обикалят тук.

— Въоръжени ли са?

— Какво ти оръжие имат те! То не е като вашето. Вашето е истинско, дълго, а тяхното едно такова късичко, все с дупки и още с колело — разяснила старицата.

— Глупава баба! — скочили войниците и сложили кепетата си. — Това гут оръжие. Картечен пистолет! Време е да си вървим, дядо. Имаме работа!

Галабка се усмихнал и доволен, почесал брадата си.

„НОЩ ПРЕДИ РОЖДЕСТВО"

Нощ. Зад прозореца вятърът свири. Ана — жената на нашия Ян — седяла с наведена глава и плела. На пейката, опрял гръб до топлата печка, пушел лулата си старият ѝ баща и неговата сянка от слабото пламъче на лампичката се разливала като сив начупен силует.

Изведнъж се чуло силно чукане на вратата.

Ана оставила плетивото си и погледнала в пруста.

— Кой е?

— Свои, отвори!

— Татко, познаваш ли гласа? — обърнала се тя.

— Риман, началникът на полицията.

Още по-силно се зачукало.

— Нощем аз никого не пускам. Ако нещо ви трябва, елате утре — извикала Ана.

— Отвори! — чул се същият глас. И понеже Ана не отговорила, той добавил: — Разбийте вратата!

Вратата запращяла. Студеният вятър нахлул в стаята.

— Обискирайте! Мъжът ѝ Ян трябва да е тука — раздала се команда.

Търсили навсякъде, където било възможно да се надникне: в стаята, в пруста, на тавана. . .

— Господин Риман, не се намериха партизани — докладвали полицаите.

Риман разпитвал Ана. Тя стояла с побелели страни. По сляпото ѝ око се стичала струйка кръв.

— Ти имаш мъж партизанин — казвал началникът на полицията. — Кога идват у вас връзките от отряда? Къде се намира сега отрядът?

— Аз нищо не зная, никой не идва при мене — отговаряла Ана.

— Ти трябва да кажеш! С това ще спасиш живота си.

Тя не отговорила. Мълчанието на жената озверило палача.

— Болшевиките бомбардираха нашето летище. Запалиха складовете ни. . . Чия е тази работа? Нима ти не си предавала сведения на болшевиките?

— Не. Аз никого не познавам.

Риман се спуснал към жената, ударил я по лицето

— Ще кажеш ли ти? — изсъскал той.

Той не бил успял да предприеме още каквото и да било друго, Ана се хвърлила настрана, избягала в кухнята и затворила вратата след себе си. Къде да бяга? Къщата била оградена.

Започнали да стрелят подир Ана. Ана изтичала на тавана, надявала се да избегне преследването. Неочаквано нещо я опарило по крака, като че ли нещо остро и тежко я ударило по прасето. Ана паднала. Хванали я и отново я домъкнали в къщата.

Риман разпитвал стареца и тъй като той на всички въпроси отговарял с мълчание, Риман заповядал да го бият. Полицаите отмъкнали Ана със себе си.

Ана беше рускиня, Ян — летонец. Те се бяха оженили през 1940 година. Ана беше истинска другарка на Ян.

Ние разбирахме каква опасност я заплашва. Един след друг ние правехме планове за освобождаването на Ана. Надявахме се, че засега ще я държат в полицията в Кулдига, но Риман, като не получил от жената отговори на въпросите си, предал я на гестаповците.

На „Коледа“ по цял Курзем беше тихо. Ние дори получихме от няколко наши близки селяни покана да им гостуваме.

Седим на дългата, празнично наредена маса, седим облечени със сложени до нозете ни автомати.

— Ето какво, другари — стана Капустин. — Да пием за онзи ден, когато ще се срещнем тук в Курзем с нашите братя, воините от победоносната Съветска армия, за нашата победа, за освобождението на Съветска Курландия от фашистките окупатори.

От изпитата домашна бира главата малко се замайва. Латишите подхващаха песен. Пригласяше им Леонид Петрович.

Хубави са латвийските песни, те са лирични, пълни са с поезия, с любов към човека, към труда. Те са прекрасни, както и народът, който ги е създал, както окръжаващата ги природа — ливадите, горите, гальовните балтийски води.

По-силно бие сърцето в гърдите, иска ни се да пеем, иска ни се да зазвучат и нашите гласове също така проникновено и пламенно и в песента да изразим това, което с думи не може да се каже.

— Павел, я хайде подкарай някоя наша — извика Капустин на Ершов. — Да пеем!

Павел важно отметна глава. Той знаеше цената на своя висок, чист глас. Преди да запее, той почака, докато утихне шумът. Песента, която той запя, беше съчинена в Псковските гори, партизаните я донесоха тук, в Курзем, и често я пееха вечер край огъня

От Кремъл чак, където с бой стените
Опазихме от яростния враг,
Нас партията, вождът ни — врагите
Изпратиха в тила да бием пак.

Когато развълнувани от прекараната вечер, ние се прибирахме в нашите колиби, Колтунов ме попита:

— Виктор, как мислиш ти Червената армия скоро ли ще освободи Курзем?

— Скоро. . . Много скоро.

— И аз мисля — скоро. Ще се свърши войната, ще си отидем всички по домовете, всеки по работата си. . . Ти веднъж каза, че искаш да се учиш, Виктор, добре, аз ще се върна към професията си.

— Тя твоята е весела — каза Зубровин.

— Най-прогресивна. Аз съм зидар, а зидарите след войната ще бъдат най-търсените хора. Може от вас някой да поиска да си направи къщичка — засмя се Колтунов. Телеграфирайте в Естония, в град Мустве. Ще дойда и веднага ще я построя.

— Я гледай ти какви момчета сме имали! — възкликна Зубрович. — Ефим къща може да построи, Костя е майстор по покривите, Алексей е дърводелец. Само ние с Виктор засега нищо не умеем, ние още трябва да се борим, докато си намерим професия.

Николай Зубровин беше влязъл в армията веднага след завършване на средното училище. Той беше завършил с „отличен". В първите месеци на войната Зубровин до късна есен бил далеч пред линията на фронта, в тези тревожни дни той бил в най-западния кът на съветската земя, на полуостров Ханко.

Ханко! Неговите защитници — моряци и морски пехотинци — бяха тогава символ на издръжливост в очите на защитниците на Ленинград. След това Зубровин беше участвувал в щурма на Шлиселбург, превземал дзоти на Синявинските блата. В 1943 година, след като бил три пъти раняван, Зубровин се озовал в разузнавателния отдел на фронта, където се срещнахме с него. Оказа се, че ние навремето си, без да се познаваме, сме вземали участие в играта

„Северния морски път“, организирана от „Пионерска правда“. Ние пишехме дневници за своите „приключения“ в северните ледовити морета — тогава аз живеех край Харков, Зубровин — в Белорецк. Аз не получих премия в играта, защото закъснях с решението на задачата, тъй като загубих много време „да търся“ острови от вулканически произход. Николай беше съставил дневника си добре, но неточно беше прекопирал картата, при това той се беше изхитрил и направил неосъществимото: пристигнал със своя ледоразбивач в залива Провидение — крайния пункт на рейса — десет денонощия преди срока, въз можен за най-опитния капитан.

Зубровин е добър другар и командир. Той винаги е готов да се притече на помощ, никога не отказва да услужи, дори ако това е свързано с риск и с вреда за него. Всеки в живота си има приятели. Мене ми се струва, че в нашия живот истинските приятели са повече, отколкото и да е другаде. Аз считам командира си Николай Зубровин един от първите мои приятели.

Гора. Вятърът вие над тясната пътека, която води към къщата на горския; вие, сякаш пее тъжна песен сред тази тъмна безснежна нощ.

Свихме по „булеварда на дивите кози“. Срещу нас долетя говор и висок смях.

— По гласа — това е Костя Толстих. Сигурно е попаднал в някаква история — изказа предположение Колтунов.

Приближихме още повече. На просеката бяха двамата Казимировци и Толстих, насядали върху повален през просеката бор. Тук също беше и Порфи-

нез с двамата си приятели Мартин и Юрий. Порфилиев беше ходил за свръзка край Скрунда, а Толстих и Казимировците — край Салдус. Те се срещнали на път за лагера с групата на Порфилиев и Толстих разказваше на другарите си приключенията си край Салдус.

Както винаги той говореше късо. Немската униформа, в която бяха облечени Толстих и Казимировците, не предизвикваше подозрение нито у вражеските войници, нито у жителите покрай фронтовите места. При това Казимировците добре владееха немски език. Знаеше два десетина думи и Толстих.

Като изпълнили задачата си и установили какви противникови части се намират в Салдус, като разузнали отбраната на подстъпите към града, разузнавачите тръгнали към лагера си.

Започнало да се мръква. Приблизително на половин път, недалеч от стопанството, което се намира до моста на малката рекичка, партизаните срещнали група есесовци. Като зърнали пагоните на „лейтенант" на раменете на Толстих, есесовците първи изпънали ръце като семафор и викнали: „Хайл!..." Партизаните отговорили с обикновения военен поздрав. Това се видяло подозрително на есесовците. Като пропуснали партизаните да минат, те се спрели и започнали да разискват нещо помежду си.

Толстих се обърнал. Есесовците все още стояли на мястото си. Зад малка височинка пътят минавал през един дол, обраснал с храсталаци, който водел към гората. Като преценил обстановката, Толстих изкомандувал:

— От коляно... По врага — дълъг откос!

Откосът помел застаналите на пътя фашисти. На брега на дола, където се скрили партизаните, имало дървена къщурка. Оттам долитали гласове:

— Баня — определил Толстих. Той се спуснал надолу, дръпнал вратата.

— Рус хир! Шнел нах Либау! Фронт капут![1] — на един дъх високо извикал той.

Появата на „лейтенанта", неговият свиреп вид, вестта, че русите са някъде близо тук, обезумила хитлеристите. Започнала неописуема бъркотия. Голи, насапунисани, грабнали набързо дрехите си, те изтичали от банята на студа, щурали се насам-натам, викали.

Като предизвикали паниката, Толстих и двамата Казимировци се скрили в дола. Някъде около пътя се дочувала безредна стрелба. Разузнавачите благополучно стигнали до гората и вече тук, близо до лагера, се срещнали с другарите си и им разказали приключенията си.

— Не трябвало да викаш, а да дадеш един откос в банята — казал Колгунов. — Аз не бих се стърпял. А вие сте хвърлили в паника хитлеристите, но сте ги оставили всички живи.

— Не ни беше това работа, Ефим — изказал съжаление Толстих. — Голи те се щурат по студа. . . Такава картина, че не ти трябва да ходиш на кино. Дадохме им ние една „бъдни вечер".

[1] Русите са тука! Бързо към Либава! Фронтът е пробит!

ЗАСАДА КРАЙ СТОПАНСТВОТО

Последните дни на 1944 година бяха тревожни.

Патрулите почти всеки ден донасяха за чужди следи, които се появяваха по пътеките, близо до лагера. По-често наминаваха хитлеристи в по-близките стопанства. По-трудно стана да се поддържа връзка с местните жители. Фашисткото разузнаване следеше стопанствата и ние се опасявахме да не подведем нашите приятели с появяването си. Връзката поддържахме главно чрез „пощенските кутии“, уредени под мостовете и в хралупите на дърветата.

Във вестниците, издавани от окупаторите, злобният вой срещу нас се засили. Отново беше напечатано обръщение с предложение към партизаните, които „не са загубили ума си“ да излязат от гората и да се явят в комендатурата. Беше също съобщено, че с болшевиките-партизани в скоро време ще бъде свършено.

Ние знаехме, че след приказките и заплахите фашистите ще пристъпят към действия. Местното хитлеристко командуване добре разбираше, че разбитите по шосето коли и другите диверсии — това е само незначителна част от нашата работа. Хитлеристите знаеха, че ние сме разузнавачи, че следим всяка тяхна крачка в центъра на „котела“ и получените от нас данни предаваме на съветското командуване. Това вбесяваше хитлеристите и те бяха решили на всяка цена да свършат с нас.

Веднъж през тези дни късно вечерта в лагера дотича Валюк. Той се яви в палатката на Капустин, а

последният веднага прати Володя Кондратиев за Зубровин.

Не бяхме успели още да се съберем в палатката на Капустин, когато едновременно се върнаха две групи от наряд — Гомолов с Колтунов и Леонид Петрович с Григори Галабка.

Отчетът на разузнавачите беше кратък. Шосето усилено се патрулира. Движението е оживено, но от местен характер.

Валюк, изпратен от баща си, дойде да ни предупреди, че в Кулдига е пристигнал батальон наказателни части, че днес-утре хитлеристите съвместно с полицаите ще започнат прегъргване на гората. Като съобщи това, Капустин добави:

— Сега вече сме обкръжени. Моля ви, момчета, да се изкажете.

Ние се наведохме над картата. Гората, където е разположен нашият лагер, се загражда от две шосета. Десет километра западно тези шосета се събираха в Кулдига. На изток от нас минаваше трети път през Кабиле. Този пък съединяваше шосетата и образуваше неправилен триъгълник. Ако покрай шосето гората се точи десет-двадесет километра, то на ширина тя нямаше повече от шест километра. Броят на войниците и полицаите, съсредоточени в Кулдига, е достатъчен да преминат през гората на разстояние десет-двадесет метра един от друг. Ние трябва да преместим лагера? Къде? На изток? Там има немски гарнизони, летище. На юг? Няма подходяща гора и има много стопанства. Най-целесъобразно е да преминем шосето по посока към река Абава и там да се съединим с „Червена стрела".

Агеев показва мястото, където можем да преминем шосето, и поглежда Зубровин, той отрицателно клати глава.

— Постави се на мястото на враговете, Альоша — казва той на Агеев. — Ти сигурно би решил, че партизаните ще се промъкват към горите край Абава. А щом е така, аз мисля, че хитлеристите вече са се погрижили да ни посрещнат при преминаването на шосето. Това предположение се потвърждава от усиленото патрулиране на пътищата, за което ние сега чухме.

— Значи изход няма? — предпазливо попита Колтунов. — Ще си пробиваме път с бой.

— Ще се намери изход — мрачно проточи Тарас. — Няма такова положение, от което да не можеш да се измъкнеш.

— Да преседим в блатото! — намеси се Толстих.

— Там жабата ще ти даде да бозаеш — отклони Капустин предложението на Толстих. — Хитлеристите ще заобикалят блатото, а ние, като загубим маневреност, няма да можем да дадем отпор.

Зубровин мълчаливо очерта с молив кръг около едно от стопанствата и като вдигна русите си вежди, въпросително погледна Капустин. Капустин помисли малко, после посочи стопанството, разположено по-близо до пътя, и се усмихна.

—Трудничко ще бъде, Николай Абрамович — каза той, разбрал мисълта на Зубровин, — но заслужава да помислим върху това.

— Да помислим ли? Не възразявам — каза Зубровин. — Ето Ефим — Зубровин посочи с очи изчервилия се Колтунов — предложи да си пробием път с бой, но да приемем боя — това значи да се издадем и да не изпълним задачата, която ни е възложена от командуването. Да умреш, па дори и геройски, ако това е нужно, не е наистина толкова сложна работа. Но нима за това ни е пратило тук командуването? На нас ни е поверена отговорна работа в тила на

врага. Ние сме разузнавачи, помагаме на командуването на Червената армия да бие врага сигурно, по Сталински. Че никой от нас няма да трепне пред опасността — това ние знаем, но нашата работа не е да показваме храброст в ръкопашна схватка, ако можем да избегнем това и да не рискуваме. Ние няма да излизаме от гората. Блатото — не е място за позиция. Саша е прав. Там ние рискуваме да загинем не само от хитлеристите, а и защото нямаме болница, където да излекуваме заболявания от простуда, а сигурно е, че ще си навлечем такива. Ние ще минем ето към това стопанство — Зубровин показа очертаното от него колелце, — ще се окопаем в онази горичка. Там гъмо има и стари гелени заграждения. Може да се допусне, че фашистите ще хвърлят главните си сили в гъстата гора, ето тук, където се намираме сега, а в малката, рядка горичка около стопанството — няма и да надникнат. Трябва да се има предвид и това обстоятелство: освен числеността на врага — духът на войниците му. Те не знаят колко сме ние и се боят от нас. Всеки от тях ще се чувствува така, сякаш сам отива на смърт. „Чистачите" като правило вървят пияни, а на пияния морето е до коляно; ще вдигат врява, ще стрелят. Това за нас е добре дошло. Ако един или двама от верigата попаднат в нашата позиция, ние внимателно ще ги очистим.

Капустин пръв одобри плана на Зубровин. Рискован на пръв поглед, при внимателен подход този план изглеждаше надежден. Ние рискувахме, но рискът се оправдаваше от възможността да се задържим на позициите си и успешно да продължим разузнавателната си работа в бъдеще.

Скоро лагерът беше на крак. Ние скатавахме палатките, разпределяхме по раниците продоволствие-

то, криехме всичко, което оставяхме на мястото на лагера.

Но изведнъж се раздадоха автоматни и картечни залпове и ехото на вълни затътна из гората. Стрелбата идеше откъм стопанствата, където трябваше да минат нашите разузнавачи — Пьотър Порфилиев, Мартин, Юрий, Каспаненко и Саша Гайлис.

— Казимир, придружи Валюк — обърна се Капустин към партизанина и като се наведе към момчето, каза: — Върви си, Валюк. Кажи в къщи да не се безпокоят. Върви, мили.

— Довиждане, другари! — поклони се на отряда Валюк. — Щастие ви пожелавам, щастие.

— Добър път, Валюк!

Казимир Големият и Валюк се скриха между боровете. . .

Какво беше се случило преди няколко минути край стопанството, което наближаваха нашите разузнавачи? . . .

Наоколо е тихо. На Гайлис се сторва, че около оградата се мярка сянка. Саша се спира.

— Има някой — предупреждава той Порфилиев, но преди да завърши, автоматен откос прорязва тишината. Разузнавачите се втурват назад. Наоколо е открита местност. Във фланг, от съседната къща затраква картечница, след нея затрещяват автомати. Юрий пада, без да изохка. Мартин простенва и се отпусва на земята. . . Опитва се да вдигне карабината до рамото, но карабината пада от ръцете му. . . Мартин пада по гръб. Той лежи разперил ръце като орел крилата си. Тежко раненият Каспаненко напряга последни сили и вдига пистолета до сляпото си око.

— Саша, пълзи към канавката! И моята се свърши. — извиква Порфилиев и разчупва с тялото си леда на замръзнала локва.

Саша вече не може да стреля: патроните за автомата му са свършени. Многобройни куршуми дълбаят около него твърдата земя.

— Бя-гай! Няма да намерят бележката. . .

Това са последните думи на Пьотър Порфилиев... Те заглъхват в непрестанното свирене на куршумите...

Саша Гайлис пълзи, притиска се до земята, изправя се, тича и пада, затъвайки в ледената вода на канавката. А фашистите стрелят ли стрелят, пускат ракети, макар че пълната луна сияе.

Втората половина на нощта. Отрядът във верига върви на север.

Облаци забулват небето и пухести снежинки падат по раменете. Сърцето се свива от болка.

— Ех. . . Вчера беше: Порфилиев ми викаше да остана след войната в Летония, колхоз искаше да създава. . .Не стана. Убиха го гадовете!

Аз се обърнах. Това говореше Агеев. Също като Саша Гайлис той беше се отървал от такава засада миналата зима.

— Успокой се, Альоша — казах аз, като видях как пресъхналите устни на Агеев нервно потреперваха, когато той говореше.

— Нерви, Витя. Нерви.

— Ще издържат ли те до края на войната?

— Ще издържат до гибелта на всички фашисти! Ще издържат!

Агеев заплаши с юмрук към запад.

Чуваше се шум от автомобилни мотори. Отвременавреме се раздаваха изстрели. Фашистите все пак се тъкмят да изпълнят обещанието си — да ни унищожат. И този ден според техния план трябваше да

настъпи днес. . . Вятърът утихва. Като че ли и гората е нащрек, ослушва се.

До мене върви Саша Гайлис, цял в кал, с изцапано от кръв лице. Той е мрачен, върви с наведена глава.

— Нищо, Саша — успокоява го Зубровин. — Утре е Нова година. Нашата година! Горе главата, приятелю!

Нова година. . . Наша година. . .
А снегът все вали и вали. . .

БОЙНО ВСЕКИДНЕВИЕ В „КОТЕЛА“

Цял ден ние прекарахме в рядката горичка зад бодливия тел.

Както и предполагаше Зубровин, тук „чистачите“ не надникнаха. Кътчето изглеждаше твърде безобидно! С викове и стрелба те ни отминаха, оставяйки следи по пресния сняг.

Надвечер, когато всичко утихна, ние се заловихме да си построим колиби.

Отрядът продължи бойната си работа. Ние наблюдавахме четири хитлеристки дивизии, които се готвеха за заминаване в Германия. В същото време немците започнаха да укрепяват крайбрежието и прехвърлиха там една дивизия. Може би те се опасяваха от десант на наши войски. Далечният страшен тътнеж на артилерийската стрелба, който стигаше до нас, беше указание, че съветските войски окончателно затвориха Курландския „котел“. Ние очаквахме момента, когато притиснати към морето, хитлеристите ще бъдат принудени да прекратят съпротивата си и да сложат оръжие.

Когато стигаха до нас новини от фронта, Зубровин казваше:

— Това са боеве от местно значение, другари. Спомнете си как беше около Ленинград в края на четиридесет и втора година. Ще ни се наложи да поседим в Курзем още.

И макар да нямаше решителни боеве, по шосето непрестанно преминаваха санитарни линейки, които

презозваха ранени. С ранени бяха запълнени болници, частни къщи и дори учреждения.

Хитлеристите разпространяваха слухове, че те нямат намерение да отстъпят Курзем, че оттук, от тази земя, по заповед на фюрера, те ще започнат ново, решително настъпление на изток.

От данните, които получавахме, също се виждаше, че Хитлер няма намерение да евакуира в Германия намиращите се в Курландия свои войски. Командуващият курландската група генерал-полковник Шернер беше заявил, че Курландия е плацдарм за ново движение напред. От това, което казваха заловяните „езици“, беше известно, че напролет хитлеристите се готвят да повторят опита за настъпление.

Продоволствието не стигаше на немскофашистките войски, които се намираха в Курландия. Те ядеха конско месо, обираха от селяните по стопанствата житото до последно зърно. В много стопанства живееха команди войници, зачестиха нападенията и върху партизаните.

Партизанските групи, които се намираха около Талси, бяха разгромени. Останалите живи талсински партизани бяха отишли към Абава и бяха се присъединили към „Червена стрела“. В нашата гора ние неведнъж залавяхме подозрителни хора. Очевидно декемврийският неуспех от прочистването на нашата гора не даваше мира на наказателните части; те сериозно се готвеха да ни унищожат.

През нощта на 9 януари хитлеристите обстреляха от засада група наши партизани. В този бой беше убит Сорокин, който след загиването на Порфилиев, беше най-възрастният от бойците в отряда.

Ян Залатис видимо се промени след арестуването на жена му; сега след смъртта на Сорокин Залатис стана още по-мрачен. С омраза и негодувание той

говорене за Риман и неведнъж моли Капустин и Зубровин да му разрешат да ликвидира този звяр. И ако не беше желязната партизанска дисциплина, Ян не би се стърпял — той би се опитал сам да убие Риман, на своя глава.

Тарас, Серьожа — войник с момическа руменина по страните, Казимир Малкият и аз една вечер излязохме от лагера. Трябваше да се отбием в стопанството при бащата на Гайлис, да се срещнем с кинооператора „Онзи същия" и „да споходим" горския, по чийто донос, както точно установихме, бе проследена от фашистите групата на Порфилиев. Едновременно с нас тръгна групата на Озолс, която се пращаше към Лоава за връзка с „Червена стрела".

Като минахме шосето, ние стигнахме до малко езерце и под закритието на дърветата, които го заобикаляха, тръгнахме край брега.

— Ето под тази бреза аз често седях с въдица — припомни си Саша Гайлис и показа едно наведено към водата дърво. — Добре се лови тук.

— Къщето приятно. Като у нас на Ока — похвали мястото Тарас. — Аз също обичам да поседя с въдица или с пушка за патици.

— Та затова и точно стреляш!

— От малък обичам лова — призна си Тарас — и баща ми е ловец.

— А аз от тази височинка със ски бих се спуснал — въздъхна Казимир. — Бих се понесъл по стръмнината.

— Такава височина при Илменското езеро здравата ни поизмами — спомни си Серьожа. — Връщахме се в почивка от разузнаване и влетяхме право в нем-

ските окопи. Тогава три беди изведнъж ми се струпаха на главата — счупи ми се ската, навехнах си крака и попаднах в плен. А кракът ми вече веднъж бе чупен.

— Кога? — попитах аз.

— Отдавна, тогава живеех в детския дом в Ростов, бях на дванадесет години.

— А защо ти, пиле шарено, не си казал това нито на мене, нито на Капустин? — нахвърли се върху му Тарас. — Болен крак имаш, а и с гумени ботуши.

— Ти говориш, Тарас, като че ли имаш цяла дузина ботуши запас.

— Нямам дузина, но първите трофейни ботуши са твои. Разбра ли?

Почва да се разсъмва. Минахме покрай снящо стопанство. Наоколо е тихо. Зад нивата започна горичка. Пречупена от бурята ела се беше препречила през просеката и като заплела върха си в срещнатите храсти, беше образувала своеобразна украсена със сняг арка. Гората спи. Спи под нея и земята, покрита със сняг.

Зад гората се показа стопанството на Гайлис. Намираме условния знак. На въжето пред къщата няма простряно пране, значи входът е свободен. Саша облекчено въздъхна.

— Спазва реда баща ми!

Нашата поява беше радостна изненада за семейството. Майката целуваше Саша, шеташе, въртеше се около него, сякаш не вярваше, че той се е върнал.

— Жив да си ми, сине, жив да си ми! — тупаше старият Гайлис сина си по рамото.

Втурна се разбудената от шума Емилия и увисна на врата на брата си. Тя беше облечена в лека рокля и в сравнение със Саша изглеждаше съвсем малка. Като остави брата си, тя се здрависа с нас, при това

очите ѝ някак особено топло се усмихнаха на Тараса. Аз знаех, че те другаруват.

С дядо Гайлис аз се срещах за първи път. Той беше сух, висок, със закърпен пуловер и дървени обуща. Някак си напомняше баща ми. Също такава фигура, редки и резки движения и също като на баща ми косите му бяха леко остригани. В тези минути мен ми беше мило за Саша. Не знам защо сега, като видях стария Гайлис, спомних си как на легло вече моят болен баща дълго беседваше с мене. Той говореше с мене като с възрастен. Ние беседвахме за стахановското движение в производството, за боевете в Испания. Баща ми ме накара да нарисувам картата на Пиренейския полуостров и всеки ден отбелязваше линията на фронта.

— Трябва да им помогнем. Трудно им е срещу Франко, Хитлер и Мусолини — казваше ми той, като че ли аз бях в състояние да помогна на героическа републиканска Испания, която губеше кръв.

Бащата на Гайлис добре говореше руски. Той беше служил в руската армия, в 1918 година участвувал в разгрома на есеровския бунт в Москва.

Докато ние разговаряхме, домакинята нареди масата, сложи путра[1] и хляб.

— Лудзу![2] Каквото дал господ.

Тарас и Гайлиня стояха до прозореца. Беше време да си тръгваме, а Тарас разпалено спореше нещо с девойката. Отидох при тях.

— Това е нашият радист Виктор Галка — представи ме Тарас. — Той се кани да пише как живеем в Курзем, но все още не знае как да почне.

[1] Национално летонско ядене — каша с мляко.

[2] Заповядайте (лет.).

— И за мене ли ще напишете? — попита Емилия, като се обърна към мене.

— Разбира се, ще напише — отговори вместо мене Тарас. — За тебе непременно.

— О, Петя — свенливо възрази девойката (тя наричаше Тарас с истинското му име), — за мене няма какво и да пише.

Зад стопанството групите се разделиха. Костя Озолс, Колтунов, Саша Гайлис и Казимир Големият тръгнаха на север, а нашата група—на североизток.

Ние се отбихме в стопанството, където живееше семейството на кинооператора. В къщата аз влязох сам. Жената види се не можа да ме познае и ме посрещна с недоверие. Това не ме учуди: аз бях тук по време, когато носехме лятно облекло, а сега беше зима.

— Студена е зимата в Курзем — казах аз, като разтривах премръзналите си ръце.

— О, като в Сибир — отговори тя. — Вие рядко идвате у нас, но сега ви познах. Влезте в стаята. Мъж ми е в къщи.

„Онзи същият“ стоеше до прозореца. С наметнато на раменете си палто той пушеше. Жена му ни остави сами.

Той ми предложи цигара, излезе за малко в другата стая и като ми предаваше един дебел пакет, каза:

— Тук подробно е казано за всичко, което става в Лиепайското пристанище. Тези дни от Германия пристигна транспорт с боеприпаси. . . Пристигнаха танкове. Немците разпространяват слуха, че напролет ще започнат настъпление.

Както винаги сведенията на „Онзи същия“ за нас имаха голяма стойност. В пакета, който ми предаде, се намираше планът на пристанището с отбелязани

по него военните обекти на хитлеристите и имаше няколко фотографии. . . снимки от хроника, снемана в пристанището.

На прощаване той ме посъветва да заобиколим съседното стопанство.

— Там се появиха някакви непознати хора — каза той. — Страхувам се, че това са агенти на гестапо. Точно не мога да ви кажа засега, но ви съветвам да не рискувате.

Аз му благодарих и ние се разделихме.

От стопанството на кинооператора до жилището на горския имаше около дванадесет километра. Ние загубихме не по-малко от час, докато заобиколим стопанството, в което кинооператорът ни беше предупредил, че има подозрителни хора. Пресен беше споменът за гибелта на Порфирчев. Загинаха хората, а заедно с тях изчезнаха и ценните разузнавателни данни, които бяха събрали. Ние носехме пакета на кинооператора с плана и фотографиите на пристанището и сведенията, предадени ни от бащата на Саша Гайлис. Скоро щеше да се наложи да преминаваме през неголямата, но бърза и доста дълбока Абава.

Макар от няколко дни вече да бяха настъпили студове, но ледът по реката благодарение на бързото ѝ течение беше тънък, на всяка крачка се тъмнееха незамръзнали места.

При преминаването Серьожа и Казимир потънаха и се измокриха до пояс. За щастие наблизо се оказа стопанство, в което живееше приятел на Тарас. Там Серьожа и Казимир малко поизсушиха дрехите си. Тарас помоли приятеля си да ни услужи за няколко часа с кон и шейна.

Ние се понесохме по междуселски, а след това по горски път. Около полунощ спряхме в една брезова

гора. Оттук до стопанството направо нямаше повече от половин километър.

Ние здравата бяхме замръзнали в шейната и сега с всички сили се заловихме да разровим снега за огнище и да събираме дърва. Казимир даде сено на коня. С общи усилия раздухахме огъня и момчетата окончателно изсушиха дрехите си.

Тарас и Казимир, които ходиха на разузнаване, съобщиха, че в стопанството е тихо: в къщата е тъмно, също не се виждат никакви подозрителни следи по снега. Като се посъветвахме, ние решихме да дочакаме сутринта. На разсъмване ще приближим до стопанството, ще извикаме стопанина — горския, аз и Казимир ще го задържим, а Тарас и Серьожа ще влязат в къщата; в случай че намерят там външни лица ще ги обезвредят.

— Горският никога няма да помисли, че посред бял ден ще му дойдат „гости" — каза Тарас.

Ние се спогледахме. Серьожа изглеждаше съвсем като момче. Чистите му, винаги румени бузи, за които Тарас го наричаше пиле, горяха някак си особено.

Като дочакахме да се разсъмне, ние тръгнахме към къщата. Едва успяхме да се изравним с оградата, излая куче. Наострихме уши.

— Никой няма. . .

Продължихме по-нататък. Отново кучешки лай наруши тишината. Вратата се отвори. На прага се показа горският. Той се огледа. Като ни забеляза, слезе по стълбата и тръгна насреща ни.

Казимир, който седеше отпред, му извика по легонски:

— Господин горски, син ви и господин Роман ви викат в Кабиле.

— Син ми сип, а Риман не е тука — отговори горският и се спря, вида се предчувствуваше нещо лошо. — Вие откъде сте?

— От Кабиле.

Казимир продължаваше да разговаря, бавно приближи до горския и изведнъж с едно бързо движение измъкна от джоба на куртката си пистолета и го насочи срещу горския.

— Горе ръцете! Без приказки!

Тарас и Серьожка се втурнаха в къщата.

Горският от страх кривеше лице и хапеше устните си.

От къщата се чуха глухи изстрели.

— В зимника се скри полицейското мекере. . . А пък се опитваше и да стреля. Ама си го намери.

Цялата община знаеше предателите — горския и неговия син. Те помогнаха на хитлеристите да унищожат партизанските групи в района на Талес, по техния донос хитлеристите и полицията арестуваха и погубиха много честни съветски селяни, същият горски беше издал Ана [illegible] жената на Я[illegible], благодарение на неговия донос загинаха Порфиличев с другарите си и Сорокин.

Но този път съдбата не се усмихна на предателите.

— Е, какво ще кажеш сега? — попита Тарас горския.

Той беззвучно гълташе въздух, като че го пиеше. Изведнъж падна на колене и започна да моли за милост.

— Аз не съм виновен. . . Пощадете ме! — мърмореше той. — Аз всичко ще ви дам, всичко, каквото имам, само ме пощадете!

Горският изтича в конюшната.

Той се наведе точно до яслите, вдигна с бързо движение една дъска и извади от пода кожена торбичка, пълна с нещо тежко. . .

— Ето — взе торбичката с две ръце и я подаде на Тарас.

Много нещо прочетох в тези минути по смръщеното, сухо лице на горския. Ръцете му трепереха, тялото му се преви, сякаш потиснато от товар, и потреперваше.

Отвреме-навреме той жадно поглеждаше монетите. Сигурно му се струваше, че можеше да се откупи по-евтино. Но лицето на Тарас се сви като от болка. Стиснал зъби, той сграбчи шепа монети и със замах ги хвърли в сбръчканото лице на горския.

— Ах ти, гад! Ти си помислил! . . . Нагълтай се, нагълтай се със златото си!

На кръстопътя се разделихме с коня.

— Добър кон! — потупа го Казимир по шията. Не се издаде в гората. Добър кон!

— Ще стигне сам, не е далече — увери Тарас. Пътят му е познат — води право в къщи.

Ние тръгнахме обратно.

Когато минавахме Абава, на югозапад се виждаха отблясъци от пожар и се чуваха взривове откъм Кулдига. Там партизаните от „Червена стрела“ изпълняваха бойна задача. Стрелбата утихна, но отблясъците на пожара още дълго останаха на небето.

Радостна вест се разнесе навсякъде: „Войските от Белоруския и Първи украински фронт преминаха в настъпление“.

Ние се чувствувахме така, като че ли това се беше случило тук, в Тукуме, Лиепая или Салдус

— Сега чак до Берлин няма да спрем! — казваха партизаните.

— Работата отива към своя край! . .

Кондратиев извади картата и наведен над нея, пресмяташе разстоянието до Берлин.

— Дочакахме. Наближава краят на Хитлер — повтаряше той.

Ние започнахме мислено да живеем с настъпващите войски, стараехме се да им помагаме според силите си.

На другия ден след съобщението на Совинформбюро за настъплението на нашите войски Павел Ершов, Колтунов, Залатис и Казимир Големият доведоха „език" — танкист-лейтенант от 19 танкова дивизия на фашистите. Те го бяха хванали както спял в стопанството на един лесничей, наблизо до мястото, където се намираше танковият взвод на хитлеристите.

— Отишъл да търси момичета. А стопанинът го напоил и лейтенантът се катурнал да спи — разказваше Колтунов. — Приближаваме до него, будим го: „Ставай, казваме, руснаците дойдоха". Той като скочи, за миг изтрезня. Посегна за пистолета си, а пистолетът му е вече в ръцете ни.

„Езикът" ни съобщи много полезни сведения.

Сбъдна се мечтата на Серьожа. Пред строя му връчиха трофейна картечница. Отрядът се построи. Сергей и морякът Коржан, удряйки крак, излязоха от строя и се спряха пред командира.

— Стреляйте отлично, момчета! — каза Капустин и предаде картечницата на първия номер.

— Служим на Съветския съюз — отговориха бойците.

— Ние ще стреляме — развълнувано заяви Серьожа — с немската картечница срещу фашистите и техните слуги дотогава, докато всички те не паднат на наша земя.

Картечарите се върнаха обратно в строя. Капустин премина по фронта на построения отряд. Всеки, като следеше за погледа на Капустин, неволно оглеждаше себе си и другарите си. И сега някак си особено се хвърляше в очи нашият неугледен вид. На мнозина обущата бяха скъсани, дрехите закърпени, но ние бяхме бодри и весело държахме главите си.

— Воюваме значи, момчета? — започна Капустин.

— Воюваме! — в хор отговориха партизаните.

— Май че е тежичко? — продължаваше Капустин, като задържа погледа си върху Григорий Галабка.

— Малко нещо — отговори той.

— А ще стане и повечко — каза Капустин сериозно. — По-тежко ще бъде. Искаме или не, но ще се наложи да понесем натиска на наказателните части, които се стремят да ни унищожат. Ние се научихме на много неща в Курзем. Научихме се да не отпускаме глава пред трудностите и може би ще трябва да издържим тежко изпитание. Мой дълг е да ви напомня това.

Капустин си пое дъх. Вятърът прошумя в клоните на дърветата и събори сняг от тях. Парцали сняг падаха върху главите на партизаните, но никой не се помръдна. Всички погледи бяха устремени в командира.

— Врагът е силен, другари — отново започна Капустин. — Превъзходството му в количество и техника в сравнение с нашия отряд дори не може да се определи. Това винаги трябва да помним. Какво трябва да правим? Може би трябва да излезем от

гората, както ни предлагат това враговете? Това те няма да дочакат. Ние ще стоим на поста си. Няма такова положение, от което да не биха намерили изход болшевиките. Ние ще действуваме по сталински, ще гледаме напред и ще побеждаваме. А в думата „напред" е казано много нещо. Ако всеки от нас носи тази дума в сърцето си като майчина благословия, то ние с чест ще изминем пътя до победата. Та аз и не мога да си представя как е възможно за нас, хора, родени и израснали в новото време в съветската епоха, как е възможно ние да изпаднем в униние да наведем глава в трудни минути на тежки изпитания! Това никога няма да бъде! . . . А добре ще бъде все пак след победата да гледаме право в очите майките си, бащите си с чиста съвест, с гордост, че ние сме синове, истински синове на великата си съветска родина! . . . Право ли казах, другари?

— Право, Сашок!

— Ще издържим, ще надвием всичко, което ни предстои.

— И тъй накъде трябва да гледаме, Казимир?

— Напред, другарю командир! Ние ще отидем в бой за родината, за Сталин. Фашистите няма да сломят нашата сила!

Ден след тържественото връчване на картечницата Сергей и Коржан с новото си оръжие решиха изхода на боя с фашистката засада край Граудупските стопанства.

Това станало така. Колтунов и двамата новаци — Андрей и Фьодор Куйбишевски — тръгнали към едно далечно стопанство. Из пътя те намислили да се отбият при дядо Галабка. Но току-що преминали шосето и от близките храсталаци ги обстреляли. Гру-

пата залегнала. Фашистите хвърлили осветлителни ракети и продължили да стрелят. Куршум пробил калпака на Колтунов, Фьодор бил ранен в крака. Всички пътища за отстъпление били отрязани. И изведнъж от височинката, която се издига наблизо до стопанството на Галабка, затракала картечница. Тя биела по края на храсталака, където били залегнали фашистите. Вражеската засада замлъкнала. Колтунов и Андрей под прикритието на картечния огън, без да губят време, запълзели към гората. Те се измъкнали сами и изнесли ранения Фьодор.

В гората ги срещнал Капустин. Той бил с групата бойци, които ходили да дублират движенията на групите, които отивали за свръзка. Заедно с Капустин били Сергей и Коржан. Тъкмо те дошли на помощ на Колтунов и новаците със своята картечница.

Сутринта по нареждане на Капустин дядо Галабка отиде при коменданта да докладва, че при него идвали партизани. По същия път хитлеристите откараха прибраните от храсталака убити войници, които били в засадата.

В началото на февруари ние преместихме лагера в гъста елова гора и вместо колибите, в които страдахме от студа, се настанихме в току-що построени землянки.

„ТИ ПОМНИШ ЛИ ЛЕНИНГРАД?"

На седми февруари 1945 година в един часа по обяд, на третия ден от настаняването ни на новото място, аз обтегнах антените, седнах на едно отрязано дърво и започнах обикновената си работа. Но едва получих отговор от Голямата Земя на моето повикване, в лагера дотича запъхтян Казимир Големият.

– На оръжие! В гората има хитлеристи.

След няколко минути всички бяха на крак.

– По местата си! За отбрана! – изкомандува Капустин.

Лагерът опустя. Там останаха ранените и готвачът Михаил, който с автомат в ръце ходеше край огнището с висящия над него казан.

Затрака картечница. Серьожа и Коржан бяха по дължината на просеката. Няколко фашисти, които се опитаха да преминат просеката, паднаха.

Тарас, два пъти ранен, извика:

– След мене! Да покажем на гадовете.

Прибягвайки от дърво на дърво, неговите бойци тласкаха фашистите под огъня на Серьожа и Коржан.

Боят не затихваше. Хитлеристите, които много пъти превъзхождаха със силите си партизаните, не настъпваха. Те залегнаха и ни обстрелваха с куршуми дум-дум от винтовките си и с автомати откоси. Партизаните отговаряха на огъня. Аз чувам наблизо гласа на Коржан:

— Жегни, Серьожа, по горичката. А така — коригираше Коржан стрелбата на приятеля си.

— Ура-а! — изведнъж се понесе на дясното крило. Това беше пламенното сърце на Костя Толстих, което не издържа.

Враговете малко се отдръпнаха.

— По брезовата гора, Серьожа — чува се гласът на Коржан. — Още. . . Серьожа! Серьожа, какво ти е? . . .

Картечницата мълчеше. Серьожа, отпуснал на нея окървавена глава, беше неподвижен. Коржан откъсна от картечницата ръцете на приятеля си, грижливо го отнесе настрана, сложи го на снега и подложи под главата му каската си.

Картечницата отново заговори — стреляше Коржан.

Удряйки по клоните, тракаха куршумите дум-дум. Враговете възобновиха атаката си.

— Хох. . . хох. . . — се носеше из гората. Малка група хитлеристи сполучи да проникне в лагера. Струва ти се, още минута и ще стане нещо страшно.

— Ти познаваш ли Ленинград? — извика Колтунов.

— Помним — обадиха се наблизо.

Фашистите, промъкнали се през огъня на картечницата на Коржан, тичаха от просеката право срещу нас. Ето ги съвсем близко.

Аз не мога да предам чувствата, които ме обхванаха в тази минута. Това, което преживях, струва ми се, преживяха го и Колтунов, и Капустин, и Агеев, и всички. . .

Аз стрелям от упор. Нито за секунда не ми се мярна мисълта за опасност. Отпред на снега виждам, загърнати в маскировъчните си наметала, неподвиж-

чите трупове на хитлеристите. Те вече не воюват, но живите. . .

— Напред! За родината, за Сталин! — чувам гласа на Капустин.

— Напред!

— Ура! Другари! — подхваща Зубровин.

И се случи неочакваното за враговете. Четиридесет автомата и винтовки, две картечници задружно удариха по врага. Окрилени от внезапното „ура", ние се втурнахме напред. Шепата партизани, които бяха залегнали в отбрана, сега, в минутата, когато цялата гора трепереше от трясък и бомбени избухвания, изглеждаше страшна и непобедима сила, способна да помете врага. И . . . преследвачите не издържаха! Отстъпиха, побягнаха, хвърлиха оръжието си.

Петнадесет часа. Ето че настъпи и краят на боя. Устояхме.

Вечерта погребахме убитите. Аз гледам лицето на Сергей. То винаги беше чисто, румено, младежки прекрасно. Сега лицето на Сергей е посърнало, бледно, с петна засъхнала кръв.

Тежко е да се разделиш с другаря си, с когото денонощия си киснал по блатата, с когото си делил последната коричка хляб, пушил си една цигара, с когото рамо до рамо си изходил стотици километри във вражеския тил, чийто живот познаваш така, както своя. Болно и тежко е да се простиш с другаря си.

— Ние никога няма да те забравим, наш скъпи Серьожа! — казва последна дума Капустин. — Ние ще отмъстим за тебе, за всички наши хора. Враговете ще почувствуват нашата сила, ние ще отмъстим. Прощавайте, бойни другари! Вечна ви слава!

Капустин замълча, наведе се, взе шепа пръст и я хвърли в гроба.

Решихме през нощта да напуснем този район и да отидем зад река Абава.

Напред тръгнаха разузнавачите, а след тях потегли целият отряд.

Същата вечер по стопанствата се появили избягалите от гората след боя с нас хитлеристи и полицаи.

— Хванахте ли партизаните? — питали селяните.

— А „катюша“ нямаше ли?

Полицаите мълчали или се заканвали, че утре ще бъде свършено с партизаните.

Риман, организаторът на похода срещу партизаните, бил ранен. В своите бюлетини враговете бяха увеличили нашия отряд до шестотин души. Фашисткото командване беше дало нареждане всички малки въоръжени групи да се приберат от стопанствата и да заемат отбранителна линия около Ренда. Пръснал се слух, че през нощта партизаните ще започнат настъпление срещу общински центрове. До сутринта телефонните разговори не прекъсвали. Комендантите на селищата телефонирали в Кулдига и искали помощ.

Цяла нощ всеки десет минути литваха нагоре осветлителни ракети.

Отрядът приближаваше към шосето. Отзад върви колата с ранените. Пътят е неравен, постоянно се срещаха дупки, корени на дървета. Клатушканията причиняваха невмовеpни болки на ранените. Но ние не можехме да направим нищо, за да облекчим страданията на другарите си.

Групата на Тарас, която вървеше напред, за да разузнава, била стигнала до самия прелез. Изведнъж от намиращото се наблизо стопанство иззад наредените дърва долетяло:

— Халт!

Тарас, без да отговори на извикването, затракал със своя ППШ. Започнала се престрелка: заговорила изнесената напред картечница на Коржан.

Ние се бяхме натъкнали на вражеско войсково поделение. Внезапният огън на нашите разузнавачи безжалостно косеше хитлеристите минута-две. През това време, поддържайки ранените, ние се оттеглихме в гората. Наложи се да оставим колата и коня.

— Сашок, да бяхме натупали гадовете! — молеха партизаните.

— Не, оттегляме се, момчета. Имаме много път, а имаме и ранени — възразяваше Капустин и не позволяваше да се задържаме.

От клони, платнища и колани направихме носилки за тези, които нямаха сили да вървят. Раненият в крака Фьодор Куйбишевски куцука край мене.

— Нали, ако нещо се случи, ти няма да ме оставиш, Виктор? — пита той.

— Няма да те оставя. Но ти се дръж, опирай се на мене — казвам аз.

— Аз нищо. . . Кракът ме боли.

Излязохме на малка рекичка. Трябва да я преминем. Фьодор се спря, погледна ме, но нищо не каза.

— Дръж се за мене — подлагам му гърба си. Ще те пренеса.

— Ще ти бъде тежко.

— Дръж се! После ще видим кому е било тежко.

Отново километри и километри. Вървим, ободряваме се един друг:

— Наближава Абава.

— А ти, Фьодор, не тъгувай. Още ще пийнем след войната. Ще ти дойдем с Виктор на гости на Волга! — казва Кондратиев.

— Ех, да би станало така! Да би станало. . .

— Ще стане така, Фьодор! Ще стане!

ПОХОДИ

След шестнадесетчасов поход ние пристигнахме в лагера на отряд „Червена стрела".

Сблъсъците в този район бяха по-малко и те се контролираха от партизаните. На север от лагера се простираха блата и езерото Уемас, от юг — високите, стръмни брегове на Абава. Недалеч от лагера Абава се влива в река Вента. Тук свършваше шосето, което пресичаше пустошта, с която е богата Курземе и пада Лепешие. Една площ от около четиристотин квадратни километра беше истинска партизанска земя, затова и лагерният живот на „Червена стрела" никак не напомняше обикновения партизански лагер от белоруските, смоленските или брянските гори.

Бойците от отряда живееха в колиби, подобни на юрти с отворен връх за излизане на дима. Тъй като стените на колибите бяха направени от клони, то единственото спасение от студа бяха огньовете. Палеха ги и денем, и нощ. В отряда имаше десетина коне с шейни и хамути. Много бойци и целият команден състав носеха на капаните си червена лентичка, взводните и отделенските командири бяха хора, отличили се неведнъж в боеве. В отряда имаше три стрелкови взвода, един картечен и взвод разузнавачи.

След като поговориха с командира на отряда Силабалтов, който беше заместил загиналия в бой [illegible], [illegible] и Капустин отидоха в лазарета. Това беше единственият партизански лазарет в

Курзем. Лекарят тук беше един летонец. Нашите ранени можеха най-после да се лекуват.

Колибата на лазарета почти с нищо не се отличаваше от другите жилища на отряда. Тя беше само по-голяма и се „отопляваше“ с три огъня. Освен нашите ранени в него лежаха още дванадесет души. За кревати служеха наредени като сено елхови клони. Като санитарки в лазарета работеха Нюра и Клава, с които есенес Тарас беше се запознал в едно от стопанствата.

Когато отидохме в лазарета, видях радистката Зина Якушина. Тя седеше до един ранен. Ръката му беше омотана в парцали от парашут. Зина забележимо беше отслабнала от времето на нашата първа среща на „летището“.

На моя поздрав тя отговори с кимане на глава и ми предложи да седна. Като разменихме с нея няколко приказки, аз отидох при моите момчета.

— Ще дойдете ли да ме вземете, Николай Абрамович? — питаше Фьодор Куйбишевски Зубровин.

— Ще дойдем. Ще се отбием за седмица-две в Талси и в Сабиле, а на връщане ще минем оттук и ще ви вземем.

— Дотогава ще се поправя.

Ние предадохме на доктора, възрастен летонец с очила, бинтовете, които имахме, и два парашута.

— Тежко е да се работи — оплака се докторът. — Почти е невъзможно да се направи операция — няма инструменти, бинтовете не стигат. Много е тежко. А трябва да се лекуват хората.

Докторът се готвеше за операция; трябваше да извади парчета бомба от един ранен партизанин. И сам докторът изглеждаше също като болен — лице жълто, бузите хлътнали.

След току-що прекарания тежък път ние заспахме здрав сън, разположени край огньовете и втикнали ръце в ръкавите на куртките.

Спахме цял ден. Вечерта домакините ни нагостиха с банички, току-що изпечени на огъня.

Сутринта дойдоха Ершов и Озоле. Те разказаха, че в оставения от нас лагер са разкъсани двама хитлеристи. Единият грабнал минираната свинска глава, а на другия били откъснати ръцете, когато взел „забравеното" палто на Капустин.

Още от сутринта Агеев се шегуваше с Колтунов и му напомняше как той „ухажваше" Зина Якушина, когато тя тръгваше за „Червена стрела".

— Е, как е, кандидате, накара ли Зина да се влюби в тебе? Не виждам [illegible] да са се интересували много.

— Ако бях в „Стрела", бих я накарал да се влюби — отстояваше позициите си „куражлийският Дон Жуан".

— Ех, Ефиме, Ефиме — намеси се в разговора Тарас. — Възпитала те е остарялата буржоазия като самохвалко. Та нима Зина може да те влюби! Погледни кого си е избрала тя — сериозен, скромен момък и се влюбила в него. Той лежи без ръка, а тя през всичкото си свободно време не се отделя от него нито за минутка. А пък щастието им е още далече.

— Тя вярва в щастието.

— Какво ми четете лекции — като се преструва на сърдит, казва Колтунов. — Нека момъкът бъде щастлив. С такава жена като Зина той няма да пропадне.

— Излиза, че лекциите са полезни за тебе! — заключава Тарас и се усмихва.

* * *

На десети февруари ние напуснахме „Червена стрела" и его вече две седмици обикаляме между Талси, Вентспилс и Кулдига. Фашистите са блокирали всички стопанства, мъчат се да ни уморят от глад. През това време ние получихме и предадохме на командуването някои данни за предполагаемото оттегляне на някои немски дивизии в Германия. Хитлер изтегля тези дивизии за усилване отбраната на главното леговище на фашисткия звяр.

. . . Нощ. Колоната спря.

— Можете да седнете. Не напускайте местата си. Който има тютюн — да запуши — тихо предадоха по веригата.

Изморени от тежкия път, ние се разположихме на снега.

С тютюна сме зле. Падат се по две смуквания на човек — не повече.

— Володя, разреши ми да смукна още веднъж — моли Саша Гайлис и държи между пръстите си скъпоценната цигара.

— Е, братле, не може! Ти вече три пъти си смукна — не се съгласяваше Кондратиев. — Трябва и за Виктор да остане, без тютюн той се разкисна.

До нас тропна с крака Коржан. Той изтръсква снега от ботушите си. На Коржан, както и на мнозина, обущата са скъсани.

— Какво, Коржан, ти морската ли играеш?

— И морската ще заиграеш — казва той. — Когато вървиш — нищо, а щом спреш — краката ти измръзват.

До нас приближи Тарас.

— Викторе — обърна се той към мен. — Зубровин разреши. Хайде да отидем в стопанството, може да научим нещо хубаво и ще си стоплим душата

Тръгнахме — Тарас, Коржан и аз.

В стаята, където влязохме, горяха свещи. До масата седяха две жени и шиеха.

Стопанинът на къщата — висок, обръснат, с дълга шия и тясно сухо лице, с лула в зъбите — като ни гледаше с недоумение, каза:

— Вие сте съветски... Но как се озовахте тука? В съседното стопанство има хитлеристи. С картечница. Още през деня дойдоха...

— Знаем това — каза Тарас.

— Аз от тях, дяволите, не се боя — продължаваше селянинът, като изтръска лулата си, — дори и да научат, че вие сте били у дома... Но все пак странно. Седнете!

— Вие добре говорите руски — забелязах аз.

— Аз съм служил в руската армия, в гренадирския полк. Миналата война воювах срещу немците.

— А, така ли...

— Ама как живеете в гората в такива студове? — продума една от жените. В очите ѝ блестяха сълзи.

— Живеем... Като прогоним фашистите от Курзем, тогава ще се стоплим — усмихвайки се, отговори Тарас.

— Мъчно... Казват, че само у нас са останали.

Тя замълча, като че ли си припомняше нещо. Няколко сълзици се търкулнаха по нейните нарязани от бръчки страни. И изведнъж, като се опомни, тя се усмихна.

— Ама аз пък какво стоя. Та вие искате да ядете. Пък путрата ми е готова.

Тя се разшета около печката, стопанинът донесе хляб.

— Яжте — каза стопанката, като сложи на масата паница с гореща путра. — И у нас по стопанствата всичко задигнаха разбойниците. Кога ще им дойде краят?

— Ще им дойде часът, ще дойде и краят им, скоро ще разгромим фашистите! — отговори Тарас, сърбайки от паницата. — Сега Червената армия настъпва там, където е по-важно — в Германия.

Коржан, който разговаряше с другата жена, гръмко се разсмя.

— Какво има? — попитах аз.

— Гражданката пита трябва ли да се страхуват от болшевиките? Фашистите ги наплашили. А ето аз съм болшевик — добави той. — Нима честните хора трябва да се страхуват от мене?

— Когато ние свалихме буржоазията, болшевиките ми дадоха земя — каза стопанинът, като пълнеше лулата си. — Аз имах три, а ми станаха десет десетини. На съседа ми — той е стар и беден човек — дадоха книжка, за да получава пари, без да работи.

— Това е пенсия. В Съветския съюз всички старци получават помощ — казах аз.

— Зная — отговори селянинът. — Дойдоха немците — окастриха земята ми, а съседът ми, ако не беше моята помощ — досега да бе умрял. При съветската власт аз така работех, че името ми беше записано на почетната дъска в общината. Вървиш с жена си и ти е приятно да гледаш как е написано там: задължил съм се да засея толкова и толкова и всичко съм изпълнил и съм се издължил напълно на държавата.

— Ето че започна да се хвалиш — прекъсна го стопанката му.

— Мълчи, Айна. Не ми пречи да говоря. Аз още някой фашист ще претукам. Нека само да се вдигне снегът или русите да започнат да настъпват.

— О, господи! — възкликна жената. — Къде можеш ти, старо! Ти вода не можеш да донесеш, без да си отдъхнеш пет пъти.

— Млъкни, ти казвам! Не се бъркай в нашите войнишки работи.

Когато не тръгвахме, стопанката ни подаде два самуна хляб. Селянинът ни съобщи, че през миналата война той бил награден с „Георги".

— Вие сте болшевики, а болшевиките, както аз вече съм забелязал, никога не падат духом. Тежко беше за Русия в четиридесет и първа година, но Сталин не напусна Москва, дори прие парад. Сталин и болшевиките спасиха Русия от такава страшна сила като хитлеристката армия.

— А вие, личи, разбирате от политика! — забеляза Тарас.

— Та може ли — усмихна се старецът. — Аз слушам Москва по радиото. — Имам и портрети на Ленин и на Сталин. Пазя ги. . .

Отново на път. Минават часове, дълги, мъчителни, кашляме в калпаците си, вървим със загънати автомати.

— Володя!

— А?

— Какво би искал сега?

— Бих искал — изрази желанието си Коржан — да се изкъпя в баня, а после да поспя на топло в легло.

— Много искаш, приятелю — възразих аз.

— А аз бих искал да стигнем по-скоро в гората, да запаля огън и да заспя край него — каза Кондратиев.

— Виж това е реално желание, Володя. Това и аз искам — съгласих се аз.

Сигурно целият отряд мисли за това. . . но Кондратиев не довърши. Отпред се чу вик:

— Стой!

Мълчание.

— Кой е?

— Аз. . . аз. . . — чува се изплашен женски глас. — Аз съм бежанка.

Приближаваме. На пътя стоят жена и момченце. Тя е с мършаво, измъчено лице; скъсаното ѝ леко палто лошо я пази от студа, на краката си носи дървени обуща. В скъсани дрехи е и момчето.

— Не бой се, майко, ние сме партизани.

— А. . . аз съм Василиевна, Евдокия Василиевна. Немците ни докараха тук от Орловска област, а селото изгориха. Краката ми се подуват от глад. Аз избягах с Федя от лагера край Вилдава. Тъй и тъй ще се мре, та поне не зад телената мрежа. . .

— А аз съм Федя Максимов — каза момчето.

— А баща ти, Федя, къде е? — наведе се към него Агеев.

— Баща ми ли? Баща ми е на руска страна, в Червената армия. Мама не можа да го дочака. . . Умря. . . А аз тръгнах с баба. .

— Ето ви, Евдокия Василиевна, хляб и месо. Само че по-малко яжте, да не ви стане лошо. — Капустин подаде на жената самуните, с които ни снабдиха в стопанството.

— Е, какво да ви дадем още?

— Ето за тебе, Федя, топли чорапи — подаде чорапи Гомолов.

След като се посъветвахме с Тарас, който добре познаваше жителите в този район, ние насочихме Федя и Василиевна към едно стопанство.

— Благодаря ви, милички! — покланяше се жената. — Благодаря ви! По-скоро изгонете проклетите.

Най-после ние сме в гората, напалихме огън, наслагахме около него клони.

Лягаме да спим. Дежурните премижават с очи, хвърлят съчки на огъня и гледат да не би да се запали дрехата на някой от спящите.

— Володя, ти вече хъркаш, ставай! — чувам глас през сън.

Володя скача, запасява със сняг тлеещите си панталони и ето че пак спи, като че ли не са го будили.

Прошумоля вятър, но и той скоро се спотаи и задряма в заобикалящата ни тъмна зеленина на елите.

Двадесет и трети февруари беше слънчев ден. Дърветата отърсиха клоните си от парцалите сняг, но напечените от слънцето купчина пръст се вдигаше пара. По-весело зацвъртяха синигери. Студът разпускаше мощната си прегръдка.

Наближаваше пролет. Още един месец, дори и по-малко и слънцето ще грейне по-силно, а зимата ще отстъпва, ще се задържа само в студените нощни слани.

— Е, как да не се измиеш до пояс в такова утро и в такъв ден? И аз, и Владимир Кондратиев получихме от своите фронтове поздравителни телеграми в чест на двадесет и седмата годишнина на Червената армия. Командването съобщаваше, че сведенията, предадени от нас в последно време, „заслужавали внимание".

— А на нас други похвали, по-добри от тези, не ни и трябват — каза Агеев.

Тази сутрин всички се измиха, избръснаха се като за празник.

— Не може да те познае човек, Виктор, като че ли за кино се стягаш — каза ми Колтунов, като приглаждаше светлорусите си коси.

— На кино ли? Та аз вече не помня кога съм ходил на кино!

— А сега сигурно има много хубави филми за партизаните — предположи Толстих.

— Разбира се, че има, но само за големите партизански отряди — поясни Кондратиев.

— А за такъв отряд като нашия има ли? — попита Толстих.

— Не.

— Защо? Нима ние сме по-лоши от другите? Аз съм партизанствувал в Белорусия и в Себешкия район. Там беше по-леко, там ние бяхме хиляди, а тук е „котел", в него има огромна маса вражески войски. Я се опитай да се раззъртиш тук. Жалко, че аз не завеждам тези филми, а иначе бих турнал ред.

— Ще ти се да ти видят физиономията на екрана?

Партизаните се засмяха.

— А ти, Гриша, искаш ли да те снемат? — попита Тарас червенокосия Гриша Галабка, който се усмихваше под мустак.

Но той мълчеше и само хитро-хитро премижаваше.

— Татко, кажи поне думичка — помоли Кондратиев.

Гриша наричаха „татко" заради брадата и мустаците му, а той е само на двадесет и четири години.

Като човек, комуто идваше всичко отръки, той носеше със себе си брадва, трион, котле, кофа, торба с инструменти. Галабка беше неуморим. Без да бърза, той пръв се изкачваше по височините, преминаваше блатата. А когато се случеше да намине в къщи при младата си жена, Гриша беше готов да изходи надлъж и нашир няколко пъти цял Курзем.

Аз отидох с Тарас настрана, при един повален от вятъра бор.

По къртичините, където снегът се беше стопил, се зеленееше мъх, тихо ромолеше ручей.

— Скоро всичко ще се съживи, ще разцъфти — мечтателно каза Тарас. — А как свикнахме ние с гората! Не ти се вярва, че някога ще я напуснем, че ще се пръснем по разни области и краища — може би няма да се срещнем вече.

— Ако не се срещнем — ще си пишем.

Да. За спомен, Виктор, от днешния ден — годишнина на Червената армия, който ние прекарваме заедно в Курзем, аз ти подарявам часовника си — каза Тарас и като извади часовника си, подаде ми го. — Носи го и си спомняй Петър Трифонов. Часовникът е наш, съветски, от завод „Киров".

— Благодаря, Петя! Ще си спомням. Аз не зная как ще живея, но ако имам син, ще го нарека с твоето име — Петър.

— А аз моя — с твоето. — Тарас взе ръката ми и здраво я стисна.

Вечерта, когато в чистото небе луната стоеше високо, а студът наваксваше изпуснатото през деня, в далечна Москва, във всички столици на съюзните републики и в градовете герои се даваха салюти. А през нощта ние тръгнахме на северозапад, към железопътната линия Тукумс—Вентспилс

ПОСЛЕДНИЯТ ПОДВИГ

През последните пет дни ние на два пъти се споразумявахме с фронта да ни спуснат пратка. И двата пъти с бърза телеграма аз молих да отложат изпращането до следващ сигнал.

Фашистите не ни даваха нито едно денонощие да останем на едно място. А пратката беше нужна като въздуха. Патроните за оръжията, произведени в нашата родина, бяха на привършване — по десет парчета бяха останали на автомат.

На двадесет и седми февруари сутринта Леонид Петрович, Григорий Галабка и Казимир Малкият тръгнаха за Ренда по старите места на нашите лагери, за да вземат патрони, закопани там в земята още през есента.

Същата нощ Тарас се върна от разузнаване порано, отколкото се предполагаше. Ние очаквахме връщането му с нетърпение. От вечерта наблизо се чуваха изстрели.

На въпросите той отговаряше лаконически: „Нищо, казва, особено не се е случило“, но в командирската палатка Тарас беше съобщил по-важна вест: откъм Тукумс пристигнал полк хитлеристи и заедно с наказателния отряд СД и полиция блокирал гората, в която се намирахме ние.

Капустин събра командирите на съвещание. Решиха преди разсъмване да тръгнем на юг, към Абава.

Тръгнахме незабавно.

Със сумка, бинокъл и автомат върви напред командирът на разузнаването — Тарас, със своите бойци.

Весела предпролетна луна свяеше на безоблачното небе, снегът поскърцваше.

Заобикаляме стопанството, защото се опасяваме от засада. Далече изгърмя противосамолетно оръдие, второ.

От небето се чу шум. Самолет.

— Сигурно към нас лети, братлета — тъжно въздиша Зубровин.

Самолетът е близо. Добре се вижда. Познаваме го. Наш.

— До устата е лакътят ти, но не можеш да го захапеш!

— Търси ни.

С болка на сърцето изпращаме с поглед отлитащия самолет. Ние не можехме да запалим огньове, не можехме да му дадем знак, къде се намираме.

Отново стопанство. Оттам фашистите откриха безредна стрелба по нашето разузнаване

Ние сме в обръч. Трябва до разсъмване на всяка цена да се измъкнем от обкръжението.

Направихме кръг, за да скрием следите си, и се спряхме в една горичка близо до постройките. Като си отпочинаха, разузначите тръгнаха напред.

— Халт!

Едновременно хитлеристите затракаха с картечница. Пуснаха ракети, осветиха и без това светлото небе. Ние залегнахме.

Картечниците и автоматите на врага не млъкват. Нови проблясвания на ракети осветяват всичко наоколо.

А ние почти мълчахме. Отговаряше само картечницата на Коржан и трофейните автомати.

Капустин свива вежди, повтаря на Коржан:

Пести патроните. Стреляй само по цел.

От групата на Тарас, отишла напред, пълзешком се добра до отряда Казимир Големият.

— Какво става там?

Само Тарас е жив. — Той е на петнадесет крачки от тях — с мъка изговаря думите Казимир. — Изпрати ме. . . — Той не довърши: из устата му рукна кръв.

— Ние ще пропълзим за Тарас — обадиха се Ершов и Толстих и без да дочакат разрешение, тръгнаха напред.

— Назад! — извика Капустин.

До този момент аз никога не бях виждал такова отчаяно изражение на лицето му.

— Назад! — повтори той.

А напред стреляха и стреляха.

. . . Тарас бил още жив. Фашистите наближавали към него.

Какво може да стори той — ранен, с пробити гърди, постоянно губещ кръв?

Но очите му още блестят, сърцето бие, живее и иска да живее.

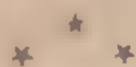
Колко пъти смъртта е надничала в ясните очи на Тарас и не издържайки неговия упорит поглед, е отстъпвала. Той живееше и смело крачеше по своя партизански път.

А сега той сам вика смъртта. Ето той е стиснал в ръка студената бомба. Колко ги е хвърлял той срещу фашистите. Тарас не е този, който ще се даде жив. Той захапва със зъби верижката на халката и я дръпва към себе си.

. . . Не мислех аз, мой скъпи Петро, почвайки записките си, че така ще завърша разказа си за тебе. Но ти си безсмъртен за мене, за моите приятели, мой бойни другарю. Ще мине време, може би ще оста-

да жив, ще имам син — ще го нарека с твоето име. И такова време ще дойде. Неведнъж още земята ще се отърси от снега, ще зашуми и ще запее напролет гората, ще се раззеленеят нивите, ще обрастат с трева бомбените ями, изровени от войната, и вятърът ще милва меко гробовете на героите, паднали в боевете с фашистките заробители. И далеч от Москва и Ленинград ще остане един гроб край гората на петнадесет километра от Кулдига, близо до брезите, шумолящи с нежните си листа. Хората, които минават край гроба, ще свалят шапки и ще казват:

— Тук е погребан съветският партизанин Петър Трифонов, загинал в бой с фашистите в последния ден на месец февруари четиридесет и пета година.

Ние унило вървяхме през гората, поддържайки ранените си другари. Краката се плъзгат и потъват в дълбокия сняг.

— Защо аз не се разкъсах с бомба като Тарас? Допълзях. . . Защо ме носите? Кому трябвам сега — повтаряше Казимир Големият, безсилен да забрави приятеля си.

— Мълчи! Животът е пред нас. . . Горе главата!

Раненият позна гласа, помръдна с устни.

— Живот. . . О, не, Сашок! Аз вече си отживях.

— Лежи и не бъбри глупости.

— Вода. . .

Донесоха вода от ручея, напоиха ранения.

— Искаш ли сухар?

— Не.

Направиха носилка от платнище за ранения. Докато почивахме, Капустин седеше на един пън без шапка, малко настрана от него седеше Павел Гр-

шов. Той тежко изживяваше загубата на своя побратим. Лицето му беше мрачно.

Приближих го. Той за първи път ме погледна право в очите. На лявото му око, на клепката, е увиснала шишка от кашпака му, но кой знае защо не му пречеше да гледа.

Изведнъж разбрах: ето защо Павел винаги криеше очите си!

Аз свалих шишката от клепката му.

— Нали ти на никого няма да кажеш това? — като ме хвана за раменете, попита ме той. — Нали няма да кажеш, Виктор?

— Никому няма да кажа — отговорих аз. — Но ако трябва да говоря за това, то тогава ще те нарека с друго име.

Нима може някой да осъжда Павел? Той е истински съветски човек. Той гореше от желание да иде в тила на врага, гореше от желание да се бори с фашистите и затова скри, че му липсва едно око.

Павел загубил окото си, когато бил на девет години. Причината била едно камъче, което изхвръкнало изпод копитото на коня. Лекарите избрали за момчето изкуствено око с такъв цвят, че почти било невъзможно да се различи от естественото му око. Павел добил привичка, когато говори с хората, да свива очите си и по този начин тези, които не знаеха недостатъка му, не подозираха нищо. Когато започнала войната, Павел станал партизанин. Той твърдо решил на всяка цена да крие, че има изкуствено око — да крие от командуването, от партизаните: опасявал се, че няма да го пращат на отговорни задачи.

В 1942 година заедно с Тарас Ершов срещнал Капустин, който бил командир на група парашутисти. Но след завръщането в съветския тил преди нова

бойна задача парашутистите трябвало да минат медицинска комисия. Този ден Ершов избягал от къщата, където живеели капустинците. Не могли да го намерят до късна вечер. Изчезването си той обяснил на Капустин с това, че цял ден бил на реката с една девойка и забравил за медицинската комисия. И на следния ден Ершов не отишъл в санчастта. „Та до санчаст ли ми е, когато ни остава да поживеем на съветската страна на фронта само три дена. Нека лекуват, когото трябва, а аз съм здрав като кон" — така отговорил Павел на въпроса на Капустин. За щастие на Павел полетът не се отложил и Павел се скрил от досадните лекари

ПРИСЪДАТА НА РИМАН

Ние се бяхме в землянката и чакахме завръщането на групата на Ершов, която отиде на разузнаване. Преди един час от онази страна, където трябваше да бъдат разузнавачите, се дочуха изстрели. Ние много се безпокояхме за съдбата на другарите си.

Бяхме намерили случайно землянката, където временно се бяхме настанили. Предполагаме, че някога са я построили неизвестни партизани и сега се ползуваме от това топло и удобно жилище.

Изведнъж чуваме стъпки. В землянката се втурва Ян Залатис. Той гръмко съобщава:

— Хванахме Риман. Доведохме гада!

Пламъкът на свещта, сложена на една издадена греда, весело се олюля, сякаш се зарадва от донесената вест за залавянето на Риман.

След Ян в землянката се появи Ершов. Той съобщи подробности по залавянето на палача.

— От познат селянин в стопанството се научихме, че по пътя край стопанството днес ще мине Риман. Ние се разположихме в засада. Взехме го без изстрел. Скочихме, спряхме конете. . . Ян го хвана и го обезоръжи.

По нареждане на Капустин в землянката въведоха Риман и неговия спътник — полицай.

— Отиваха за подкрепление в Кабиле. Тъкмяха се да предприемат претърсване утре — съобщи Ершов.

— Имаха автомати и дванадесет бомби — доложи Саша Гайлис.

– Така, така. . . – Капустин гледаше Риман в лицето. — Ще те съдим.

Риман стоеше прав, опрял се до стената. Безсилна злоба искреше в очите му. Запретнатият му ръкав на дясната ръка откриваше белег от рана. Наш белег от седми февруари.

– Аз лошо руски. . . Аз съм летонец . . . – проговори той.

— Не се наричай летонец, мръснико – прекъсна го Гайлис. – Не позори родината ми!

Ти си куче. Как се гаври с жена ми! Ти уби Сорокин – изброяваше Ян Залатис престъпленията на Риман.

— Смърт на предателя! – беше присъдата на партизанския съд.

– Пиши – обърна се Капустин към Павел Ершов. – Нека утре „читачите“ прочетат!

„Смърт на мерзавците, продали се на фашистите!
„Смърт на фашистките окупатори!

Партизаните“

ОТ ОНЗИ СВЯТ

На трети март Леонид Петрович, Галабка и Казимир Малкият се срещнаха с нас край голямото горско сечище. Те донесоха десет пачки патрони. Същата вечер самолетът ни хвърли товар и ние, както се казва, отново се изправихме на крака.

Сутринта Саша Гайлис и Казимир Малкият се върнаха от редовен наряд. С тях вървеше прегърбен, облечен в мръсно изкъсано палто човек. На краката си имаше валенки, макар че валеше дъжд. Лицето му беше жълто, слабо, а отдавна небръснатата му брада и дългият му изгънял нос го правеха страшен, сякаш човекът току-що е станал от гроба. Само тесните кестеняви очи на този човек живо проблясваха и напомняха нещо близко, но забравено. Той приближи към станалите при неговото появяване бойци.

— Порфилиев! — извика учудено Кондратиев. — Петро... та откъде идваш! От онзи свят ли?

Да, това беше Порфилиев, за когото близо преди три месеца предадохме, че е загинал заедно с Мартин, Юрий и Каспаненко, натъкнали се на засада.

На поздрава на Порфилиев отговориха сухо. Той забеляза това — отдръпна се до огнището и мълчаливо седна на земята, като подпря главата си със също такива изсъхнали, жълти ръце, както и лицето му.

Денят минаваше, а при Пьотър, макар и да идваха, но говореха малко, не така както преди. Дори Агеев и той се държеше с него предпазливо.

— Да, Алексей, сто пъти по-добре е било да свърши човек със себе си — каза му Порфилиев. — Но аз

изгубих всичката си сила, за да унищожа бележките с разузнавателните данни. . . Бил съм в безсъзнание, когато са ме хванали. А сега вие не ми вярвате. Как ще живея по-нататък? Ще отида при командира — тежко въздъхна Порфилиев.

И той отиде.

Капустин беше в палатката си.

— Мога ли да вляза, другарю командир? — попита Порфилиев.

— Влез, Петро, седни! — отговори Капустин. — Как така стана с тебе като в роман? Партизанин и изведнъж да се върне жив от гестапо?

— Ето че се случи. И това става в живота. Аз съжалявам, че останах жив. Недоверието ми тежи повече от всички рани, от всички изтезателства, каквито преживях във Виндавския затвор.

Порфилиев млъкна и погледна Капустин. Но той като че не забелязваше погледа му.

— Е добре — поживей при нас — каза най-после Капустин. — Не те пъдим.

— И за това благодаря — поблагодари Порфилиев и излезе.

„Поживей при нас!" — как странно звучеше това за него!

„Значи аз съм чужд". — През нощта Порфилиев плака. Това беше най-мъчителната нощ в неговия живот.

* * *

. . . Той се опомнил във Виндава в затворническата болница. А след два дена го повлекли на разпит.

— Парашутист ли си? — попитал гестаповецът и показал автомата, намерен при Порфилиев.

— Какво казвате? — попитал Порфилиев по латонски, като изкривил очи и сложил длан на ухото си.

— Глух ли си — повишил глас разпитващият. — Парашутист ли си, питам? — закрещял той и втренчил поглед в лежащия в носилката затворник.

— Какво приказвате! Купих автомата в Латгалия. Прехвърлих се от фронта в Курландия и живеех в гората с онези трима, които вашите убиха. Козички биехме. А парашут?. . . Дума да не става!

Той не довършил и отново загубил съзнание.

— Отнесете го — процедил през зъби гестаповецът, който го разпитвал.

Минал ден, три, седмица. Отново разпити, отново същият отговор. Озлобените гестаповци го били, мъчили го. Той твърдо продължавал да твърди на своето.

Началството на затвора и гестапо решили, че глухичкият старец-латонец е побъркан, че не е опасен.

Разрешили му да участвува в докарването на дърва за затвора.

Свечерявало. Камионът вървял край гората по шосето Кулдига— Вентспилс. Изведнъж от задната страна на каросерията се мернал човек, тупнал на снега, обърнал се и като скочил, хукнал към гората.

Започнали да стрелят. . .

Беглецът запълзял. Отново станал и побягнал.

Избягал. . .

Цяла нощ и цял ден Порфилиев вървял на юг покрай шосето. С мъка се измъкнал от немските учебни плацове. На второто денонощие, уморен и гладен, той се отбил в едно стопанство край Пелчи, помолил за хляб.

Стопанинът се отнесъл недружелюбно към дошлия, но все пак му дал хляб. Порфилиев ял и през цялото време поглеждал към вратата, от която стру-

вало му се, всеки момент ще се появи синът на стопанина, изпратен някъде от баща си.

Така и станало. Момчето се появило, но с него имало и един възрастен с винтовка.

— Дай си документите! Аз съм полиция! — представил се той.

— Заповядайте. Сега — спокойно отговорил Порфилиев и затършувал в джоба си.

— Сега.

Изведнъж той бързо замахнал с ръце и ударил полицая по брадата; той не успял да се опомни, Порфилиев измъкнал винтовката из ръцете му, отскочил към вратата и щракнал затвора.

— Горе ръцете! — извикал той. Замаяни от станалото, полицаят и стопанинът вдигнали ръце.

Порфилиев избягал. Той дълго скитал из гората гладен, без да има възможност да се стопли. Найпосле се добрал до къщата на Казимир Малкия. Там прибрали Порфилиев на тавана до идването на сина им. . .

— Нима и ти, Алексей, и ти, Викторе, не ми вярвате? — попита Порфилиев, като разказа на мене и на Агеев това, което се беше случило с него. — Вие представяте ли си как може да живее човек, когато в нищо не е виновен и когато не му вярват другарите? Нима трябва да съжалявам, че останах жив

— Успокой се, Петро — развълнуван от разказа на Порфилиев, каза Агеев. — Всичко ще се оправи, ама да мине малко време. Това, което се случи с тебе — то е нечувано.

— Да. Аз зная това. Но как да го докажа?

— Ти си почини, поправи се малко, а после на дело ще докажеш. От отряда не те пъдят. А ние ще поговорим със Сашок.

След този разговор Порфилиев малко се поуспокои.

Всеки ден по нивите се появяваха все повече черни петна, ручеите по-весело ромоняха. Настъпваше пролет. Към средата на март ние се преместихме с отряда си в предишния район, където познавахме всички пътеки, където гората ни се струваше родна и близка като къща, в която отдавна живееш

КРАЙ ЕЗЕРОТО

Ние отново сме в „Червена стрела".

В лазарета предадохме два парашута и медикаменти. Нашите ранени бяха оздравели. Те ни посрещнаха радостно, стискаха ни ръцете.

„Червена стрела" в последно време беше водила няколко боя. Броят на ранените заедно с нашите се беше почти удвоил. Може би нямаше нищо по-сложно в живота на партизаните в „курландския чувал" от лекуването на ранените.

В отряда имаше една лоша новина. В разузнавателния взвод служеше един немски летец, който беше дезертирал през есента. Той служеше на партизаните добре, но в най-тежките дни избяга. Носеха се слухове, че Християн — така се казваше той — се е нагърбил да води експедиция срещу „Червена стрела", за да се ликвидират партизаните, докато не се е стопил снегът.

Към шести март още няколко групи парашутисти и партизани, гонени от претърсвачите, се присъединиха към отряда. Часът на боя между голямата наказателна експедиция на хитлеристите и групите на парашутистите и партизаните от „Червена стрела" наближаваше.

На седми март в десет часа сутринта нашето разузнаване влезе в престрелка с отряда на фашистите.

От север донесоха, че оттам настъпват главните сили: полк войници. Те имат намерение да ни изгонят от гората върху леда на реката и там да ни унищожат с картечен огън. Добре замислено Християн

водел претърсвачите. Съвещанието възложи на Капустин да командува отбраната. Зубровин и командирът на току-що присъединилата се към отряда парашутна група, поеха фланговете. Часът е единадесет. Затракаха картечниците.

Чу се гласът на Капустин:

— Момчета! Нито крачка назад! Нека още веднъж фашистите да седнат на коприва!

— Нито крачка назад! — предаваше се по веригата на руски и летонски език.

. . . Боят продължава четвърти час.

Врагът докара минохвъргачки, стрелят противотанкови фаустпатрони. Клоните на столетните борове потреперват, легят от взривовете буци пръст, примесени със сняг.

Минава още един час. . . Отбраната се държи. . .

Отново има оживление в стана на врага. Отново се чуват виковете на „прочиствачите“, получили още две роти подкрепление. Те бързат да завършат гадното си дело преди смръкване.

За пети път те се хвърлят в атака с намерение на всяка цена да ни изтикат върху леда под огъня на картечниците, които бяха на позиция по южния бряг.

На десния фланг, където се намираха капустинци, замлъкнаха две картечници. Там се втурна група хитлеристи. Срещу тях се спуснал Пьотър Порфилиев Двама фашисти докопали вече с ръце нашата картечница, но Порфилиев от упор разстрелял враговете с автомата си. Трудно можеше да се предположи, че в слабото, изтощено в затвора тяло на Пьотър Порфилиев имаше още толкова пъргавина и енергия. Но тази енергия стигнала само да се разправи с фашистите, които се опитали да отмъкнат нашата картечница. Когато при Порфилиев дотичали новите картечари, изпратени от Зубровин, Пьотър лежал сред труповете, загубил съзнание. Внимателно го отне-

соха към щаба, където Нюра, Клава и радистката Зина Якушина се грижеха за ранените.

Смрачаваше се.

— Сега сред врага ще настъпи смут, момчета! Не трябва да зяпаме. Дайте да напънем и да изтласкаме лявото му крило на леда. Разбрахте ли? — разясни Капустин.

— Разбрахме, Сашок!

— Сигнал с ракета. Следете — предупреждаваше Капустин, той се обърна към мене и Володя Кондратиев. — Вие сте радисти, сега няма защо да се излагате на опасност — фашистите загубиха вече боя. Да тръгваме!...

Ние пресякохме просеката и се насочихме към щаба. От другата страна на реката, на около двеста крачки от нас, се топлеше, като удряше краката си един о друг, пъхнал ръце в ръкавите на шинела си един хитлерист със спуснатата върху ушите си пилотка.

— Да стреляме по него — може и да не го улучим с автомата, жалко да го вземе. Пък и ръцете ни са премръзнали — като измери с очи разстоянието, каза Капустин. — Хайде да извикаме в един глас — предложи той.

— Гансюра! ! ! — закрещяхме ние и сочехме юмруци.

В това време при нас дотича един партизанин.

— Другарю Капустин! Издържахме! На нашия фланг претърсвачите бягат.

— Офейкват фрицовете! — завикаха от десния фланг.

— Отстъпват, отстъпват! За петите им! Бягат! — викат картечарите, които лежат в центъра на отбраната.

— Време е, момчета! — Капустин вдигна ракетницата и стреля.

За пети път фашистите се оттегляха на изходната си позиция, оставяйки труповете на войниците. Но капустинци не им дадоха да се задържат. Подкрепени от партизаните, парашутистите се вдигнаха и с гръмко „ура“ започнаха да изтласкват левия фланг на врага върху Абава. Партизаните прогониха хитлеристите върху същия онзи лед, който според техния план трябваше да стане място на нашето унищожение.

Вражеските картечари, разположени на южния бряг, не можаха да разберат какво става и удариха по своите войници, които бягаха в паника. А от северния бряг и зад храстите по леда непрестанно биеха три партизански картечници и автомати.

Изведнъж на южната страна фашистите замлъкнаха — те разбраха в какво се състои работата. Беше обаче късно вече. Нови групи партизани, появили се по отръмния бряг, довършваха пълзящите и мятащи се по леда фашисти. Седемдесет трупа покриха залетия с кървави локви лед на Абава.

След боя ние живяхме още три дена в отряда „Червена стрела“ в очакване на ново настъпление.

Но фашистите не идваха. За да приготвят нова наказателна експедиция, трябваше време. При това нашият отпор осуети намеренията на враговете да ни довършат с един удар, на което фашистите възлагаха своите надежди.

Избягалият от отряда „Червена стрела“ немец Християн, предложил се да бъде водач на експедицията, беше разстрелян от самите фашисти. Те го заподозрели, че е изпратен от партизаните, за да провокира експедицията.

КОГАТО НАПРОЛЕТ ШУМИ ГОРАТА

Нима ще повярваш в откъснатия лист,
Че така бързо времето отминава. . .

— говореше в стихове Павел Ершов на втори май хиляда деветстотин четиридесет и пета година, вглеждайки се в гората, дори през нощта пълна с пролетен шум, с мирис на смолисти листа, с аромата на първите цветове, със свежест. . . На поляната, където се намирахме, са натрупани съчки за огньове. Днес при нас трябва да долети самолет и да ни хвърли „подаръци" от родината.

Въпреки стиховете, които декламира Павел, времето се точи бавно, бавно. Струва ти се, че ей сега ще се разсъмне, че самолетът днеска не е излетял, но никой не желае да си отива от поляната, ние чакаме, до болка напрягаме слуха си. Не, във въздуха не се чува познатият шум. И когато вече изглеждаше, че всички наши очаквания за днес не са се оправдали, изведнъж Агеев извика:

— Идва! Идва!

— Запалете огньовете! — раздаде се командата на Зубровин.

След минута лумнаха ярки пламъци и озариха поляната.

Самолетът мина наблизо, зави и започна да слиза. Ето че той разклати за поздрав криле и ние видяхме падащия чувал. . . Като хвърли товара си, летецът направи кръг над гората, спусна се още и прелетя така ниско над площадката, та изглеждаше, че кри

лата му ще докоснат върховете на дърветата. За няколко секунди моторът замря и ние ясно чухме:

— Поздрав, момчета! — прозвуча глас оттам, от небето.

Ние бяхме замаяни. Десетки калпаци полетяха нагоре, ние тичахме подир отлитащия самолет, викахме. Не се предава с думи колко скъп ни беше в тези минути човекът, който донесе просто и сърдечно поздрав от Голямата Земя. За нас по-скъп товар нямаше от тези задушевни слова.

Весели, развълнувани, ние крачехме към лагера. Там нова радост. Володя Кондратиев, който дежуреше на радиото, съобщи:

— Другари, съветските войски завзели Берлин. Червеното знаме на победата се развява над Райхстага!

Ние стояхме и не знаехме как да изразим чувствата си. Това, което чакахме — беше станало.

— Другари! — чувам аз гласа на Зубровин — Край на фашистите! Победа!

— Фашисткият Берлин падна! — разнесе се над поляната.

Ние за първи път през дългото време на нашето пребиваване в Курзем викахме с цяло гърло, без да се страхуваме, че могат да ни обградят враговете, че с виковете си можем да се издадем — Червеното знаме на победата се развява над Райхстага!. .

В очите на бойците, които всеки ден и всеки час се бяха срещали със смъртта лице с лице, блестяха сълзи на радост.

* * *

На трети май аз предавах на фронта радиограма за съвещанието на висшия и старшия команден състав на курландската група на немскофашистки войски.

Беше обсъждан въпросът за капитулацията на курландската групировка пред войските на маршал Говоров.

Гласуването се оказа безрезултатно. Половината генерали се изказали за капитулацията, а останалите — да се продължи съпротивата.

Но и това, което беше станало, беше достатъчно, за да даде ясна представа за моралното състояние на фашистките войски в Курландия.

— Фашистите в Курзем скоро ще пукнат! — усмихнат казваше Костя Озолс.

— Но за нас още може да бъде горещо, другари, ако фашистите още не капитулират. Ще почне борба за всеки метър, за всяка просека — предупреди Зубровин.

През следващите дни цялата линия на фронта — от Тукумс до Лиепая, се оживи. Артилерийската канонада гърмеше денонощно. Полицията и отрядите СД няколко пъти обикаляха по горите, за да търсят партизани, като че бяха парализирани от страшните отзвуци на боевете и сега бездействуваха. Съветските щурмуващи самолети и бомбардировачи се носеха над линията, бомбардираха местата на струпвания на маневриращи хитлеристи. Вестите, които ние получавахме от всички страни, говореха за обречеността на фашисткото командуване. Като зверове, затворени в клетка, фашистите се мятаха върху тясната територия на „котела", без да намерят изход.

* * *

Аз още нито веднъж през седемте месеца, които прекарахме в Курзем, не бях виждал Зубровин така доволен както на седми май, когато той с Колтунов и Агеев се връщаше след срещата си със „старчетата“.

„Старчетата“ бяха жители на Кулдига. Те бяха местни жители, летонци, които ни предаваха ценни информации за движението по пътищата, за дислокацията на хитлеристките войски. „Старчетата“ не бяха вършили подвизи с автомати. Те си живееха в къщи, спяха на чисти постелки и не мръзнеха нощем под откритото небе на Летония. Но те живееха, да се изразя с думите на моите другари, честно, като хора. Те слушаха по радиото бюлетините на Съветското информбюро, разпространяваха ги между населението, търсеха връзки с партизаните и според възможностите си се бореха с фашистите. Един добър познат на Ян Залатис възглавяваше тази „стара гвардия“. През годините на съветската власт той беше работил като главен агроном в околията.

Зубровин беше поръчал на „старците“ да следят щаба на армията, настанен през тези дни в Кулдига. Двамата — агрономът и друг, който работел като вратар в сградата, където се помещавал щабът, забелязали, че през време на бомбардировките щабните офицери оставяли разтворени вратите и бягали в скривалището.

На седми май вратарят и агрономът през време на вечерната бомбардировка над Кулдига проникнали в щаба и задигнали от масите шест килограма документи.

* * *

На седми май от ранна сутрин над Курзем се донесе грохотът на боя. Във въздуха бръмчаха стотици съветски самолети, по пътищата громоляха немски коли и камиони, които отиваха на запад. Една от отстъпващите части на хитлеристите се окопа в окрайнината на нашата гора.

— Сега не ни щадите, но нашите може би ще ни вземат мярката — казаха разузнавачите, които се връщаха в лагера. — Тежко стана в Курзем!

Въздухът далечно трепереше от експлозии.

Изведнъж надвечер всичко утихна. Стана необикновено тихо. Само отвреме-навреме се дочуваха единични изстрели. Почна да се чува песента на щурците.

Аз не можах да заспя през тази нощ.

Случват се в живота такива нощи. Каквото не правиш, за да се унесеш, но сънят не идва и съзнанието е ясно и ясно.

Аз лежах върху свежите слоеве клони и гледах далечните звезди, които трепкаха в тъмното небе.

Наблизо меко стъпваше по мъха часовият. Отвреме-навреме под нозете му изпращяваха сухи съчки. Той приближи до мене и попита колко е часът.

Беше към три часа.

— Нещо нашите дълго се забавиха, — каза часовият, като се оглеждаше. — Ама тишина... Дори кучетата не се чуват. Като че всичко е заспало тази нощ.

В храстите зашумоля.

— Парол.

— Мина.

— Москва.

— Сашка! Не ще настъпваш по краката, зер ти като шаран си се надул от радост — чу се гласът на Колтунов.

— А ти си легнал насред пътя — звучи в отговор веселият глас на Саша Гайлис. — Гости доведохме... Трима... Питаме ги, а те разиграват комедия — продължаваше Саша Гайлис, като показва пленниците. — „Ние, казват, не воюваме... В два часа през нощта, казват, войната капут.“ Ние им думаме — „Лъжете“, а те ни показват позиви.

— Напускаме гората, другари! Напускаме я!

— Салют!

— Салют, другари! За нашия Сталин! За родината!

Аз погледнах Ерцов. С вдигнат автомат Павел ми се стори като статуя на човек от нашето поколение, който с гърдите си бе защитил своята велика родина от фашистките заробители!

— Напускаме гората!

Към родината! — ликуваше лагерът, един от последните партизански лагери във Великата отечествена война.

Лъчите на изгряващото слънце плъзнаха по върховете на боровете.

— Здравей, нов, светъл, дълго очакван ден!

Ние вървим през нивите. А само вчера, без да лягваме, ние следяхме тези ниви, наблюдавахме вражеските артилеристи, които копаеха тук ровове за своите топове. А днес ние гордо крачим по тях — по нашите ниви.

— Немци! — по навик възкликна Толстих.

Но никой не свали автомата от рамото си, макар че пред нас наистина бяха немски войници. На групи те стояха около стопанството на Галабка, до тях имаше купчини натрупани оръжия. А по шосето се движи огромна колона обезоръжени окупатори наче-

ло с генерал. Едни от тях вървят с наведени глави, други — безразлично гледат наоколо. Тъжната песен е изпята! Фашистка Германия капитулира. Курландската група войски се предава в плен.

Като ни видяха, войниците-немци, заставали край стопанството, застанаха „мирно", офицерът козирува. За какво мислят те сега, като отдават чест на тези, които до вчера така страстно искаха да унищожат? Но ние не виждахме изражението на лицата им. Ние вървяхме, като че ли не ги забелязваме. Ние се радвахме на чистото лазурно небе и всеки се стараеше да диша с пълни гърди. Ех, че хубаво! . . .

Ярко сияеше майското слънце. Нивите се зеленееха, а по-нататък, отвъд нивите, личеше от росата познатата ни брезова горичка. Там, в тази брезова горичка, оставихме малка могилка, под която почива партизанинът Петър Трифонов, наречен Тарас.

Неволно се спираме. Скръб обхваща сърцата ни.

— Е, приятели, свидно ли ви е да напуснете къщата си? — попита Капустин.

— Не ни е свидно, но никога няма да я забравим, Сашок! — отговори Зубровин.

Това беше истина. Никога няма да я забравим..

Мина седмица, месец, първият след войната месец.

През това време ние бяхме на гости на много наши приятели — латвийци и руси, в Курземе. Посещавахме и Рига, където ни прие [illegible]. Посетихме и родното място на Озолс.

Ето къде [illegible] песента „Седяхме ние на покрива".

Тези дни бяха особено скъпи за мене. Аз, Зина Якушина и Ефим Колунов бяхме приети за кандидат-членове на Всесъюзната комунистическа партия (болшевики).

Съзнанието, че аз съм достоен да бъда приет във великата партия на Ленин — Сталин беше най-добрата награда за всичко преживяно през седемте месеца, прекарани в Курзем.

А няколко дена по-късно Зубровин, Агеев, Капустин, Кондратиев и аз стояхме на Червения площад в Москва.

— Ето разделяме се — каза тъжно Зубровин. — Тъжно е все пак, братя! Днес ти, Виктор, си заминаваш за Украйна, а утре аз — за Урал, Алексей — на Волга, Санюк — за своя Алтай, а Володя остава в Москва. Пръска се нашето семейство!

— Не завиждай — казах аз. — Ще си ходим на гости.

Другарите ме изпратиха на гарата. Когато влакът вече потегли, чух:

— Викторе, да не забравиш да ни поканиш на сватбата си! — Това извика Зубровин.

— Тъй вярно, другарю капитан! — замахах аз с ръка.

. . . След още два дена късно през нощта аз крачех от гарата към къщи.

Ето езерото, спокойно, както го знаех от детинството си и както [illegible] през тихите летни нощи. Нямаше [illegible] около него — фашистите са

изсекли. На мястото на върбите на земята стърчаха ниски пънове, но от тях вече се издигаха и се устремяваха към небето тънки филизи — бъдещи върби.

„Животът върви напред" — помислих аз, като гледах блестящите на лунната светлина листенца на младите филизи.

Ето и къщата, тя е оцеляла. Приближих до прозореца и почуках.

— Кой е?. . .

ВМЕСТО ЕПИЛОГ

През сън аз чувам тупкане на боси крака. Чувствувам, че някой ме дърпа за ухото.

— Тате, ха-ай-де!

Малкият Петруе показва с ръка радиото.

Вземам сина си на ръце и приближаваме до календара. Петруе с радостен вик откъсва листчето на календара. Днес е 33-та годишнина на Великата октомврийска социалистическа революция. . . В стаята се разнася биенето на кремълския часовник.

— Добро утро, другари!

. . . Като кореспондент на вестник аз трябва много да пътувам и да обикалям. Всякога, когато пътят ми минава през гора, усещам приятно удоволствие. Ето и сега, тръгнал към тракторлистите, които работят на държавния горски полезащитен пояс на десния бряг на река Северен Донец, аз вървя направо през гората.

Обичам гората. През всяко време на годината тя е прекрасна.

Слушам тихия шум на боровете, песента на вятъра в плачещите лещаки. Понякога ми се струва, че неочаквано между дърветата ще се изправят препасани с ремъци, с автомати наметни люде — моите бойни другари, и ще кажат: „Предавай в Москва — задачата е изпълнена.“

Много грижи и работа има всеки от нас. Агент Алексей Василиевич отглежда заедно с колхозниците полезащитни пояси в своето село на Волга; семейст-

вото му се увлича с цялата душа. Володя — москов-чанинът — работи с радиоапарат в разузнаването — в геоложкото разузнаване. Апаратът му записва ко-лебанията на земните пластове. Леонид Петрович е ръководител на селски артиколектив, а рибарската бригада, която води Константин Яковлевич Орлов, дава на консервния завод по осем-десет тона риба всекидневно. Николай Зубрович остана в армията. А в бъдеще за нас — съветските хора, строители на комунизма — колко огромна, радостна, грандиозна работа има, размерите на която светът не е позна-вал!

Ето и реката. Водата не се е още напълно прибрала в бреговете си след разлива. От моста лъкатуши пътят покрай изгорялото през дните на боевете, а сега от-ново построено село. В зеленикавата градина до плев-нята стърчи, полегнал на една страна, ръждясал танк.

Селото остана назад. Слънцето високо се издигна. В далечината димят комини на завод. В полината сред ярката зеленина се къдрят два срещуположни чу-шека, които привличат на вдигат от вятъра прах. От там долитат свирките на локомотиви. Това са маши-ните „ФД", които карат товар от Донбас към Хар-ков, към Москва и от Москва — към Донбас, на Кубан. От юг, от Славянск към Изюм, закрачили през ни-ви, гори и долове, се възправят като великани стома-нените мачти на далекопровода. А наоколо из нивите бръмчат моторите на трактори, тежко стъпват коне, десетки хора бързат зад редосеялките, зад култива-торите. В пълен разгар е петата пролет от следвоен-ната петилетка.

Но тази нива не прилича на другите нива. Тя за-почва от Белгород, а краят ѝ е при селата на Сер-гей Пинец и Дон. Ширината на нивата е тридесет метра. Дълбоко изорана през есента, добре обра-

тена през първите дни на пролетта, тя се чернее като безкрайна ивица покрай високия бряг на реката. Тя е именно една от ивиците, набелязани на картата от великия Сталин за щастието на съветския народ. Ще минат десет-двадесет години и тук, по брега на реката, ще се издигне мощен дъбак. Той ще прегради пътя на сухите ветрове.

Комсомолците, които обслужват засевания агрегат, правят последните приготовления. Ще сеят жълъди по гнездов начин. Тук също ще посеят ечемик. Той чак до есента ще защищава нежните поници на дъба от бурените и жегата.

Трактористът с орден „Слава" на фланелата си, закусва. До него се е изправила стара колхозница.

— Освен вестниците завеждущият клуба ти изпрати и тази книжка — казва тя и подава на тракториста една брошура. — Почети малко!..

Тя седна, като подпря със загоряла ръка бузата си. Трактористът престана да яде, отвори книжката и високо прочете думите на другаря Маленков:

„Съветските хора не се страхуват от мирното съревнование с капитализма. Затова те се опълчват против новата война, в защита на мира, макар твърдо да знаят и абсолютно да са уверени в своята несъкрушима сила. . ."

— Сеялките са готови! — долита отдалече. — Петя, карай трактора.

Трактористът сяда и хваща кормилото. Раздава се прекъслечно бучене. Но после — моторът чука равно и мощно. Трактористът повлича сеялките и излиза на ивицата.

— Карай право по зехата! Да стане като по струна — показват комсомолците!

— Тъй вярно, право по вехата — отговаря с усмивка трактористът. — Поехме! На-пред!

СЪДЪРЖАНИЕ

П а в е л   А в т о м о н о в
В КУРЛАНДСКИЯ КОТЕЛ

Редактор: Л ю б е н   П а в л о в
Худ. редактор: Е в т.   Т о м о в
Художник: Г.   Г е р а с и м о в
Техн. редактор: Н.   К о с т о в
Коректор: М.   П е т р о в а
Формат 16° от 70/100
Дадена за печат на 6. II. 1954 г.
Авторски коли 12·36 — Печатни коли 10·75
Изд. поръчка № 346 — Техн. поръчка № 1340
Печатница на Държавно военно издателство

Цена 6·35 лв.